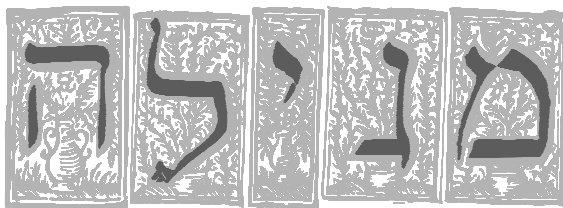


לה"ו



בעזרה קלה

מאשר חנני ד'

מאור עוברי

שיעור ד'

ישיבת מרכז הרב

אייר תשע"א

מהדורה חדשה ומורחבת

הקדמה למהדורה ראשונה

(תשס"ח)

אודה ד' מאד בפי ובתוך רבים אהללנו, על אשר שם חלקי מיושבי בית המדרש הקדוש "מרכז הרב", שקירותיו מקרינים בתוכנו תורה, בבחינת כותלי בית המדרש יוכיחו (ע' בבבא מציעא נט:). וביותר אודה לשי"ת, שזיכני להתקרב קצת למרן ראש הישיבה הגאון רבי אברהם אלקנה כהנא-שפירא זצ"ל, ולדלות מעט מתורתו, אשר זכה להפיצה בישיבתנו הקדושה מעל ששים שנה, יהי הקונטרס הזה מוקדש לעילוי נשמתו. הרב תמיד זירז את התלמידים להעלות על הספר את אשר נתחדש להם בתלמודם.

בלומדי את מסכת מגילה, חשבתי לכתוב קונטרס המסכם בתמצית את דברי הגמרא, לתועלת הרבים, שיוכלו לחזור על תלמודם בצורה פשוטה וקלה, בבחינת "ושיננתם לבניך" – שיהיו דברי תורה משוננים בפיק". ומכיוון שמנהג ישראל ללמוד את מסכת מגילה לקראת ימי הפורים, חשבתי להוציא לאור דווקא בימים אלו את קונטרסי זה.

ומכאן הברכה המרובה, לראש ישיבתנו הרב הגאון יעקב אלעזר כהנא-שפירא שליט"א, אשר אני זוכה ב"ה להסתופף בצילו, ולהפיק מעט מהמעין הגדול הנובע ממנו. ראש הישיבה שליט"א מעודד אותנו תדירות לכתוב ולהפיץ דברי תורה ברבים. דרכו תמיד, לעודד כל בחור ובחור, מתוך אהבה אמיתית, לעבודת השם יתברך. כמו כן ברצוני להודות לשני בחורים שסייעו רבות בידי בהוצאת קונטרס זה: ר' יוחאי גרוסברג, וחזקי פוקס, ד' ישמרם ויחיים ויזכו לרוב נחת להמון ברכה.

בנוסף לכך הוספתי כאן בתור נספח תמצות מסכת תמיד, אשר מחמת קטנותה אין בדעתי להוציא לאור את תמצותה בקונטרס נפרד. וכן קובץ קטן של מראי מקומות בנושאים מסוימים בש"ס, שכתבתי אגב עיוני. למותר לציין, את הפשוט

וידוע, ש"לא ניתנה תורה למלאכי שרת", ואשמח לקבל הערות ותיקונים ליציר ידיו של בן אנוש¹.

בהכנינו את הקונטרס הזה לדפוס, שוד ושבר בא בגבולנו. בליל א' דר"ח אדר שני, אשר פיללנו בו לשמחה, נהפך לאבל מחולנו, כאשר מרצח שפל בא לקודש הקודשים פנימה – ישיבתנו המרכזית, ורצח שמונה בחורי חמד שלמדו באותה העת את תורת ד', ואשר זכיתי להכיר כל אחד ואחד מהם באופן אישי, "מעמי מעמי על הרוגיהם", לבי חלל בקרבי ואין מנחם. יהיה הקונטרס הזה נר זיכרון להם. ועם כל זאת, לא אשכח להודות לקב"ה בדרך פרט עלי, שהצילני בדרך נס מידי פרא האדם הישמעאלי, ובדרך כלל על ניסי הניסים שנעשו באותו הלילה עם בחורי הישיבה, אשר תקצר היריעה מלתארם – "הזמן יכלה והמה לא יכלו". וכמו-כן, להביע רגשות תודה עמוקים לראש הישיבה שליט"א, על הנהגתו אותנו בימים קשים אלה. אין מילים לתאר את ההשראה שבחורי הישיבה קבלו ומקבלים מעמידתו האיתנה של ראש הישיבה שליט"א, בכל הקשיים שעברו עלינו בחודשים האחרונים. למרות כל הקשיים, אנחנו מתקדמים וממשיכים הלאה, לומדים תורה ומתעלים בתורה ומפיצים תורה ברבים, מתוך הכרה ברורה כי קרב היום שעליו נאמר "הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצרייו וכפר אדמתו עמו", וכדברי הנביא יואל: "ונקיתי, דמם לא ניקיתי, וד' שוכן בציון" (ע' ברד"ק עה"מ).

בצפייה לישועה

לבשורות טובות ולנחמות

ולנקמת דם עבדיו השפוך

מאור צוברי שיעור ב'

ישיבת מרכז הרב ניסן תשסח.

¹ על חשיבות החזרה על דברי התורה, ועל ההבדל בין "עובד ד' " ל"אשר לא עבדו", אין צורך להאריך, אך כדרכי לעורר על תמצית הדברים, אציין לדברי הגמרא ביומא כט., סוכה מז., עירובין נד, ע"ז יט., חגיגה ט., קידושין ל., ברכות סג., קידושין מט., מגילה ז., תענית ז., יומא לח., הוריות יב. יבמות סד: לדברי הרשב"ם בב"ב קנז, ולדברי המאירי על פרקי אבות (פ"ה מכ"ה), ואקווה שהקוראים יענינו שם, על מנת להפנים את הערך של החזרה התמידית של האדם על תלמודו.

הקדמה למהדורה רביעית

חדשה ומורחבת

(תשע"א)

פתיחה

חי ד' וברוך צורי, וירום אלוקי ישעי, על כן אודך בגוים ד' ולשמך אומרה, אומרה לאלקי יעקב, אלקי ישועתי תרנן לשוני צדקתך, ארוממך אלקי המלך, ואברכה שמך לעולם ועד, בכל יום אברכך ואהללה שמך לעולם ועד, אודך ד' אלקי בכל לבבי, ואכבדה שמך לעולם, כי חסדך גדול עלי. ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לברך על המוגמר ולראות ב'מגילה בצורה קלה מהדורה חדשה ומורחבת'.

מאז שנכתבה חוברת זו בראשונה נמכרה ב"ה בשלושה מהדורות, וזכינו להוציא לאור עוד חוברות על עוד מסכתות וכן זכינו למכתבי ברכה מאת מרנן ורבנן שליט"א, והואיל וזאת היתה הראשונה היא נכתבה ממש בקצירת העומר ובצורה מאד קצרה, מה שלא היה בחוברות האחרות שהוצאנו מאז, וגם היה ביקוש לעוד חוברות של 'מגילה בצורה קלה' שאזלו כאמור. ולכן שינסנו מותנינו ואורנו אומץ וכתבנו ושינינו **כמעט כל סעיף והרחבנו ואפשר ממש לומר שפנים חדשות באו לכאן** ואין זה דומה כלל לחוברת הישנה.

החוברת שלנו באה לעזור ללומד הרוצה לחזור על תלמודו, אשר לאחר הלימוד העצמי של הדף, יוכל הלומד בעצמו לתמצת את הסוגיא ולראות את מסקנותיה ע"י החוברת בתור סמך ועזר לחזרתו העצמית, וע"י כך יקל עליו לזכור את עניני הדף (יש לצייין, שלעיתים שינינו את לשון הגמרא, מטעמים שונים ואכמ"ל) **ונדגיש שאין זה במקום הלימוד עצמו ח"ו.**

יש לציין שלא שינינו כלום בנספח של מסכת תמיד עקב קוצר הזמן והמלאכה מרובה, ואף השמטנו את טבלת מראי המקומות שהיתה במהדורה הקודמת, ואת הנספח של סוגיית רבה ור' זירא (דף ז), אך הוספנו מאמר גדול בעיון בדברי הרמב"ם בריש הלכות מגילה (שכתבנו בשיעור ד') בבחינת "לעולם ליגמר איניש והדר ליסבר" (ע"ז יט) ובבחינת אין בית מדרש בלא חידוש, ועוד הוספנו נספח קצר של הערות קצרות אך עמוקות עמ"ס מגילה של חברותני **הרב יהודה וינגוט שליט"א** נר"נ בישיבתינו הקדושה. נקווה שיהיה לתועלת הלומדים (הדברים פשוטים שאין לסמוך על המאמרים להלכה, אלא לעיון בלבד).

זבח תודה

כאן המקום לתת שלמי תודה, לישיבה המרכזית העולמית 'מרכז הרב' שממנה אנו סופגים תורה ויראת שמיים ולעומד בראשה מו"ר **ראש הישיבה הרה"ג יעקב אלעזר כהנא שפירא שליט"א**, המדרבן אותנו ללא הרף בכתיבה ובהוצאת דברי תורה לאור. יהי רצון שד' יוסיף לו כהנה וכהנה רוב נחת, וימשיך בעז"ה להדריך את הישיבה הקדושה בדרך אשר ילכו בה, אמן.

כמו כן ברצוני להודות להורי היקרים אבי מורי ר' רחמים ואימי מורתי שרה רבקה, אשר משקיעים את כל כולם בחינוך וגידול, של אחי ושלי. כל אשר לי שלהם הוא. מן המותר לציין, כי חוברת זו ושאר החוברות בסדרה, לא היו יוצאים מבלעדי תמיכתם ועידודם הן הגשמי והן הרוחני. יהי רצון שירבו אושר ונחת מכל יוצאי חלציהם, ויזכו לכל טוב בבריאות איתנה ונהורא מעליא.

כן יש להודות לבה"ח **צחי קנטור נ"י**, שעבד ימים ולילות למען עיצוב, סידור והגהה של חוברת זו וכן למגיהים, חברי לספסל הלימודים: **אלעד כרמון נ"י אליעד דניס נ"י** וכן **הרב יהודה וינגוט שליט"א**. אין מילים בפי להודות להם, יהי רצון שימלא ד' כל משאלותם לטובה וזכות הרבים תעמוד להם ולכל ביתם. וכן ברצוני להודות לתורמים היקרים שתורמו למען חוברת זו "עץ חיים היא למחזיקים בה".

נר זיכרון

חוברת זו, כמו קודמיה, יוצאת לעילוי נשמת שמונת הקדושים הי"ד, חבירי וידידי מהישיבה הגבוהה מרכז הרב ומהישיבה לצעירים, שעלו בסערה השמימה בליל ר"ח אדר ב' ע"י צורר ישמעאלי ימ"ש שפגע בהם בתוך קודש הקודשים פנימה. יהי רצון שלא ידעו המשפחות השכולות עוד צער, וירבו בהם השמחות, ונזכה כולנו לראות במהרה בביאת משיח צדקנו ותחית המתים, אמן ואמן.

לא אשכח להודות לד' יתברך שהצילני בדרך נס באותו לילה רע ונמהר; בשהותי מטרים ספורים מבין העוולה המרצח ימ"ש, ולמרות זאת ריחם ד' עלי בחסדיו המרובים, ובניסי ניסים הצילני. הודו לד' כי טוב כי לעולם חסדו. מי ימלא גבורות ד' ישמיע כל תהלתו. חסדי ד' כי לא תמנו, כי לא כלו רחמי.

כמו כן קונטרס זה מוקדש לעילוי נשמת סבתי מרת מרים בת ר' יצחק ז"ל, סבי ר' אשר אנשל בן ר' חיים יהודה ז"ל, ודודי היקרים, שמעון בן צדוק ז"ל וניסים בן צדוק ז"ל.

אחרית דבר

בורא עולם, אשר יצר את הים ואת היבשה, נתן לנו את ארצנו הקדושה על מנת לבנותה וליישב אותה, תוך ציוויים מפורשים על חיוב הבנייה והיאחזות בכל מרחביה, והאיסור למסור חלקים ממנה לידי הגוים.

בימים סבוכים אלו, פורשים אנו אליו כפינו בתפילה, שיחזק את אחינו המתנחלים בכל מרחבי ארץ קדשנו, בירושלים ובתל אביב, בגליל ובגולן, בנגב וביהודה, בשומרון ובשרון, ובפרט את הנאחזים במסירות נפש בכל המאחזים החוקיים על פי ציווי ד' האלוקי, שלא ניתן לערעור. "יהי רצון... שתעלנו בשמחה לארצנו ותטענו בגבולנו" – "תטע אותנו כנטיעה שאינה נעקרת בגבול ארץ ישראל" (ביאור הרוקח). יברך ד' חילם, ופועל ידיהם ירצה, "הן עם לבדד ישכון ובגוים (ועומא-דיקא בכלל) לא יתחשב".

יהי רצון שישלח ד' אורו ואמתו על מנהיגי הצבור, לא יתחשבו בגוים, אלא יכירו וידעו את האמת הפשוטה והברורה כי ארץ ישראל שייכת לעם ישראל על פי תורת ישראל בלי הסכמי שלום מדומים ושאר מרעין בישין אחרים. בכלל הצפייה לישועה השלמה, הצפייה לישועה מהצרות הפרטיות, ואכן אנו מצפים שמנהיגינו יבינו כי התורה היא מפת הדרכים שלנו ואין זולתה.

ד' ברחמי המרובים, יזכנו לשלוט שלטון מוחלט על כל מרחבי ארץ חיינו במהרה בימינו אמן.

מאור צוברי

שיעור ה', ישיבת מרכז הרב
אייר תשע"א

"שְׂגִיאוֹת מִי יָבִין, מְנַסְתָּרוֹת נִקְנִי"

עם התפילה מאת בורא עולם שלא יצא דבר תקלה על ידי, אבקש מאת המעיינים היקרים להודיעני בדברים הנצרכים תיקון.
הערות ותיקונים יתקבלו בברכה בשיחות או בהודעות טקסט למספר:

050-5727709

כמורֵכֵן ניתן להשיג את הקונטרסים הקודמים במס' הנ"ל.
עד היום הוצאנו בסיעתא דשמיא:

- . "בבא בתרא בצורה קלה" – תמצות סוגיות.
- . "נדרים בצורה קלה" – תמצות סוגיות.
- . "בבא מציעא בצורה קלה" – תמצות סוגיות.
- . "תורה על הפרשה בצורה קלה" – לקט ד"ת קצרים על כל פרשיות השבוע.
- . "מאור התשובה" – מאמרים על ענייני תשובה ואלול (חוברת בפני עצמה).

ל ע י ל ו י נ ש מ ת

רבותינו הקדושים עיני העדה

ראש ישיבת מרכז הרב
והרב הראשי לישראל לשעבר

מרן רבי אברהם אלקנה ב"ר
שלמה זלמן כהנא שפירא זצ"ל

הראשון לציון
הרב הראשי לישראל לשעבר

מרן רבי מרדכי צמח ב"ר סלמאן
אליהו זצ"ל

ל ע י ל ו י נ ש מ ת

חברי בחורי החמד, שנרצחו עקד"ה
בעודם שוקדים על תלמודם
בישיבת מרכז הרב
ער"ח אדר ב' ה'תשס"ח

דורון מהרטה הי"ד
יונדב חיים הירשפלד הי"ד
רועי אהרן רוט הי"ד
יוחאי ליפשיץ הי"ד
יונתן יצחק אלדר הי"ד
שגב פניאל אביחיל הי"ד
אברהם דוד מוזס הי"ד
נריה כהן הי"ד

ארץ אל תכסי דמם!

ל ע י ל ו י נ ש מ ת

האברך היקר והאהוב
עובד ד' בשמחה ובתמימות
אוהב ישראל ותורתו בכל לבו ומאודו

שעלה בסערה השמימה
על מפתן קברו של יוסף הצדיק
מתוך מסירות נפש על היאחזות ישראל
בארצו הקדושה

בן יוסף לבנת הי"ד

שנרצח בידי מחבלים בני עוולה
בערב שביעי של פסח
תשע"א

וניקיתי דמם לא ניקיתי!

ל ע י ל ו י נ ש מ ת

חיה רחל בת יחיאל מאיר ע"ה

צבי ורחל אייכן ז"ל

מנחם אריה בן אליהו קינד ז"ל

לאה בת אברהם ע"ה

משה חיים בן יהודה ז"ל

שמעיה אריה בן יעקב ז"ל

בטי פסיה בת מאיר ע"ה

הרב יהודה זאב בן יחיאל צבי ליבוביץ' ז"ל

מרת חיה פסיה ורד בת ר' יהודה לייביש

דרדיקמן

נלב"ע כ"ח סיוון תשנ"ט

יפרח ורד ב"ר יוסף פנחס

נלב"ע כ' אדר א' תש"ס

יוסף פנחס ורד ב"ר יצחק

נלב"ע י"ט ניסן תשס"ט, ד' דחיה"מ פסח



ולהבדיל לרפואת

הרב בנימין (בני) בן בלנקה אייזנר

אושרת בת רבקה חיה

שלמה בן צילה

הבהרה: כל מכתבי הברכה הנדפסים כאן ניתנו לחוברות הקודמות

מכתב ברכה מאת מו"ר ראש הישיבה

הרה"ג הרב יעקב אלעזר כהנא שפירא שליט"א

בס"ד

חשון תשע"א

מכתב ברכה

כבוד תלמידנו היקר מאור צוברי הי"ו העוסק ושוקד על תלמודו תמידין כסדרם, עולת תמיד העשויה בהר סיני, רחש לבו להו"ל קונטרס חזרה על סוגיות בגמ' במס' בבא בתרא, שלא תשתכח הימנו. ומיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה, ליזכות את הרבים, וכבר אמרו חז"ל לאוקמי גירסא ופרש"י לזכור תלמודו, סיעתא דשמיא, ובודאי שיהיה בזה החוברת תועלת לכל עמלי התורה, ולעולם בעמוד וחזור קאי כדברי הגר"א זי"ע. ויה"ר שיזכה להוסיף עוד ועוד בעולמה של תורה, בקריאות ובעיון, כיד ד' הטובה עליו. ותורה שלמדתי באף היא שעמדה לי – נתקיימה בו. ובעז"ה יזכה להגות מתוך מנוחה ושמחה ועונג. ויפוצו מעינותיו חוצה להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכה לכבוד התורה,

הרב יעקב שפירא



**ישיבת
מרכז
הרב**

**YESHIVAT
MERCZAZ
HARAV**

מיסודו של סגן הרב
אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל
Founded by Harav
Avraham Y. Kook



הרב צבי יהודה (בן דור) 12
ת.ד. 5010, ירושלים, 91050
טלפון: 02-6524793
פקס: 02-6540356

12 Harav Zvi Yehuda St.
P.O.Box 5010
Jerusalem, 91050
Phone: 02-6524793
Fax: 02-6540356
www.merczaharav.org.il
mercaz@012.net.il

מכתב ברכה מאת רבה של העיר העתיקה הרה"ג רבי אביגדור הלוי נבנצל שליט"א

גע' ז' ב' אלול (כ"ק חמשה) תל"א ירושלים צה"ק ט"ק
 בא לפני ר' מאור צוברי נ"י ובראש אלול סדר מסכת פסח בתיאור גבורה קלה בקורבן אומני ובתאריך
 הענייה למען ירושלים קורא בו יוכל למצוא על עניני המסכת ויתקיים תלמודו בידו. יזכה ויפוצו
 חזרה וישיאו תועלת רבים, כי תלמוד מאד פתוח על המען וצדקתו, וצדקת הרבים תלוי בו
 ויתברך מאת שמים ויגדל בשם אל יעלה,
 צותי יחד צעיר תלוי
 אצלך נפשו

בס"ד ג' פ' לעשות צדקה ומשפט תשע"א ירושלים עה"ק תובב"א

בא לפני ר' מאור צוברי נ"י והראני אשר סדר מסכת בבא בתרא
 בצורה קלה בקוצר אמרים ובתמצית העניינים למען ירושלים קורא בו
 ויוכל לחזור על עניני המסכת ויתקיים תלמודו בידו. יזכה ויפוצו
 מעיינותיו חוצה ויביאו תועלת לרבים, כי חשוב מאד לחזור על
 התלמוד ולזכרו, וזכות הרבים תלוי בו, ויתברך מאת שמים ויגדל בשם אל יעלה,
 באל אשר יעשה,

כעתירת צעיר הלויים
 אביגדור נבנצל

מכתב ברכה* מאת רבה של קרית-ארבע-חברון וראש ישיבת "ניר"
הרה"ג הרב דוב ליאור שליט"א

הרב דוב ליאור
רב העיר

קרית ארבע - חברון ת"ן

מנחם אב תשס"ט

לכבוד
התלמיד החשוב
מאור צוברי נ"י

קבלתי את הקונטרס שלך על מסכת ב"מ שענינו הוא להקל על החזרה בתלמוד ולאפשר לתלמידים שליטה במסכת שלמדו, אין ספק שכל פעולה או יצירה שמטרתה היא לעודד חזרה ושינון ולאהב את התורה על לומדיה תבורך, ולכן ישר כחך על היצירה החשובה הזאת שתהא לתועלת לתלמידי חכמים בייחוד צעירים.

ותזכה שיפוצו מעינותיך חוצה לזכות את הרבים בעוד מסכתות להגדיל תורה ולהאדירה.

החותם לכבוד התורה ולומדיה


הרב דוב ליאור

מכתב ברכה מאת ראש מכון "פועה"
הרה"ג הרב מנחם בורשטין שליט"א

מכון פועה ^{בסייד} - פוריות ורפואה עפ"י ההלכה.
Puah Institute - Fertility and Medicine in Accordance with Halacha
רח' עזריאל 19, ג. שאול, ירושלים 95477, טלי 02-6515050, פקס 02-6517501
19, Azriel St. Givat Shaul, Jerusalem 95477, Tel: 02-6515050 Fax: 02-6517501
דואר אלקטרוני: E-mail: info@puah.org.il אתר: www.puah.org.il Site:

יום שלישי ב' כסלו תשע"א

menachem@puah.org.il

הרב מנחם בורשטין
ראש המכון

מכתב ברכה

זיכני הקב"ה להכיר זה מספר שנים את הבחור הנפלא ר' מאיר צוברי נ"י,
אשר שוקד באהלה של תורה ועושה לילות כימים בלימוד הש"ס תמידים
כסדרם.

יחד עם הלימוד בשקידה רבה זוכה ופועל למען כלל התלמידים בישיבה וקשור
בעבודות אהבה עם תלמידי הישיבה ולומדיה. מתוך אהבה זו ראה צורך להקל
על צעירי הצאן בלימודם ועל כן מחבר הוא סיכום קל ובהיר על המסכתות
הנלמדות בתחילת הדרך ומתוך כך זוכים הם לאהוב תלמודם ולהיכנס בשמחה
באוהלה של תורה.

יהי רצון שהקב"ה ימשיך להאיר את דרכו בנתיבות אמת של תורתנו ומתוך
כך ימלא משאלות ליבו לטובה. ויזכו הוריו היקרים וכולנו לרוות ממנו רוב
נחת בשלמות אמיתית מתוך תורה ויראת שמיים.

בברכה רבה-

הרב מנחם בורשטין
מנחם בורשטין

תוכן עניינים:

מגילה בצורה קלה

18	פרק מגילה נקראת
49	פרק הקורא למפרע
57	פרק הקורא עומד
66	פרק בני העיר

נספחים

82	הערות על מס' מגילה מאת הרב יהודה וינגוט שליט"א
85	ביאורים ברמב"ם הל' מגילה
95	סיכום מסכת תמיד

A decorative border with a repeating floral and vine pattern runs vertically along both the left and right edges of the page.

מגילה

בעזרה קלה

פרק מגילה נקראת

דף ב

- **משנה** "מגילה נקראת... קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר".
- מחלוקת מניין לומדים לשאר זמנים (חוץ מ"ד וט"ו שכתובים מפורש):
 - ❖ **סתמא דגמרא** – "לְקַיֵּם אֶת יְמֵי הַפְּרִים הָאֵלֶּה בְּזִמְנֵיהֶם" – זמנים הרבה תקנו להם: י"א, י"ב; וי"ג לא צריך ריבוי שכן י"ג זמן קהילה לכל היא.
 - ❖ **ר' שמואל בר נחמני** – "פְּיָמִים אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הַיְּהוּדִים" – לרבות י"א וי"ב; וי"ג – זמן קהילה לכל היא.
- לישנא ראשונה – **רבה בר בר חנה א"ר יוחנן**:
 - ❖ זו דברי ר"ע **סתימתאה**, דדריש "זמן" "זמנ" "זמניהם";
 - ❖ אבל **חכמים** אומרים: אין קורין אותה אלא בזמנה.

ומקשה הגמרא על לישנא זאת ממה ששנינו: "אמר ר' יהודה: אימתי? בזמן שהשנים כתיקנן, וישראל שרויין על אדמתן; אבל בזמן הזה, הואיל ומסתכלין בה – אין קורין אותה אלא בזמנה".

ולמסקנה: **רבי יהודה** אליבא ד**רבנן**, ובזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן מיהא קרינן, ותיובתא על ר' יוחנן.

לישנא שניה, **רבה בר בר חנה א"ר יוחנן**:

 - ❖ זו דברי ר"ע **סתימתאה**;
 - ❖ אבל **חכמים** אמרו: בזמן הזה, הואיל ומסתכלין בה – אין קורין אותה אלא בזמנה.

ויש סיעתא לזה מהבריתא ששנינו: "אמר ר' יהודה: אימתי? בזמן שהשנים כתיקנן, וישראל שרויין על אדמתן; אבל בזמן הזה, הואיל ומסתכלין בה – אין קורין אותה אלא בזמנה".

- מניין שמוקפין בט"ו קוראים ופרוים בי"ד?
רבא: דכתיב "על כן היהודים הפרוים הישבים בערי הפרויות..." – מדפרוים בארבעה עשר מוקפין בחמשה עשר (ואין להגיד שמוקפין יקראו בי"ג, שכן כשנשן שנענו בט"ו אף שאר המוקפין).
- "בזמניהם" – זמנו של זה לא זמנו של זה, ומוקף/פרו לא יכול לקרוא אם רוצה בי"ד אם רוצה בט"ו.
- אשכחן עשייה, זכירה מנלן? כתיב "יהימים האלה נזכרים ונעשים" – איתקש זכירה לעשייה.
- כרכין המוקפין מאימתי?
❖ **תנא דמתניתין:** כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון, והטעם – יליף "פרוי" "פרוי". כתיב הכא: "על כן היהודים הפרוים", וכתיב התם: "לבד מערי הפרוי הרבה מאד" – מה להלן מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, אף כאן מוקפת חומה מימות יהושע בן נון.
- ❖ **רבי יהושע בן קרחה:** כרכין המוקפין חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר, והטעם – כי שושן, מה שושן מוקפת חומה מימות אחשורוש, וקורין בחמשה עשר – אף כל שמוקפת חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר.
- וא"ת: שושן כמי עשתה (לפי תנא דמתניתין)? שאני שושן, הואיל ונעשה בה נס.
- **ריב"ל:** כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עימו – נידון ככרך, עד כמה? מיל (מרחק בין חמתן לטבריא).

דף ג

- אותיות מנצפ"ך היה כבר ידוע בזמן מתן תורה, ונשכח ובאו נביאי הדורות וחזרו ויסדום.
- **תרגום של תורה** – אונקלוס הגר אמרו מפי ר' אליעזר ור' יהושע (לאחר שנשכח חזר אונקלוס יסד זאת שוב).
- **תרגום של נביאים** – **יונתן בן עוזיאל** אמרו מפי חגי זכריה ומלאכי. ונודעוזה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה, יצתה בת קול ואמרה: מי הוא זה שגילה סתריי לבני אדם? עמד יונתן בן עוזיאל על רגליו, ואמר: "אני הוא שגיליתי סתריך לבני אדם. גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי, ולא לכבוד בית

אבא; אלא לכבודך עשיתי, שלא ירבו מחלוקת בישראל" ועוד ביקש יונתן בן עוזיאל לגלות תרגום של כתובים – יצתה בת קול ואמרה לו: "דייך", והטעם, משום דאית ביה קץ משיח.

• "ויקראו בספר בתורת האלקים מפרש ושום שכל ויבינו במקרא": "ויקראו בספר בתורת האלקים" – זה מקרא. "מפרש" – זה תרגום. "ושום שכל" – אלו הפסוקים. "ויבינו במקרא" – אלו פיסקי טעמים. ואמרי לה אלו המסורת.

• "וראייתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדלה נפלה עליהם ויברחו בהחבא". מאן נינהו אנשים? חגי זכריה ומלאכי. חגי זכריה ומלאכי עדיפים מדינאל בכך שהם נביאים, והוא עדיף מהם בכך שהוא רואה והם לא רואים (וכי מאחר שהם לא רואים אז למה הם נבהלו? כיון שאע"ג שהם לא ראו, מזליהו ראה). **רבינא**: שמע מינה האי מאן דמיבעית, אע"ג דאיהו לא חזי – מזליה חזי. מאי תקנתיה? ליקרי ק"ש. ואי קאים במקום הטופת – לינשוף מדוכתיה ארבע גרמידי. ואי לא – לימא הכי: "עיוזא דבי טבחי שמינא מינאי".

• **ר' יוסי בר הנינא** למד "משפחה ומשפחה" – להביא משפחות כהונה ולויה שמבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה, דאמר **רב**: "כהנים בעבודתן ולוים בדוכנן וישראל במעמדן – כולן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה".

• "ניהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עמד לנגדו.... וישתחו...". (וא"ת איך השתחוה, והאמר **רבי יהושע בן לוי**: אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בלילה חיישינן שמא שד הוא, שאני הכא דאמר המלאך כי אני שר צבא ד' וגמירי דלא מפקי שם שמים לבטלה) אמר המלאך ליהושע: "אמש בטלתם תמיד של בין הערבים, ועכשיו בטלתם תלמוד תורה". אמר לו יהושע: "על איזה מדון באת?" אמר לו: "עתה באתי", מיד: "וילך יהושע בלילה ההוא בתוך העמק" (עמודה וילן) אמר **ר' יוחנן**: מלמד שלן בעומקה של הלכה.

• למסקנה: תלמוד תורה דרבים וכבוד תורה דיחיד חמור, ת"ת של יחיד קל ומבטלין תורתו למקרא מגילה.

• מסקנת **רבא**:

עבודה ומקרא מגילה – מקרא עדיף. **ת"ת ומקרא מגילה** – מקרא עדיף. **ת"ת ומת מצווה** – מת מצווה עדיף. **עבודה ומת מצווה** – מת מצווה עדיף. **מקרא מגילה** – מת מצווה עדיף והטעם, שגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה.

• אמרות של **רבי יהושע בן לוי**:

- א. כרך, וכל הסמוך לו, וכל הנראה עמו – נדון ככרך. תנא סמוך אע"פ שאינו נראה, נראה אע"פ שאינו סמוך, היכי דמי? נראה אע"פ שאינו סמוך – כגון דיתבה בראש ההר. סמוך אע"פ שאינו נראה – שיושבת בנחל.
- ב. כרך שישב ולבסוף הוקף נדון ככפר (לענין בתי ערי חומה) דכתיב "ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה" – שהוקף ולבסוף ישב, ולא שישב ולבסוף הוקף.
- ג. כרך שאין בו עשרה בטלנין – נדון ככפר, וכרך איצטריך ליה אע"ג דמיקלעי ליה מעלמא.
- ד. כרך שחרב מעשרה בטלנין ולבסוף ישב – נדון ככרך.
- ה. לוד ואונו וגיא החרשים מוקפות חומה מימות יהושע בן נון, ואז חרבו בימי פילגש בגבעה, ואתא אלפעל בנה ואז הדור אינפול אתא אסא שפצינהו.

דף ד

- פורים שחל להיות בשבת – שואלין ודורשין בענינו של יום. דמהו דתימא נגזור משום **דרבה** – קמ"ל.
- נשים חייבות במקרא מגילה, והטעם: שאף הם היו באותו הנס.
- חייב אדם לקרוא את המגילה בלילה ולחזור ולקרוא שנית ביום, מפני שכתוב:

א. "אלקי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה ל".

ב. "למען יזמרך כבוד ולא ידום ד' אלקי לעולם אודך".
- חכמים הקילו על הכפרים להיות מקדימים ליום הכניסה מפני שמספקים מים ומזון לאחיהם שבכרכים (תקנתא דנפרים ולא לכרכים).
- שנינו: "כיצד? חל להיות בשני בשבת – כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום": מאי שנא רישא דנקט סידורא דירחא, ומאי שנא סיפא דנקט סידורא דיומי? אידי דמיתהפכי ליה, נקט סידורא דיומי.
- משנתינו שאומרת שחל להיות יד בע"ש כרכים ועיירות גדולות קורין באותו יום, מסתדרת גם **כרבי** וגם **כרבי יוסי**, **רבי** דתניא: "חל להיות בע"ש – כפרים ועיירות גדולות מקדימין ליום הכניסה, ומוקפין חומה קורין בו ביום; **רבי**: אומר אני לא ידחו עיירות ממקומן אלא אלו ואלו קורין בו ביום", ור' **יוסי** דתניא: "חל להיות בערב שבת – מוקפין וכפרים מקדימין ליום

הכניסה, ועיירות גדולות קורין בו ביום. **רבי יוסי** אומר: אין מוקפין קודמין לעיירות, אלא אלו ואלו קורין בו ביום.

● מגילה בשבת לא קרינן מאי טעמא?

- ❖ **רבה:** הכל חייבין בקריאת מגילה, ואין הכל בקיין במקרא מגילה גזירה שמא יטלנה בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירה ארבע אמות ברשות הרבים (והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דלולב).
- ❖ **רב יוסף:** מפני שעיניהן של עניים נשואות במקרא מגילה.

דף ה

- מחלוקת:
 - ❖ **רב:** מגילה בזמנה קורין אותה – אפי' ביחיד שלא בזמנה – בעשרה.
 - ❖ **רב אסי:** בין בזמנה בין שלא בזמנה – בעשרה.
- **משנה** "אי זו היא עיר... אין קורין אותה אלא בזמנה".
- תנא: עשרה בטלנין שבבית הכנסת.
- מה הטעם מקדימים במגילה ולא מאחרים?
שמואל: כתוב "ולא יעבור".
- מה הטעם מאחרים ולא מקדימים בתשעה באב, וחגיגה, והקהל:
תשעה באב – אקדומי פורענות לא מקדמי. **חגיגה והקהל** – משום דאכתי לא מטא זמן חיוביהו.
- **שמואל:** מנין שאין מונין ימים לשנים? שנאמר: "לחדשי השנה" – חדשים אתה מונה לשנים, ואי אתה מונה ימים לשנים.
רבנן דקיסרי משום ר' **אבא:** מנין שאין מחשבין שעות לחדשים שנאמר "עד חדש ימים" – ימים אתה מחשב לחדשים, ואי אתה מחשב שעות לחדשים.
- תנא: "חגיגה וכל זמן חגיגה מאחרין": "זמן חגיגה מאי היא?"
 - ❖ **רב אושעיא:** הכי קאמר: חגיגה בשבת, ועולת ראייה אפילו ביו"ט דזמן חגיגה – מאחרין, ואלבא **רב"ש** היא, דתנן: "**ב"ש**" מביאין שלמים ביו"ט ואין סומכין עליהן אבל לא עולות; **וב"ה** מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהן".

❖ **רבא:** חגיגה כל זמן חגיגה מאחרין, טפי לא. דתנן: "מי שלא חג ביו"ט הראשון של חג חווג והולך את כל הרגל כולו ויום טוב האחרון של חג עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו".

❖ **רב אשי:** חגיגה וכל זמן חגיגה מאחרין, ואפילו עצרת דחד יומא מאחרין, דתנן: "מודים שאם חל עצרת להיות בשבת, שיום טבוח אחר השבת".

● מעשה דרבי:

❖ **רבי חנינא:** רבי נטע נטיעה בפורים ורחץ בקרונה של ציפורי בשבעה עשר בתמוז ובקש לעקור תשעה באב – ולא הודו לו **חכמים**.

❖ **רבי אבא בר זבדא:** לא כך היה מעשה, אלא תשעה באב שחל להיות בשבת היה, ורבי דחה לאחר השבת, ואמר **רבי:** הואיל ונדחה, ידחה – ולא הודו **חכמים**.

שואלת הגמרא: ורבי היכי נטע נטיעה בפורים? והתני **רב יוסף:** "שמחה ומשתה וי"ט": "שמחה" – מלמד שאסורים בהספד. 'משתה' – מלמד שאסור בתענית. 'יום טוב' – מלמד שאסור בעשיית מלאכה?

❖ **סתמא דגמרא:** **רבי**, שהיה גר בטבריה, בר חמיסר הוה וכי נטע בארביסר הוה ופשיטא ליה דטבריא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון (ודלא כחזקיה שהסתפק בזה). וא"ת, והרי כתוב במגילת תענית: "את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר יומי פוריא אינון דלא למספד בהון", – ואמר **רבא:** לא נצרכא אלא לאסור את של זה בזה ואת של זה בזה? הני מילי בהספד ובתענית, אבל מלאכה – יום אחד ותו לא.

❖ **איבעית אימא:** **רבי** נטע נטיעה של שמחה שמותר בפורים, ומה זה נטיעה של שמחה? כדתנן: "עברו אלו ולא נענו – ממעטין במשא ומתן בבנין ובנטיעה באירוסין ובנישואין". ותנא עלה: 'בנין בנין של שמחה נטיעה נטיעה של שמחה. איזהו בנין של שמחה? זה הבונה בית חתנות לבנו, איזהו נטיעה של שמחה? זה הנוטע אבורנקי של מלכים".

● **חזקיה** היה קורא מגילה בטבריא בארביסר ובחמיסר, והטעם – למרות שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון, צד אחד שלה מוקפת ע"י ים; ומספקא ליה לענין מקרא מגילה, מאי פרוזים ומאי מוקפין דכתיבי גבי מקרא מגילה? משום דהני מיגלו והני לא מיגלו – והא נמי מיגליא; או דלמא, משום דהני מיגנו והני לא מיגנו, והא נמי מיגינא? משום הכי מספקא ליה.

● מחלוקת:

- ❖ **ר' יוחנן:** חמת – טבריא (ולמה נקרא שמה חמת על שום חמי טבריא). רקת – ציפורי (ולמה נקרא שמה רקת משום דמידייליא כרקתא דנהרא). כינרת – גינוסר (ולמה נקרא שמה כינרת דמתיקי פירא כקלא דכינרי).
- ❖ **רבא:** חמת – חמי גרר. רקת – טבריא. כינרת – גינוסר (ולמה נקרא שמה רקת שאפילו ריקנין שבה מלאין מצות כרמון. רבי ירמיה – רקת שמה ולמה נקרא שמה טבריא שיושבת בטבורה של ארץ ישראל. רבה – רקת שמה ולמה נקרא שמה טבריא שטובה דאייתה)
- ❖ **זעירא:** קטרון – ציפורי (ולמה נקרא שמה ציפורי שיושבת בראש ההר כצפור).

● מימרות של אמוראים ביחס לשמות של מקומות:

רבי אבהו: "ועקרון תעקר" – קסרי בת אדום שהיא יושבת בין החולות, והיא היתה יתד תקועה לישראל בימי יוונים, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום היו קורין אותה אחידת מגדל שיר.

רבי יוסי בר חנינא: כתוב "והסירותי דמיו מפיו ושקוציו מבין שיניו ונשאר גם הוא לאלקיננו", "והסירותי דמיו מפיו" – זה בית במיא שלהן. "ושקוציו מבין שיניו" – זה בית גליא שלהן. "ונשאר גם הוא לאלקיננו" – אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבאדום. "והיה כאלוף ביהודה ועקרון כיבוסי" – אלו תראטריות וקרקסיות שבאדום שעתידין שרי יהודה ללמד בהן תורה ברבים.

רבי יצחק: לשם – פמייס. עקרון תעקר – קסרי בת אדום שהיא היתה מטרופולין של מלכים, והטעם – א. דמרבי בה מלכי. ב. דמוקמי מינה מלכי.

● קסרי וירושלים:

אם יאמר לך אדם חרבו שתיהן – אל תאמן. ישבו שתיהן – אל תאמן. חרבה קסרי וישבה ירושלים, חרבה ירושלים וישבה קסרי – תאמן, והמקור:

❖ **סתמא דגמרא:** שנאמר "אמלאה החרבה" – אם מליאה זו – חרבה זו, אם מליאה זו – חרבה זו.

❖ **רב נחמן בר יצחק:** "ולאום מלאום יאמץ".

● מימרות של ר' יצחק:

א. כתוב: "אל תתן ד' מאויי רשע זממו אל תפק ירומו סלה" – אמר יעקב לפני הקב"ה, "רבונו של עולם אל תתן לעשו הרשע תאות לבו". "זממו אל תפק" – זו גרממיה של אדום, שאלמלי הן יוצאין מחריבין כל העולם כולו. ואמר **רבי חמא בר חנינא**: תלת מאה קטירי תגא איכא בגרממיה של אדום ותלת מאה ושיתין וחמשה מרובני איכא ברומי ובכל יומא נפקי הני לאפי הני ומקטיל חד מיניהו ומיטרדי לאוקמי מלכא.

ב. אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי – אל תאמן. לא יגעתי ומצאתי – אל תאמן. יגעתי ומצאתי – תאמן והני מילי בדברי תורה ובלחדודי.

ג. אם ראית רשע שהשעה משחקת לו – אל תתגרה בו, שנאמר: "אל תתחר במרעים", ולא עוד, אלא שדרכיו מצליחין, שנאמר: "יחילו דרכיו בכל עת", ולא עוד אלא שזוכה בדין, שנאמר: "מרום משפטיך מנגדו", ולא עוד, אלא שרואה בשונאיו, שנאמר: "כל צורריו יפיח בהם" (ומה שמצינו שאמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יוחי שמותר להתגרות ברשעים בעולם הזה, שנאמר: "עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בס", לא קשיא במילי ידידיה אין להתגרות, במילי דשמיא מותר להתגרות. ואיבעית אימא הא והא במילי ידידיה ולא קשיא הא בצדיק גמור מותר להתגרות, הא בצדיק שאינו גמור. ואי בעית אימא שענה משחקת לו שאני ולכן אסור להתגרות).

- **עולא**: איטליא של יון זה כרך גדול של רומי, והוויא תלת מאה פרסה על תלת מאה פרסה ויש בה שס"ה שווקים כמנין ימות החמה וקטן שבכולם של מוכרי עופות והוויא ששה עשר מיל על ששה עשר מיל ומלך סועד בכל יום באחד מהן. הדר בה אע"פ שאינו נולד בה – נוטל פרס מבית המלך. והנוגד בה אע"פ שאינו דר בה – נוטל פרס מבית המלך. ושלשת אלפים בתי מרחץ יש בה, וחמש מאות חלונות מעלין עשן חוץ לחומה. צדו אחד ים וצדו אחד הרים וגבעות צדו אחד מחיצה של ברזל וצדו אחד חולסית ומצולה.

- **משנה** "קראו את המגילה... לאביונים".

- הא לענין סדר פרשיות – זה וזה שוין, דתניא: "קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה – קורין אותה באדר השני שכל מצות שנוהגות בשני נוהגות בראשון חוץ ממקרא מגילה. ר"א **ברבי יוסי**: אין קורין אותה באדר השני, שכל מצות שנוהגות בשני נוהגות בראשון. **רשב"ג** אומר משום **רבי יוסי** אף קורין אותה באדר השני שכל מצות שנוהגות בשני אין נוהגות בראשון, ושוין בהספד ובתענית שאסורין בזה ובזה" (ר"ש בן גמליאל היינו **תנא קמא**? **רב פפא**: סדר פרשיות איכא ביניהו, ד**תנא קמא** סבר לכתחילה בשני ואי עבוד בראשון עבוד בר ממקרא מגילה דאף על גב דקרו בראשון קרו בשני. ו**רבי אליעזר ברבי**

יוסי סבר: אפילו מקרא מגילה לכתחילה בראשון. **ורבן שמעון בן גמליאל** סבר אפילו סדר פרשיות אי קרו בראשון קרו בשני) ולכאורה משנתינו לא כאף תנא? דאי **תנא קמא** – קשיא מתנות ואי **רבי אליעזר ברבי יוסי** קשיא נמי מקרא מגילה, ואי **רשב"ג** – בקשיא סדר פרשיות? ומתרצת הגמרא:

א. לעולם **ת"ק**, ותנא מקרא מגילה, והוא הדין מתנות לאביונים, דהא בהא תליא.

ב. לעולם **רשב"ג** היא, ומתני' חסורי מיחסרא, והכי קתני: "אין בין ארבעה עשר שבאדר הראשון ל"ד שבאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות", הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין, ואילו סדר פרשיות לא מיירי. והלכתא כרבן שמעון בן גמליאל.

ובטעם **רשב"ג** ור' **אליעזר ברבי יוסי** "בכל שנה ושנה":

❖ **רבי אליעזר ברבי יוסי**: בכל שנה ושנה, מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לשבט אף כאן אדר הסמוך לשבט (ומסתבר טעמא, דאין מעבירין על המצות).

❖ **רשב"ג**: בכל שנה ושנה, מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לניסן אף כאן אדר הסמוך לניסן.

ובטעמו של **רשב"ג** נחלקו:

❖ **רבי טבי**: מסמך גאולה לגאולה עדיף.

❖ **רבי אליעזר**: דכתיב "לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית".

ורבי אליעזר בר' יוסי, האי "השנית" מאי עביד ליה? מיבעי ליה לכדרב **שמואל בר יהודה**, דאמר: בתחילה קבעה בשושן, ולבסוף בכל העולם כולו.

דף ז

● **רב שמואל בר יהודה**: שלחה להם אסתר לחכמים: "קבעוני לדורות", שלחו לה: "קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות", שלחה להם: "כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס".

● מחלוקת תנאים לגבי הפסוק "כתב זאת זכרון בספר" לענין מחית עמלק המוזכר בתנ"ך:

❖ **ר' יהושע**: "כתב זאת" – מה שכתוב כאן. "זכרון" – מה שכתוב במשנה תורה. "בספר" – מה שכתוב בנביאים.

❖ **ר' אלעזר המודעי:** "כתב זאת" – מה שכתוב כאן ובמשנה תורה. "זכרון" – מה שכתוב בנביאים. "בספר" – מה שכתוב במגילה.

● **שמואל:** אסתר אינה מטמאה את הידים, וסבר **שמואל:** אסתר לאו ברוח הקודש נאמרה לקרות, למרות שנאמרה ליכתב.

● תניא: **"ר' שמעון בן מנסיא:** קהלת אינו מטמא את הידים, מפני שחכמתו של שלמה היא. אמרו לו: וכי זו בלבד אמר, והלא כבר נאמר: 'וידבר שלשת אלפים משל', ואומר: 'אל תוסף על דבריו'". מאי ואומר? וכי תימא מימר טובא אמר, דאי בעי איכתיב ודאי בעי לא איכתיב, תא שמע: "אל תוסף על דבריו".

● אסתר ברוח הקודש נאמרה מה המקור:

❖ **ר' אליעזר:** שנאמר "ויאמר המן בלבו".

❖ **ר' עקיבא:** שנאמר "ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל רואיה".

❖ **ר' מאיר:** שנאמר "ויודע הדבר למרדכי".

❖ **רבי יוסי בן דורמסקית:** שנאמר "ובבזה לא שלחו את ידם".

❖ **שמואל:** אי הואי התם, הוה אמינא מלתא דעדיפא מכולהו, שנאמר: "קימו וקבלו" – קימו למעלה מה שקיבלו למטה.

אמר על זה **רבא:** לכולהו אית להו פירכא, לבר מד**שמואל** דלית ליה פירכא.

● תני **רב יוסף:** "ומשלוח מנות איש לרעהו" – שתי מנות לאיש אחד. "ומתנות לאביונים" – שתי מתנות לשני בני אדם.

● **רבא:** מיחייב איניש לבסומי בפוריא, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. מעשה **דרבה** ו**דרבי זירא** עבדו סעודת פורים בהדי הדדי, איבסום קם **רבה** שחטיה **לרבי זירא**. למחר בעי רחמי, ואחיה. לשנה אמר ליה: "ניתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי", אמר ליה: "לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא".

ועוד אמר **רבא:** סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו, והטעם: "ימי משתה ושמחה".

● **משנה** "אין בין יו"ט... בלבד".

● הא לענין מכשירי אוכל נפש זה וזה שוין. מתניתין דלא **כרבי יהודה**, דתניא: "אין בין יום טוב לשבת, אלא אוכל נפש. **רבי יהודה** מתיר אף מכשירי אוכל נפש", הטעמים של **ת"ק ור"י:**

- ❖ **ת"ק:** "הוא" ולא מכשיריו (ו"לכס" דריש לכס ולא לגויים ולא לכלבים).
- ❖ **ור' יהודה:** "לכס" לכם לכל צורכיכם (ו"הוא" ונתיב "לכס", "הוא" – במכשירין שאפשר לעשותן מערב יום טוב. "לכס" – כאן במכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב).

● **משנה** "אין בין שבת... בכרת".

- הא לענין תשלומין זה וזה שוין. מני מתניתין? **רבי נחוניא בן הקנה** היא דתניא: **ר' נחוניא בן הקנה** היה עושה את יום הכפורים כשבת לתשלומין, מה שבת מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין, אף יום הכפורים מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין.
- תנן התם: כל חייבי כריתות שלקו – נפטרו מידי כריתתן שנאמר "ונקלה אחיך לעיניך" – כיון שלקה הרי הוא כאחיק, דברי **רבי חנניה בן גמליאל**. ר' יוחנן: חלוקין עליו חביריו על ר' חנניה בן גמליאל.

דף ח

- **משנה** "אין בין המודר... נפש".
- הא לענין כלים שעושין בהן אוכל נפש, זה וזה שוין. מני מתניתין שאוסרת גם בדבר של מקפידים? **רבא:** הא מני **רבי אליעזר** דאמר: "ויתור אסור במודר הנאה".
- **משנה** "אין בין נדרים... באחריותן".
- הא לענין כל תאחר זה וזה שוין.
- תנן התם אי זהו נדר? האומר: **"הרי עלי עולה"**. איזו היא נדבה? האומר: **"הרי זו עולה"**, ומה בין נדרים לנדבות, נדרים מתו או נגנבו או אבדו – חייב באחריותן. נדבות מתו או נגנבו או אבדו – אינו חייב באחריותן, והמקור לכך דתניא: **"ונרצה לו לכפר עליו, ר' שמעון:** את שעליו חייב באחריותו ואת שאינו עליו אינו חייב באחריותו" (כיון דאמר "עלי" – כמאן דטעין אכתפיה דמי).
- **משנה** "אין בין זב... קרבן".

- הא לענין משכב ומושב וספירת שבעה – זה וזה שוין. מנהני מילי? דתניא: **”רבי סימאי:** מנה הכתוב שתיים וקראו טמא, שלש וקראו טמא. הא כיצד? שתיים לטומאה ושלש לקרבן”, ותניא: **”וכפר עליו הכהן לפני ד’ מזובו”** – מקצת זבין מביאין קרבן, ומקצת זבין אין מביאין קרבן, הא כיצד? ראה שלש – מביא, שתיים – אינו מביא. או אינו אלא: ראה ב’ – מביא, ראה שלש – אינו מביא? אמרת, עד שלא ראה שלש – ראה שתיים.”

- תניא: **”וכי יטהר הזב”** – לבשיפסוק מזובו – ולא מזובו ונגעו. ‘מזובו וספר’ – לימד על זב בעל שתי ראיות, שטעון ספירת שבעה. והלא דין הוא – אם מטמא משכב ומושב, לא יהא טעון ספירת שבעה? שומרת יום כנגד יום תוכיח, שמתמאה משכב ומושב ואינה טעונה ספירת שבעה, ואף אתה אל תתמה על זה, שאע”פ שמתמא משכב ומושב – לא יהא טעון ספירת שבעה, תלמוד לומר: ‘מזובו וספר’ – מקצת זובו וספר, לימד על זב בעל שתי ראיות שטעון ספירת שבעה.”

- **משנה** “אין בין מצורע... וצפרים”.

- הא לענין שילוח וטומאה – זה וזה שוין. מנהני מילי?
 - ❖ **רב שמואל בר יצחק:** “וטהרו הכהן מספחת היא וכבס בגדיו וטהר” – טהור מפריעה ופרימה דמעיקרא.
 - ❖ **רבא:** “והצרוע אשר בו הנגע” – מי שצרעתו תלויה בגופו, יצא זה שאין צרעתו תלויה בגופו, אלא בימים.
 - ❖ **אביי:** “ויצא הכהן אל מחוץ למחנה, והנה נרפא נגע הצרעת” – מי שצרעתו תלויה ברפואות, יצא זה שאין צרעתו תלויה ברפואות אלא בימים.

- **משנה** “אין בין ספרים... יוונית”.

- הא לתופרן בגידין ולטמא את הידים – זה וזה שוין.

דף ט

- סתירה: במשנה שנינו: **”שהספרים נכתבין בכל לשון, ותפלין ומזוזות אינן נכתבות אלא אשורית. רשב”ג** אומר: אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית”, ואילו בברייתא כתוב: **”מקרא שכתבו תרגום, ותרגום שכתבו**

מקרא, וכתב עברי – אינו מטמא את הידים, עד שיכתבנו בכתב אשורית, על הספר ובדיו?"

❖ **רבא:** כאן בגופן שלנו (המשנה), כאן בגופן שלהן.

❖ **אביי:** לא קשיא – כאן (הבריתא) במגילה, כאן בספרים. מגילה הטעם – שכתוב "בכתבם וכלשונם" (ותרגום שכתבו מקרא איכא: **רב פפא:** "ונשמע פתגם המלך". **רב נחמן בר יצחק:** "וכל הנשים יתנו יקר לבעליהן").

❖ **רב אשי:** כי תניא ההיא, בשאר ספרים, ו**רבי יהודה** היא, דתניא (למסקנה): "ספרים נכתבים בכל לשון, ורבותינו לא התירו שיכתבו אלא יונית". ותניא: "אמר ר' יהודה: אף כשהתירו רבותינו יונית, לא התירו אלא בספר תורה, ומשום מעשה דתלמי המלך".

● תניא: מעשה בתלמי המלך שכינס שבעים ושנים זקנים, והכניסן בשבעים ושנים בתיים, ולא גילה להם על מה כינסן, ונכנס אצל כל אחד ואחד ואמר להם: "כתבו לי תורת משה רבכם". נתן הקב"ה בלב כל אחד ואחד עצה, והסכימו כולן לדעת אחת, וכתבו את התורה עם אלו השנינים:

א. 'אלקים ברא בראשית'. ב. 'אעשה אדם בצלם ובדמות'. ג. 'ויכל ביום הששי וישבות ביום השביעי'. ד. 'זכר ונקבה בראו' – ולא כתבו בראם. ה. 'הבה ארדה ואבלה שם שפתם'. ו. 'ותצחק שרה בקרוביה'. ז. 'כי באפם הרגו שור וברצונם עקרו אבוס'. ח. 'ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על נושא בני אדם'. ט. 'ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ובשאר ארצות ארבע מאות שנה'. י. 'וישלח את זאטוטי בני ישראל'. יא. 'ואל זאטוטי בני ישראל לא שלח ידו'. יב. 'לא חמר אחד מהם נשאתי'. יג. 'אשר חלק ד' אלקיך אתם להאיר לכל העמים'. יד. 'וילך ויעבוד אלקים אחרים אשר לא צוית לעובדם'. טו. כתבו לו 'את צעירת הרגלים', ולא כתבו לו 'את הארנבת', והטעם – מפני שאשתו של תלמי "ארנבת" שמה, שלא יאמר: "שחקו בי היהודים, והטילו שם אשתי בתורה".

● הלכה **כרשב"ג** – שלא התירו אלא שייכתב ביוונית, והטעם – דכתיב 'יפת אלוקים ליפת' – יפיתו של יפת יהא באהלי שם, שזה לשון יוון שהיא לשון יפה.

● **משנה** "אין בין כהן משוח... האיפה".

● הא לענין פר יום כפורים ועשירית האיפה – זה וזה שוין.

● לכאורה, מתניתין דלא כר' מאיר, דתניא: "מרובה בגדים מביא פר הבא על כל המצות – דברי ר' מאיר. **וחכמים** אומרים: אינו מביא" ומקשה הגמרא,

אימא סיפא של משנתינו: "אין בין כהן משמש לכהן שעבר, אלא פר יוה"כ ועשירית האיפה", ומדייקת הגמרא: הא לכל דבריהן – זה וזה שוין, וא"כ אתאן לר' מאיר, דתנאי: "אירע בו פסול, ומינו כהן אחר תחתיו – ראשון חוזר לעבודתו, שני – כל מצנת כהונה גדולה עליו, דברי ר' מאיר. ר' יוסי אומר: ראשון חוזר לעבודתו, שני אינו ראוי – לא לכהן גדול, ולא לכהן הדיוט; ואמר ר' יוסי: מעשה ברבי יוסף בן אולם מציפורי, שאירע בו פסול בכהן גדול ומינוהו תחתיו, ובא מעשה לפני חכמים, ואמרו: ראשון חוזר לעבודתו, שני – אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט, כהן גדול – משום איבה; כהן הדיוט – משום מעלין בקודש ולא מורידין". וא"כ קשה, שיוצא שהרישא רבנן וסיפא ר' מאיר?

❖ רב חסדא: רישא רבנן וסיפא ר' מאיר.

❖ רב יוסף: רבי היא, ונסיב לה אליבא דתנאי.

● משנה "אין בין במה... אינו קרב בבמה".

● כעין פסחים, מתניתין בר' שמעון, דתנאי: "ר' שמעון: אף צבור לא הקריבו, אלא פסחים וחובות שקבוע להם זמן" – אבל חובות שאין קבוע להם זמן הכא והכא לא קרב.

● משנה "אין בין שילה... היתר".

דף י

● קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא או לאו:

ר' ישמעאל ברבי יוסי: למה מנו חכמים את אלו? שכשעלו בני הגולה מצאו את אלו וקידשום אבל הראשונות בטלו משבטלה הארץ, אלמא קסבר: קדושה ראשונה קידשה לשעתה, ולא קידשה לעתיד לבוא.

ר' ישמעאל ברבי יוסי: וכי אלו בלבד היו? והלא כבר נאמר: "ששים עיר כל חבל ארגוב", וכתיב: "כל אלה ערים בצורות חומה גבוהה". אלא למה מנו חכמים את אלו? שכשעלו בני הגולה – מצאו את אלו ומנאום. ולא אלו בלבד, אלא כל שתעלה לך מסורת בידך מאבותיך שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון כל המצות הללו נוהגין בה, מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא. ולכאורה קשיא דר' ישמעאל אדר' ישמעאל?

א. תרי תנאי אליבא דר' ישמעאל בר' יוסי.

ב. הא ר' אלעזר ב"ר יוסי אמרה, דתניא: "ר' אלעזר ב"ר יוסי: 'אשר לוא חומה' – אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן (דקסבר דקידשה גם לעתיד לבוא)".

● למסקנה: לשון "ויהי" – זה לפעמים צער, ולפעמים זה לא צער. אך לשון "ויהי בימי" – זה רק לשון צער.

● כל כלה שהיא צנועה בבית חמיה, זוכה ויוצאין ממנה מלכים ונביאים. מנלן? מתמר, שהרי אמוץ ואמציה אחים הוו, ואמוץ אביו של ישעיהו הנביא (דהיינו שגם הוא היה נביא), ואמציה מלך יהודה ושניהם הגיעו מתמר.

● הארון אינו מן המידה.

● דרשות חכמים שכשהיו רוצים לדרוש בענין המגילה, היו מתחילים לדרוש פסוקים אלו:

ר' יונתן: "וקמתי עליהם... והכרתי לבבל שם ושאר ונין ונכד נאם ד'" – "שם" זה הכתב. "שאר" זה לשון. "נין" זה מלכות. "ונכד" זו ושתי.

ר' שמואל בר נחמני: "תחת הנעצוץ יעלה ברוש ותחת הסרפד יעלה הדס" – "תחת הנעצוץ", תחת המן הרשע שעשה עצמו ע"ז. "יעלה ברוש" – זה מרדכי, שנקרא ראש לכל הבשמים, שנאמר: "ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור" ומתרגמינן מרי דכי. "תחת הסרפד" – תחת ושתי הרשעה, בת בנו של נבוכדנצר הרשע, ששרף רפידת בית ה'. "יעלה הדס" – זו אסתר הצדקת שנקראת הדסה, שנאמר: "ויהי אומן את הדסה". "והיה לד' לשם" – זו מקרא מגילה. "לאות עולם לא יכרת" – אלו ימי פורים.

ר' יהושע בן לוי: "והיה כאשר שש ד' עליכם להיטיב אתכם כן ישיש להרע אתכם" (ולמרות שד' אינו שש במפלתן של רשעים, אבל אחרים הוא משיש).

ר' אבא בר כהנא: "לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמוחה" זה מרדכי הצדיק. "ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס" זה המן. "לתת לטוב לפני האלקים" זה מרדכי ואסתר.

רבה בר עופרין: "ושמתי כסאי בעילם והאבדתי משם מלך ושרים", "מלך" – זו ושתי. "ושרים" – זה המן ועשרת בניו.

דף יא

רב דימי בר יעחק: "כי עבדים אנחנו ובעבדותנו לא עזבנו אלקינו ויט עלינו חסד לפני מלכי פרס" – אימתי? בזמן המן.

רבי חנינא בר פפא: "הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים" – "באש" בימי נבוכדנצר הרשע. "ובמים" בימי פרעה. "ותוציאנו לרויה" בימי המן. **רבי יוחנן:** "זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו" אימתי "ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו"? בימי מרדכי ואסתר.

ריש לקיש: "ארי נוהם ודוב שוקק מושל רשע על עם דל" – "ארי נוהם" זה נבוכדנצר הרשע, שנאמר "עלה אריה מסובכו". "דוב שוקק" זה אחשוורוש שנאמר "וארו חיוה אחרי תניינה דמיה לדוב", ותני **רב יוסף:** אלו פרסיים שאוכלין ושותין כדוב, ומסורבלין בשר כדוב, ומגדלין שער כדוב, ואין להם מנוחה כדוב. "מושל רשע" זה המן. "על עם דל" אלו ישראל שהם דלים מן המצות.

ר' אלעזר: "בעצלתים ימך המקרה, ובשפלות ידים ידלוף הבית" – בשביל עצלות שהיה להם לישראל שלא עסקו בתורה, נעשה שונאו של הקב"ה מך, ואין מך אלא עני, שנאמר: "ואם מך הוא מערכך", ואין מקרה אלא הקב"ה, שנאמר: "המקרה במים עליותיו".

רב נחמן בר יצחק: "שיר המעלות לולי ד' שהיה לנו יאמר נא ישראל לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם" – אדם ולא מלך.

רבא: "ברבות צדיקים ישמח העם ובמשול רשע יאנח עם" – "ברבות צדיקים ישמח העם" – זה מרדכי ואסתר. "ובמשול רשע יאנח עם" – זה המן.

רב מנתנה: "כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו".

רב אשי: "או הנסה אלקים...". ("ויהי בימי אחשוורוש" אמר רב ויי ויהי, הדא דכתיב "והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות...").

שמואל: "לא מאסתים ולא געלתים לכלותם" – "לא מאסתים" – בימי יוונים; "ולא געלתים" – בימי נבוכדנצר; "לכלותם" – בימי המן; "להפר בריתי אִתָּם" – בימי פרסיים, "כי אני ד' אלקיהם" – בימי גוג ומגוג. (במתינתא תנא: "לא מאסתים" – בימי כשדים, שהעמדתי להם דניאל, חנניה, מישאל ועזריה. "ולא געלתים" – בימי יוונים, שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיה כה"ג. "לכלותם" – בימי המן, שהעמדתי להם מרדכי ואסתר. "להפר בריתי אִתָּם" – בימי פרסיים, שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי דורות. "כי אני ד' אלקיהם" – לעתיד לבוא, שאין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם).

ר' לוי: "ואם לא תורישו את יושבי הארץ".

ר' חייא: "והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה להם".

פירוש המילה אחשוורוש:

❖ **רב:** אחיו של ראש וכן גילו של ראש.

- ❖ **שמואל:** שהושחרו פניהם של ישראל בימיו כשולי קדרה.
- ❖ **ר' יוחנן:** כל שזוכרו אמר אח לראשו.
- ❖ **ר' חנינא:** שהכל נעשין רשין בימיו.
- דרשת המילה הוא בפסוקים לגבי רשעים ולגבי צדיקים, שהכוונה שנשארו כך מתחילתם ועד סופם (אחשורוש, עשו, דתן ואבירם, המלך אחז, אברהם, אהרן, משה ודוד).
- דרשות פסוקים:
 - “המולך”: **רב:** שמלך מעצמו;
 - ❖ **אמרי לה:** לשבח;
 - ❖ **ואמרי לה:** לגנאי.
- **אמרי לה לשבח** – דלא הוה איניש דחשיב למלכא כוותיה. **אמרי לה לגנאי** – דלא הוה חזי למלכותא וממונא יתירא הוא דיהב.
- “מהודו ועד כוש”, **וכן “מתפסח ועד עזה” – רב ושמואל:**
 - ❖ **חד אמר:** אחד בסוף העולם, והשני בסוף העולם.
 - ❖ **חד אמר:** שני המקומות גבי הדדי הוו קיימי, וכשם שמלך על שניהם – כך מלך מסוף העולם ועד סופו. “שבע ועשרים ומאה מדינה” – בתחילה מלך על שבע, ולבסוף מלך על עשרים, ולבסוף מלך על מאה (ושאני הכא דקרא יתירא הוא, מכדי כתיב “מהודו ועד כוש” “שבע ועשרים ומאה מדינה” למה לי? ש”מ לדרשה).
- שלשה מלכו בכיפה, ואלו הן: אחשורוש, נבוכדנאצר ואחאב. ולא החשיב את שלמה (למ”ד מלך והדיוט – לא סליק מלכותיה. למ”ד מלך והדיוט ומלך – שלמה מילתא אחריתי הוה ביה שמלך על העליונים ועל התחתונים שנאמר “וישב שלמה על כסא ד””, סנחריב (הא איכא ירושלים דלא כבשה), **כורש** (ומה שכתוב “כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי ד” – התם אשתבוחי הוא דקא משתבח בנפשיה), **ודריוש** (הא איכא שבע דלא מלך עלייהו, דכתיב: “שפר קדם דריוש והקים על מלכותא לאחשדרפניא מאה ועשרין”).
- טעות בלשצר, בחישוב הקץ של ישראל מהגלות (שכן מנה למלכות בבל), וכן טעותו של אחשורוש (שכן מנה לגלות בבל). והחישוב הנכון זה למנות לחורבן ירושלים.

דף יב

- דרשות פסוקים:

"כה אמר ד' למשיחו לכורש אשר החזקתי בימינו" – וכי כורש משיח היה?
אלא, א"ל הקב"ה למשיח: קובל אני לך על כורש, אני אמרתי: הוא יבנה ביתי ויקבץ גליותי, והוא אמר: "מי בכם מכל עמו ויעל".

"חיל פרס ומדי הפרתמים", "למלכי מדי ופרס" – אתנווי אתנו בהדדי: אי מינן מלכי – מייניכו איפרכי; ואי מייניכו מלכי – מינן איפרכי.

"בהראותו את עושר כבוד מלכותו" – מלמד שלבש בגדי כהונה, כתיב הכא: "יקר תפארת גדולתו", וכתיב התם "לכבוד ולתפארת".

"ובמלאות הימים האלה..." – רב ושמואל:

❖ **חד אמר:** מלך פיקח היה, דשפיר עבד דקריב רחיקא ברישא, דבני מאתיה, כל אימת דבעי – מפייס להו.

❖ **חד אמר:** מלך טיפש היה, דאיבעי ליה לקרובי בני מאתיה ברישא, דאי מדרו ביה הנך הני הוו קיימי בהדיה.

"בחצר גנת ביתן המלך" – רב ושמואל:

❖ **חד אמר:** הראוי לחצר – לחצר, הראוי לגינה – לגינה, הראוי לביתן – לביתן.

❖ **חד אמר:** הושיבן בחצר ולא החזיקתן בגינה ולא החזיקתן עד שהכניסן לביתן והחזיקתן (במתניתא תנא – הושיבן בחצר ופתח להם שני פתחים אחד לגינה ואחד לביתן).

"חור כרפס ותכלת..." – "חור":

❖ **רב:** חרי חרי.

❖ **שמואל:** מילת לבנה

הציע להם. "כרפס": כרים של פסים על גלילי כסף ועמודי שש מטות זהב וכסף. (תניא ר' יהודה: הראוי לכסף – לכסף, הראוי לזהב – לזהב. אמר לו ר' נחמיה: א"כ אתה מטיל קנאה בסעודה, אלא הם של כסף ורגליהן של זהב).

"בהט ושש" – אבנים שמתחוטטות על בעליהן.

"ודר וסוחרת" –

❖ **רב:** דרי דרי.

❖ **שמואל:** אבן טובה יש בכרכי הים ודרה שמה, הושיבה באמצע סעודה ומאירה להם כזהרים.

❖ **דבי רבי ישמעאל:** שקרא דרור לכל בעלי סחורה.

"והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים" – משונים מיבעי ליה?

רבא: יצתה בת קול ואמרה להם: "ראשונים כלו מפני כלים, ואתם שונים בהם".

"ויוין מלכות רב" – מלמד שכל אחד ואחד השקהו יין שגדול הימנו בשנים.
"והשתיה כדת" – מאי כדת? כדת של תורה, מה דת של תורה – אכילה מרובה משתיה, אף סעודתו של אותו רשע – אכילה מרובה משתיה.

"אין אונס" – מלמד שכל אחד ואחד השקהו מיין מדינתו.

"לעשות כרצון איש ואיש" – לעשות כרצון מרדכי והמן.

"גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות" – בית הנשים מיבעי ליה? אלא אמר **רבא**: שניהן לדבר עבירה נתכוונו (היינו דאמרי אינשי איהו בקרי ואתתיה בבוציני).

"וויאמר ממוכן" – תנא ממוכן זה המן ולמה נקרא שמו ממוכן? שמוכן לפרענות. **רב כהנא**: מכאן שההדיוט קופץ בראש.

שאלו תלמידיו את **רשב"י**: "מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה?" ולבסוף ענה להם: "מפני שהשתחוו לצלם". שאלוהו: "וכי משוא פנים יש בדבר", אמר להם: "הם לא עשו אלא לפנים – אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפנים".

מעשה דןשתי ואחשורוש:

"ביום השביעי כטוב לב המלך ביין". אטו עד השתא לא טב לביה בחמרא?
רבא: יום השביעי שבת היה, שישאל אוכלין ושותין מתחילין בד"ת ובדברי תשבחות; אבל עובדי כוכבים, שאוכלין ושותין – אין מתחילין אלא בדברי תפלות. וכן בסעודתו של אותו רשע: הללו אומרים – מדיות נאות והללו אומרים – פרסיות נאות אמר להם אחשורוש "כלי שאני משתמש בו אינו לא מדי ולא פרסי אלא כשדי רצונכם לראותה" אמרו לו "אין ובלבד שתהא ערומה" (שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו מלמד שהיתה ושתי הרשעה מביאה בנות ישראל ומפשיטן ערומות ועושה בהן מלאכה בשבת).

"ותמאן המלכה ושתי". מ"ט לא אתאי?

❖ **"א"ר יוסי בר חנינא**: מלמד שפרחה בה צרעת.

❖ **במתינתא תנא**: בא גבריא ועשה לה זנב.

"ויקצף המלך מאד" – למה דלקה ביה כולי האי?

רבא: שלחה ליה "בר אהורייירה דאבא אבא לקבל אלפא חמרא שתי ולא רוי וההוא גברא אשתתי בחמריה", מיד **"וחמתו בערה בו וויאמר המלך לחכמים"**. מאן חכמים? רבנן. **"יודעי העתים"** – שיודעין לעבר שנים ולקבוע חדשים. אמר להו: "דיינוה לי", אמרו: (לעצמם) "היכי נעביד? נימא ליה: קטלה – למחר פסיק ליה חמריה ובעי לה מינן; נימא ליה: שבקה, קא מזלזלה במלכותא!" אמרו לו: "מיום שחרב בית המקדש וגלינו מארצנו, ניטלה עצה ממנו, ואין אנו יודעין לדון דיני נפשות. זיל לגבי עמון ומואב, דיתבי בדוכתייהו כחמרא דיתיב על דורדייה".

- **"והקרוּב אליו כרשנא שתר אדמתא תרשיש"**, אמר ר' לוי: כל פסוק זה על שום קרבנות נאמר: **"כרשנא"** – אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: "רבש"ע, כלום הקריבו לפניך כרים בני שנה כדרך שהקריבו ישראל לפניך". **"שתר"** – כלום הקריבו לפניך שתי תורין". **"אדמתא"** – כלום בנו לפניך מזבח אדמה". **"תרשיש"** – כלום שימשו לפניך בבגדי כהונה דכתיב בהו "תרשיש ושהם וישפה". **"מרס"** – כלום מירסו בדם לפניך". **"מרסנא"** – כלום מירסו במנחות לפניך". **"ממוכן"** – כלום הכינו שלחן לפניך".

- **רבא:** אלמלא אגרות הראשונות לא נשתתיר משונאיהן של ישראל שריד ופליט דאמרי "מאי האי דשדיר לן ליהיות כל איש שורר בביתו פשיטא! אפילו קרחה בביתיה פרדשכא ליהוי".

- דרשות על פסוקים:

"ויפקד המלך פקידים" – אמר רבי: מאי דכתיב: "כל ערום יעשה בדעת וכסיל יפרוש אולת"? "כל ערום יעשה בדעת" – דוד, דכתיב: "ויאמרו לו עבדיו יבקשו לאדני המלך נערה בתולה", כל מאן דהוה ליה בריתא אייתה ניהליה. "וכסיל יפרוש אולת" – אחשוורוש, דכתיב: "ויפקד המלך פקידים", כל מאן דהוה ליה בריתא איטמרה מיניה.

"איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני" – תנא: כולן על שמו נקראו. "בן יאיר" – בן שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו. "בן שמעי" – בן ששמע אל תפלתו. "בן קיש" – שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו. (מקשה הגמרא סתירה: קרי ליה "יהודי" אלמא מיהודה קאתי, וקרי ליה "ימיני" אלמא מבנימין קאתי?)

רב נחמן – מרדכי מוכתר בנימוסו היה. **ר' יהושע בן לוי** – אביו מבנימין ואמו מיהודה. **רבנן** – משפחות מתגרות זו בזו משפחת יהודה אומרת "אנא גרים דמתיליד מרדכי דלא קטליה דוד לשמעני בן גרא", ומשפחת בנימין אמרה "מינאי קאתי". **רבא** – כנסת ישראל אמרה לאידך גיסא 'ראו מה עשה לי יהודי ומה שילם לי ימיני' מה עשה לי יהודי – דלא קטליה דוד לשמעני דאתיליד מיניה מרדכי דמיקני ביה המן, ומה שילם לי ימיני – דלא קטליה שאול לאגג דאתיליד מיניה המן דמצער לישראל. **רבי יוחנן** – לעולם מבנימין קאתי; ואמאי קרי ליה יהודי על שום שכפר בע"ז, שכל הכופר בע"ז נקרא יהודי כדכתיב "איתי גוברין יהודאין...").

דף יג

- המשך דרשות פסוקים:

"ואשתו היהודיה ילדה את ירד אבי גדור ואת חבר אבי שוכו ואת יקותיאל אבי זנוח ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד" – אמאי קרי לה

"יהודיה"? על שום שכפרה בע"ז, דכתיב: "ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור", ואמר **רבי יוחנן**: שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה ("ילדה" והא רבויי רביתיה? לומר לך שכל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. "ירד" – משה, ולמה נקרא שמו ירד? שירד להם לישראל מן בימיו. "גדור" – שגדר פרצותיהן של ישראל. "חבר" – שחיבר את ישראל לאביהן שבשמים. "סוכו" – שנעשה להם לישראל כסוכה. "יקותיאל" – שקו ישראל לא-ל בימיו. "זנוח" – שהזניח עונותיהן של ישראל. "אבי" "אבי" "אבי" – אב בתורה אב בחכמה אב בנביאות. "ואלה בני בתיה אשר לקח מרד" – וכי מרד שמו והלא כלב שמו? אמר הקב"ה "יבא כלב שמרד בעצת מרגלים וישא את בת פרעה שמרדה בגלולי בית אביה".

"אשר הגלה מירושלם" – שגלה מעצמו.

"ויהי אומן את הדסה" – קרי לה הדסה וקרי לה אסתר: תניא: **ר"מ**: אסתר שמה, ולמה נקרא שמה הדסה? על שם הצדיקים שנקראו הדסים. **רבי יהודה**: הדסה שמה, ולמה נקראת שמה אסתר? על שם שהייתה מסתרת דבריה שנאמר "אין אסתר מגדת את עמה...". **ר' נחמיה**: הדסה שמה, ולמה נקראת אסתר? שהיו אומות העולם קורין אותה על שום אסתהר. **בן עזאי**: אסתר לא ארוכה ולא קצרה היתה, אלא בינונית כהדסה. **ר' יהושע בן קרח**: אסתר ירקרקת היתה, וחוט של חסד משוך עליה.

"כי אין לה אב ואם", **"ובמות אביה ואמה"** – למה לוי **רב אחא**: עיברתה – מת אביה; ילדתה – מתה אמה.

"ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת" – תנא משום **ר"מ**: אל תקרי לבת, אלא לבית.

"ואת שבע הנערות..." – שהיתה מונה בהן ימי שבת.

"וישנה ואת נערותיה..." – **רב**: שהאכילה מאכל יהודי. **שמואל**: שהאכילה קדלי דחזירי. **ר' יוחנן**: זרעונים.

"ששה חדשים בשמן המור" – מאי שמן המור? **ר' חייא בר אבא**: סטכת. **רב הונא**: שמן זית שלא הביא שליש.

"בערב היא באה ובבקר היא שבה" – מגנותו של אותו רשע למדנו שבחו שלא היה משמש מטתו ביום.

"ותהי אסתר נשאת חן" – מלמד שלכל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו.

"ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדש טבת" – ירח שנחנה גוף מן הגוף.

"ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות" – ביקש לטעום טעם בתולה – טעם, טעם בעולה – טעם.

"ויעש המלך משה גדול..." – עבד משתיא, ולא גליא ליה. דלי כרגא, ולא גליא ליה. שדר פרדישני, ולא גליא ליה. "ובהקבץ בתולות שנית..." אויל שקל עצה ממרדכי אמר 'אין אשה מתקנאה אלא בירך חבירתה', ואפי' הכי לא גליא ליה דכתיב "אין אסתר מגדת מולדתה..."

צניעות דרחל ושאל:

"לא יגרע מצדיק עיניו" – בשכר צניעות שהית' בה ברחל, זכתה ויצא ממנה שאלו; ובשכר צניעות שהיה בו בשאלו, זכה ויצאת ממנו אסתר. ומאי צניעות היתה בה ברחל? דכתיב: "ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא". וכי אחי אביה הוא, והלא בן אחות אביה הוא? אלא אמר לה: "מינסבא לי", אמרה ליה: "אין, מיהו אבא – רמאה הוא, ולא יכלת ליה". אמר לה: "אחיו אנא ברמאות". אמרה ליה: "ומי שרי לצדיקי לסגויי ברמיותא?" אמר לה: "אין, 'עם נבר תתבר ועם עקש תתפל'", אמר לה: "ומאי רמיותא?" אמרה ליה: "אית לי אחתא דקשישא מינאי, ולא מנסיב לי מקמה". מסר לה סימנים. כי מטא ליליא, אמרה: 'השתא מיכספא אחתאי', מסרתינהו ניהלה. ומה צניעות הייתה בשאלו? דכתיב "ואת דבר המלוכה לא הגיד לו אשר אמר שמואל".

רבי אלעזר: כשהקב"ה פוסק גדולה לאדם, פוסק לבניו ולבניו בניו עד סוף כל הדורות שנאמר "ויושיבם לנצח ויגבהו...", ואם הגיס דעתו הקב"ה משפילו שנאמר "ואם אסורים בזקים..."

המשך דרשות על הפסוקים:

"ואת מאמר מרדכי אסתר עושה" – שהיתה מראה דם נדה לחכמים.

"כאשר היתה באמנה אתו" – שהיתה עומדת מחיקו של אחשוורוש, וטובלת ויושבת בחיקו של מרדכי.

"בימים ההם ומרדכי יושב בשער המלך קצף בגתן ותרש" – **רבי יוחנן:** הקציף הקב"ה אדון על עבדיו לעשות רצון צדיק, ומנו – יוסף, שנאמר: "ושם אתנו נער עברי...", עבדים על אדוניהן לעשות נס לצדיק, ומנו – מרדכי, דכתיב: "וידוע הדבר למרדכי...",

"אחר הרברים האלה" – אחר שברא הקב"ה רפואה למכה, דאמר ר"ל: אין הקב"ה מכה את ישראל, אא"כ בורא להם רפואה תחילה, שנאמר: "כרפאי לישראל ונגלה עון אפרים", אבל אומות העולם אינו כן – מכה אותן, ואח"כ בורא להם רפואה, שנאמר: "ונגף ד' את מצרים נגוף ורפוא".

"ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו" – בתחילה במרדכי לבדו, ולבסוף ב"עם מרדכי" – דהיינו רבנן – ולבסוף בכל היהודים.

מעשה דבגתן ותרש:

בגתן ותרש שני טרסיים הוו, והיו מספרין בלשון טורסי, ואומרים: "מיום שבאת זו לא ראינו שינה בעינינו, בוא ונטיל ארס בספל כדי שימות", והן לא היו יודעין כי מרדכי מיושב לשכת הגזית היה, והיה יודע שבשבעים לשון. אמר לו: "והלא אין משמרת ומשמרתך שוה", אמר לו: "אני אשמור משמרת ומשמרתך"

הפלת הפור של המן ולשון הרע שאמר:

"הפיל פור הוא הגורל" – תנא: כיון שנפל פור בחודש אדר, שמח שמחה גדולה, אמר: 'נפל לי פור בירח שמת בו משה', ולא היה יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד.

"ויאמר המן למלך אחשורוש ישנו עם אחד מפזר ומפרד בין העמים בכל מדינות מלכותך ודתייהם שנות מכל עם ואת דתי המלך אינם עשים ולמלך אין שוה להניחם" – ליכא דידע לישנא בישא כהמן, אמר המן לאחשורוש: "תא ניכלינהו", אמר ליה: "מסתפינא מאלקיו דלא ליעביד בי כדעבד בקמאי". אמר ליה: "ישנו מן המצות", אמר ליה: "אית בהו רבנן", אמר ליה: "עם אחד הן, שמא תאמר: קרחה אני עושה במלכותך – מפוזרין הם בין העמים; שמא תאמר: אית הנאה מינייהו – 'מפורד', כפרידה זו שאינה עושה פירות; ושמא תאמר: איכא מדינתא מינייהו – ת'ל' בכל מדינות מלכותך"; ודתייהם שונות מכל עם – דלא אכלי מינן, ולא נסבי מינן, ולא מנסבי לן; ואת דתי המלך אינם עושים – דמפקי לכולא שתא בשה"י פה"; ולמלך אין שוה להניחם – דאכלו ושתו ומבזו ליה למלכות, ואפילו נופל זבוב בכוסו של אחד מהן – זורקו ושותהו; ואם אדוני המלך נוגע בכוסו של אחד מהן – חובטו בקרקע, ואינו שותהו.

"אם על המלך טוב יכתב לאבדם ועשרת אלפים כבר כסף..." – גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו, והיינו דתנן: 'באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים'.

דף יד

"ויאמר המלך להמן: הכסף נתון לך, והעם לעשות בו כטוב בעיניך" – משל דאחשורוש והמן, למה הדבר דומה? לשני בני אדם, לאחד היה לו תל בתוך שדהו, ולאחד היה לו חריץ בתוך שדהו. בעל חריץ אמר: "מי יתן לי תל זה בדמים", בעל התל אמר: "מי יתן לי חריץ זה בדמים". לימים נזדווגו זה אצל זה, אמר לו בעל חריץ לבעל התל: "מכור לי תילך", אמר לו: "טול אותה בחנם, והלואי".

- "גדולה הסרת הטבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שעמדו לישראל ולא החזירו אותן למוטב, ואילו הסרת הטבעת החזירים למוטב".
- ת"ר: ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות נתנבאו להם לישראל, ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה, חוץ ממקרא מגילה. מאי דרוש? **רבי יהושע בן קרחה**: ומה מעבדות לחירות אמרי' שירה, ממיתה לחיים לא כל שכן?
אי הכי, הלל נמי נימא?
- ❖ **סתמא דגמרא**: לפי שאין אומרים הלל על נס שבחוצה לארץ.
- ❖ **רב נחמן**: קרייתא זו הלילא.
- ❖ **רבא**: אכתי עבדי אחשורוש אנן. (ובין **לרבא** בין לר"ג הבריתא 'משנכנסו לארץ לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה' מסבירים, כיון שגלו חזרו להכשירן הראשון).
- נבואה שהוצרכה לדורות – נכתבה, ואילו נבואה שלא הוצרכה לדורות – לא נכתבה.
- "ויהי איש אחד מן הרמתים צופים":
❖ **רבי שמואל בר נחמני**: אדם הבא משתי רמות שצופות זו את זו.
- ❖ **רבי חנין**: אדם הבא מבני אדם שעומדין ברומו של עולם, ומאן נינהו: בני קרח.
- מקורות לכל שבעת הנביאות של ישראל ואלו הן: שרה ("אבי מלכה ואבי יסכה"), מרים ("ותקח מרים הנביאה אחות אהרן" – ולא אחות משה), דבורה ("ודבורה אשה נביאה אשת לפידות"), חנה ("ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי בה' רמה קרני בד" – רמה קרני ולא רמה פני), אביגיל ("והיה היא רוכבת על החמור ויורדת בסתר ההר"), חולדה ("וילך חלקיהו הכהן ואחיקם ועכבור") ואסתר ("ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות" – בגדי מלכות מיבעי ליה).
- שאלה – במקום דקאי ירמיה איך התנבאה חולדה?
רב: חולדה קרובת ירמיה היתה, ולא הוה מקפיד עליה. ועוד שאלה: ויאשיה גופיה, היכי שביק ירמיה ומשדר לגבה?
❖ **רבי שילא**: מפני שהנשים רחמניות הן.
- ❖ **ר' יוחנן**: ירמיה לא היה שם, שהלך להחזיר עשרת השבטים וחזרו ויאשיהו בן אמון מלך עליהן.
- לא נאה חשיבות לנשים, ולכן דבורה וחולדה שהתנהגו בחשיבות, היה להם שם מאוס.
- חולדה מבני בניה ובנותיה של רחב שהתגיירה והתחתנה עם יהושע.

דף טו

- **עולא:** כל מקום ששמו ושם אביו בנביאות – בידוע שהוא נביא בן נביא. שמו ולא שם אביו – בידוע שהוא נביא ולא בן נביא. שמו ושם עירו מפורש – בידוע שהוא מאותה העיר. שמו ולא שם עירו – בידוע שהוא מירושלים. במתניתא תנא: כל שמעשיו ומעשה אבותיו סתומין ופרט לך הכתוב באחד מהן לשבח – בידוע שהוא צדיק בן צדיק. כל שפרט לך הכתוב באחד מהן לגנאי – בידוע שהוא רשע בן רשע.
- מי היה מלאכי:
 - ❖ **חכמים:** מלאכי שמו.
 - ❖ **ריב"ק:** עזרא.
- ומסתבר כמ"ד עזרא.
- ת"ר: ארבע נשים יפיפיות היו בעולם, ואלו הן: שרה, אביגיל, רחב ואסתר ולמ"ד אסתר ירקרוקת הייתה אז תשנה בברייתא במקומה את ושתי.
- ת"ר: רחב בשמה זינתה, יעל בקולה, אביגיל בזכירתה, מיכל בת שאול בראייתה.
- דרשות פסוקים:
 - "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה" –
 - ❖ **רב:** גבה המן מאחשורוש.
 - ❖ **שמואל:** גבר מלכא עילאה ממלכא תתאה.
 - "ותתחלחל המלכה" –
 - ❖ **רב:** שפירסה נדה.
 - ❖ **ר' ירמיה:** שהוצרכה לנקביה.
 - "ותקרא אסתר להתך" –
 - ❖ **רב:** התך זה דניאל, ולמה נקרא שמו 'התך'? שחתכוהו מגדולתו.
 - ❖ **שמואל:** שכל דברי מלכות נחתכין על פיו.
 - "לדעת מה זה ועל מה זה" – שלחה לו: שמא עברו ישראל על חמשה חומשי תורה, דכתיב בהן: "מזה ומזה הם כתובים".
 - "ויגידו למרדכי את דברי אסתר" – ואילו איהו לא אזל לגביה, מכאן שאין משיבין על הקלקלה.

"לך כנוס את כל היהודים....לא כדת" – שלא כדת היה שבכל יום ויום עד עכשיו באונס ועכשיו ברצון.

"וכאשר אבדתי אבדתי" – כשם שאבדתי מבית אבא כך אובד ממך. "ויעבור מרדכי" –

ר.ב: שהעביר יום ראשון של פסח בתענית.

שמואל: דעבר ערקומא דמיא.

- לעולם אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך (נלמד מדוד שברנו ארונה ומדינאל שברנו דדיוש) וכן אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך (נלמד מאבימלך שקילל את שרה).

- אמרות ר' חנינא:

א. כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, שנאמר: "ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי".

ב. בא וראה, שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם. מדת בשר ודם, אדם שופת קדרה – ואח"כ נותן לתוכה מים; אבל הקב"ה, נותן מים ואחר כך שופת הקדרה, לקיים מה שנאמר: "לקול תתן המון מים בשמים".

ג. צדיק אבד – לדורו אבד, משל לאדם שאבדה לו מרגלית, כל מקום שהיא – מרגלית שמה; לא אבדה אלא לבעלה.

ד. "וכל זה איננו שוה לי" – בשעה שראה המן את מרדכי יושב בשער המלך, אמר: "כל זה אינו שוה לי". כדרב חסדא, דאמר רב חסדא: זה בא בפרוזבולי וזה בא בפרוזבוטי. רב פפא: וקרו ליה עבדא דמזדבן בטלמי.

ה. "וכל זה איננו שוה לי" – מלמד, שכל גנזיו של אותו רשע חקוקין על לבו, ובשעה שרואה את מרדכי יושב בשער המלך, אמר: "כל זה איננו שוה לי".

ו. עתיד הקב"ה להיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק שנאמר: "ביום ההוא יהיה ד' צבא-ות לעטרת צבי ולצפירת תפארה" – לעושי צביונו ולמצפין תפארתו. יכול לכל? ת"ל: "לשאר עמו" – למי שמשים עצמו כשירים. "ולרוח משפט" – זה הדין את יצרו. "וליושב על המשפט" – זה הדין דין אמת לאמתו. "ולגבורה" – זה המתגבר על יצרו. "משיבי מלחמה" – שנושאים ונותנים במלחמתה של תורה. "שערה" – אלו ת"ח, שמשכימין ומעריבין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. אמרה מדת הדין לפני הקב"ה: "רבונו של עולם – מה נשתנו אלו מאלו?" אמר לה הקדוש ברוך הוא: "ישראל – עסקו בתורה, אומות העולם – לא עסקו בתורה", אמר ליה: "גם אלה ביין שגו ובשכר תעו פקו פליליה".

- כמה נתארך השרביט של המלך כדי שאסתר תיגע בו:

- ❖ **ר' ירמיה:** שתי אמות היה, והעמידו על שתיים עשרה.
- ❖ **אמרי לה:** שש עשרה.
- ❖ **אמרי לה:** עשרים וארבע.
- ❖ **במתניתא תנא:** ששים.
- ❖ **רבה בר עופרן** אמר משום **ר"א**, ששמע מרבו, ורבו מרבו: מאתים (וכן אתה מוצא בבבליה בת פרעה ובשני רשעים).
- מחלוקת תנאים ואמוראים מה ראתה אסתר להזמין את המן למשתה:
 - ❖ **ר"א:** פחים טמנה לו.
 - ❖ **ר' יהושע:** מבית אביה למדה, שנאמר: "אם רעב שונאך – האכילהו לחם..."
 - ❖ **ר"מ:** כדי שלא יטול עצה וימרוד.
 - ❖ **ר' יהודה:** כדי שלא יכירו בה שהיא יהודית.
 - ❖ **ר' נחמיה:** כדי שלא יאמרו ישראל: אחות יש לנו בבית המלך, ויסיחו דעתן מן הרחמים.
 - ❖ **ר' יוסי:** כדי שיהא מצוי לה בכל עת.
 - ❖ **ר"ש בן מנסיא:** אולי ירגיש המקום ויעשה לנו נס.
 - ❖ **ר' יהושע בן קרחה:** אסביר לו פנים, כדי שיהרג הוא והיא.
 - ❖ **רבן גמליאל:** מלך הפכפכן היה.
 - ❖ **ר' אליעזר המודעי:** קנאתו במלך קנאתו בשרים.
 - ❖ **רבה:** "לפני שבר גאון".
 - ❖ **אביי ורבא:** "בחומם אשית את משתייהם..." אמר אליהו הנביא, שאסתר עשתה מטעם כך, מטעם כל התנאים והאמוראים שנחלקו בטעם זה.
- "ויספר להם המן את כבוד עשרו ורוב בניו" – וכמה רוב בניו?
 - ❖ **רב:** שלושים, עשרה מתו ועשרה נתלו ועשרה מחזירין על הפתחים.
 - ❖ **רבנן:** אותן שמחזירין על הפתחים שבעים הויא.
 - ❖ **רמי בר אבא:** כולן מאתים ושמונה הוו, שנאמר: "ורב (ד'רב' נתיב) בניו", "ורב" – בגימטריא מאתים ושמונה הוו.
- "בלילה ההוא נדדה שנת המלך":
 - ❖ **רבי תנחום:** נדדה שנת מלכו של עולם.
 - ❖ **רבנן:** נדרו עליונים נדרו תחתונים.

רבא: שנת המלך אחשורוש ממש – נפלה ליה מילתא בדעתיה, אמר: "מאי דקמן, דומינטיה אסתר להמן? דלמא עצה קא שקלי עילויה דההוא גברא למקטליה". הדר אמר: "אי הכי, לא הוה גברא דרחים לי, דהוה מודע לי". הדר אמר: "דלמא איכא איניש דעבד בי טיבותא ולא פרעתי; משום הכי מימנעי אינשי ולא מגלו לי". מיד: "ויאמר להביא את ספר הזכרונות דברי הימים" ("ויהיו נקראים" – מלמד שנקראים מאליהן. "וימצא כתוב" – כתב מבני ליה? מלמד ששמשו מוזק וגבריאל כותב).

דף טז

• מעשה דהמן ומרדכי:

"ועשה כן למרדכי" – אמר ליה: "מנו מרדכי?" אמר ליה: "היהודי". אמר ליה: "טובא מרדכי איכא ביהודאי". אמר ליה: "היושב בשער המלך". אמר ליה: "סגי ליה בחד דיסקרתא, אי נמי בחד נהרא". אמר ליה: "הא נמי הב ליה; 'אל תפל דבר מכל אשר דברת'". "ויקח המן את הלבוש ואת הסוס" – אזל, אשכחיה דיתבי רבנן קמיה, ומחוי להו הלכות קמיצה לרבנן. כיון דחזייה מרדכי דאפיק לקבליה וסוסייה מיחד בידיה – מירתת. אמר להו לרבנן: "האי רשיעא, למיקטל נפשי קא אתי; זילו מקמיה, די לא תכוו בגחלתו". בההיא שעתא נתעטף מרדכי, וקם ליה לצלותא. אתא המן ויתיב ליה קמיהו, ואוריך עד דסליק מרדכי לצלותיה. אמר להו: "במאי עסקיתו?" אמרו ליה: "בזמן שבית המקדש קיים, מאן דמנדב מנחה מייתי מלי קומציה דסולתא ומתכפר ליה". אמר להו: "אתא מלי קומצי קמחא דידכו ודחי עשרה אלפי ככרי כספא ידידי?" אמר ליה: "רשע, עבד שקנה נכסים – עבד למי, ונכסים למי?" אמר ליה: "קום לבוש הני מאני ורכוב האי סוסיא, דבעי לך מלכא". אמר ליה: "לא יכילנא, עד דעיילנא לבי בני ואשקול למזיין, דלאו אורח ארעא לאשתמושי במאני דמלכא הכי". שדרה אסתר ואסתרניהו לכולהו בי בני ולכולהו אומני, עייליה איהו לבי בני ואסחיה, ואזיל ואיתי זוזא מביתיה, וקא שקיל ביה מזייה, בהדי דקא שקיל ליה אינגד ואיתנח. אמר ליה: "אמאי קא מיתנחת?" אמר ליה: "גברא דהוה חשיב ליה למלכא מכולהו רברבנוהי, השתא לישוייה בלאני וספר". אמר ליה: "רשע, ולאן ספר של כפר קרצום היית" (תנא המן ספר של כפר קרצום היה עשרים ושתים שנה). בתר דשקלינהו למזייה, לבשינהו למאניה. אמר ליה: "סק ורכב". אמר ליה: "לא יכילנא, דכחישא חילאי מימי תעניתא". גחין וסליק. כי סליק, בעט ביה. אמר ליה: "לא כתיב לכו: 'בנפל אויבך אל תשמח'?" אמר ליה: "הני מילי, בישראל; אבל בדידכו, כתיב: 'ואתה על במותימו תדרוך'". ויקרא לפניו: "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו". כי הוה

נקיט ואזיל בשבילא דבי המן, חזיתיה ברתיא דקיימא איגרא. סברה, האי דרכיב – אבוה, והאי דמסגי קמיה – מרדכי. שקלה עציצא דבית הכסא ושדיתיה ארישא דאבוה. דלי עיניה, וחזות דאבוה הוא – נפלה מאיגרא לארעא ומתה. והיינו דכתיב: "וישב מרדכי אל שער המלך" – ששב לשקו ולתעניתו. "והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש" – אבל על בתו, וחפוי ראש על שאירע לו.

• דרשות פסוקים מהמגילה:

"ויספר המן לירש אשתו ולכל אוהביו..." – קרי להו "אוהביו", וקרי להו "חכמיו"? **רבי יוחנן**: כל האומר דבר חכמה, אפילו באומות העולם – נקרא חכם.

"אם מזרע היהודים מרדכי..." – אמרו ליה: "אי משאר שבטים קאתי – יכלת ליה; ואי משבט יהודה ובנימין ואפרים ומנשה – לא יכלת ליה". יהודה, דכתיב: "ידך בערף אויבך". אינך, דכתיב בהו: "לפני אפרים ובנימין ומנשה, עוררה את גבורתך".

"כי נפל תפול לפניו" – ר' יהודה **בר אלעאי**: שתי נפילות הללו למה? אמרו לו: אומה זו – משולה לעפר, ומשולה לכוכבים. כשהן יורדין – יורדין עד עפר; וכשהן עוליין – עוליין עד לכוכבים.

"וסריסי המלך הגיעו, ויבהילו" – מלמד, שהביאוהו בבהלה.

"אין הצר שוה בנזק המלך" – אמרה לו: "צר זה אינו שוה בנזק של מלך". איקני בה בושתי וקטלה, השתא איקני בדידי ומבעי למקטלי.

"ויאמר המלך אחשורוש, ויאמר לאסתר המלכה" – "ויאמר" "ויאמר", למה ליה? רבי אבהו: בתחלה על ידי תורגמן, כיון דאמרה ליה: מדבית שאול קאתינא, מיד: "ויאמר לאסתר המלכה".

"ותאמר אסתר: איש צר ואויב, המן הרע הזה" – מלמד, שהיתה מחווה כלפי אחשורוש, ובא מלאך וסטר ידה כלפי המן.

"והמלך קם בחמתו..." "והמלך שב מגנת הביתן" – מקיש שיבה לקימה: מה קימה – בחימה, אף שיבה – בחימה, דאזל ואשכח למלאכי השרת דאידימו ליה כגברי, וקא עקרי לאילני דבוסתני, ואמר להו: "מאי עובדייכו?" אמרו ליה: "דפקדינן המן". אתא לביתיה, "והמן נופל על המטה" – 'נופל', 'נפל', מיבעי ליה? **רבי אלעזר**: מלמד שבא מלאך והפילו עליה, "אמר: ויי מביתא, ויי מברא".

"ויאמר המלך: הגם לכבוש את המלכה עמי בבית? ויאמר חרבונה..." – אף חרבונה רשע באותה עצה היה; כיון שראה שלא נתקיימה עצתו – מיד ברה.

"וחמת המלך שכבה" – שתי שכיכות הללו למה? אחת של מלכו של עולם, ואחת של אחשורוש. **ואמרי לה:** אחת של אסתר, ואחת של ושתי.

"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" – "אורה" זו תורה. וכן הוא אומר: "כי נר מצוה ותורה אור". "שמחה" – זה יום טוב. וכן הוא אומר: "שמחת בחגך". "ששון" – זו מילה, וכן הוא אומר: "שש אנכי על אמרתך". "ויקר" – אלו תפלין, וכן הוא אומר: "וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך, ויראו ממך", ותניא ר' אליעזר הגדול: אלו תפלין שבראש.

"ויאמר המלך לאסתר המלכה בשושן הבירה הרגו היהודים" – מלמד, שבא מלאך וסטרו על פיו.

"ובבאה לפני המלך, אמר: עם הספר" – "אמר", "אמרה" מיבעי ליה? אמרה לו: יאמר בפה מה שכתוב בספר.

"ומאמר אסתר קיים" – דברי הצומות ומאמר אסתר קיים.

"כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים ורצוי לרוב אחיו" – לרוב אחיו, ולא לכל אחיו? מלמד, שפירשו ממנו מקצת סנהדרין. דרשות פסוקים בענין יוסף:

"לכלם נתן לאיש חליפות שמלות ולבנימן נתן חמש חליפות" – אפשר דבר שנצטער בו אותו צדיק יכשל בו (רב – בשביל משקל שני סלעים מילת שהוסיף יעקב ליוסף משאר אחיו, נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים)? **ר' בנימין בר יפת:** רמז רמז לו, שעתיד בן לצאת ממנו, שיצא מלפני המלך בחמשה לבושי מלכות, שנאמר: "ומרדכי יצא... בלבוש מלכות תכלת...".

"ויפול על צוארי בנימן אחיו" – בכה על שני מקדשים (צוארי – לשון רבים) שעתידין להיות בחלקו של בנימין, ועתידין ליחרב.

"ובנימין בכה על צואריו" – בכה על משכן שילה (צואריו – לשון יחיד), שעתיד להיות בחלקו של יוסף, ועתיד ליחרב.

"והנה עיניכם רואות ועיני אחי בנימין" – אמר להם: "כשם שאין בלבי על בנימין אחי שלא היה במכירתו, כך אין בלבי עליכם"; **"כי פי המדבר אליכם"** – "כפי כן לבי".

"ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים נושאים מטוב מצרים" – מאי "מטוב מצרים"? יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו.

"ויושחתו ישראל על ראש המטה" – תעלא בעידיניה סגיג ליה.

"ויונחם אותם וידבר על לבם" – מלמד, שאמר להם דברים שמתקבלין על הלב: "ומה עשרה נרות לא יכלו לכבות נר אחד, נר אחד היאך יכול לכבות עשרה נרות?"

- עשרת בני המן צריך לקוראן בנשימה אחת, על זה שיצאה נשמתם בבת אחת.
- ו' דויתא צריכה להיות ארוכה, כל השירות נכתבות אריח על גבי לבינה ולבינה על גבי אריח חוץ מפרשת עשרת בני המן ומלכי כנען שנכתבות אריח על גבי אריח ולבינה על גבי לבינה, והטעם: שלא תהא תקומה למפלתן.
- "דברי שלום ואמת" – מלמד, שמגילת אסתר צריכה שרטוט, כאמיתה של תורה.

דף יז

- **רב יוסף:** גדול ת"ת יותר מהצללת נפשות (והראיה – דמעיקרא חשיב ליה למרדכי בתר ד' ולבסוף בתר חמשה מעיקרא כתיב "אשר באו עם זרובבל ישוע נחמיה שריה רעליה מרדכי בלשן" ולבסוף כתיב "הבאים עם זרובבל ישוע נחמיה עזריה רעמיה נחמני מרדכי בלשן"). **רב:** גדול תלמוד תורה יותר מבנין בית המקדש (והראיה – שכל זמן שברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה). **רב יצחק בר שמואל בר מרתא:** גדול תלמוד תורה יותר מכבוד אב ואם (והראיה – שכל אותן שנים שהיה יעקב אבינו בבית עבר לא נענש דאמר מר 'למה נמנו שנותיו של ישמעאל כדי ליחס בהן שנותיו של יעקב... – פירוט ארוך של חשבון זה).

סליק פרק מגילה נקראת

פרק הקורא למפרע

- **משנה** "הקורא את המגילה למפרע... אשורית על ספר ובדיו".
- מנין שאי אפשר לקרוא את המגילה למפרע? דכתיב: "והימים האלה נזכרים ונעשים" – איתקש זכירה לעשייה: מה עשייה, למפרע לא – אף זכירה, למפרע לא.
- תנא: וכן בהלל, וכן בקריאת שמע ובתפלה – אי אפשר לקרוא למפרע. מנל?
הלל –

❖ רבה: דכתיב "ממזרח שמש עד מבואו".

❖ רב יוסף: "זה היום עשה ד'".

❖ רב אויא: "יהי שם ד' מבורך".

❖ רב נחמן בר יצחק: "מעתה ועד עולם".

ק"ש –

דתניא: "ק"ש ככתבה – דברי רבי. וחכמים אומרים: בכל לשון". מ"ט דרבי?
"והיו" – בהויתן יהו. ורבנן, מ"ט? "שמע" – בכל לשון שאתה שומע. ורבי נמי, הא כתיב "שמע"? ההוא, מיבעי ליה: השמע לאוניך מה שאתה מוציא מפיו (ורבנן – כמאן דאמר הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא). ורבנן נמי, הכתיב: והיו? ההוא, מיבעי ליה: שלא יקרא למפרע (ורבי – שלא יקרא למפרע מנא ליה? מ"דברים" "הדברים"). ורבנן – "דברים" "הדברים" לא משמע להו.

תפלה –

דתניא: "שמעון הפקולי הסדיר שמונה עשרה ברכות לפני רבן גמליאל, על הסדר ביבנה". ולפי המסקנה בדף יח, לאחר שתיקנו אנשי כנסת הגדולה את שמונה עשרה הברכות – שכחו אותם, וחזר וסידרם שמעון הפקולי.

תפילת שמונה עשרה –

ת"ר: מנין שאומרים אבות? שנאמר: "הבו לד' בני אלים". ומנין שאומרים גבורות? שנאמר: "הבו לד' כבוד ועוז". ומנין שאומרים קדושות? שנאמר:

"הבו לד' כבוד שמו, השתחוו לד' בהדרת קדש". ומה ראו לומר **בינה** אחר **קדושה**? שנאמר: "והקדישו את קדוש יעקב, ואת אלקי ישראל יעריצו", וסמיוך ליה: "וידעו תועי רוח בינה". ומה ראו לומר **תשובה** אחר **בינה**? דכתיב "ולבבו יבין ושב ורפא לו" (ולא אמרין רפואה אחר תשובה, שכן נאמר: "הסולח לכל עוניו, הרופא לכל תחלואיכו, הגואל משחת חייכו" – למימרא דגאולה ורפואה בתו סליחה היא). ומה ראו לומר **גאולה** בשביעית? מתוך שעתידין ליגאל בשביעית, לפיכך קבעה בשביעית (ומלחמה נמי, אתחלתא דגאולה היא). ומה ראו לומר **רפואה** בשמינית? מתוך שנתנה מילה בשמינית שצריכה רפואה, לפיכך קבעה בשמינית. ומה ראו לומר **ברכת השנים** בתשיעית? כנגד מפקיעי שערים, דכתיב: "שבור זרוע רשע". דודו כי אמרה – בתשיעית אמרה. ומה ראו לומר **קינוח גליות** לאחר **ברכת השנים**? דכתיב: "ואתם הרי ישראל ענפכם נתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא". וכיון שנתקבצו גליות **נעשה דין ברשעים**, שנאמר: "ואשיבה ידי עליך, ואצרוף כבור סיגך", וכתיב: "ואשיבה שופטיך כבראשונה". וכיון שנעשה דין מן הרשעים, **כלו הפושעים וכולל זדים עמהם**, שנאמר: "ושבר פושעים וחטאים יחדיו". וכיון **שכלו הפושעים, מתרוממת קרן צדיקים**, דכתיב: "וכל קרני רשעים אגדע, תרוממנה קרנות צדיק", ו**כולל גירי הצדק עם הצדיקים**, שנאמר: "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן", וסמיוך ליה: "וכי יגור אתכם גר". והיכן מתרוממת קרנם? **בירושלים**, שנאמר: "שאלו שלום ירושלם, ישליו אוהביך".

דף יח

וכיון שנבנית **ירושלים**, בא **דוד**, שנאמר: "אחר ישובו בני ישראל, ובקשו את ד' אלקיהם ואת דוד מלכם". וכיון שבא **דוד**, באתה **תפלה**, שנאמר: "והביאותים אל הר קדשי, ושמחתים בבית תפלתי". וכיון שבאת **תפלה**, באת **עבודה**, שנאמר: "עולותיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי". וכיון שבאת **עבודה**, באתה **תודה**, שנאמר: "זובח תודה יכבדנני" (מסתברא עבודה והודאה חזא מילתא היא). ומה ראו לומר **ברכת כהנים** אחר **הודאה**? דכתיב: "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים". ומה ראו לומר **שים שלום** אחר **ברכת כהנים**? דכתיב: "ושמו את שמי על בני ישראל, ואני אברכם" – ברכה דהקב"ה שלום, שנאמר: "ד' יברך את עמו בשלום".

לאחרי שתיקנו תפילת שמונה עשרה, אסור לספר בשבחו של הקב"ה יותר מדאי, אלא יש לו להסתפק במה שתיקנו חז"ל. ואם בכל זאת עושה זו – נעקר מן העולם.

- ר' יהודה איש כפר גבוריא: "לך דומיה תהלה" – סמא דכולה משתוקא. רב דימי אמר: אמרי במעריבא: מלה בסלע, משתוקא בתרין.
- "קראה על פה לא יצא":
 מנלן? אתיא "זכירה" "זכירה". כתיב הכא: "והימים האלה נזכרים", וכתיב התם: "כתב זאת זכרון בספר" – מה להלן בספר, אף כאן בספר.
 "קראה תרגום – לא יצא":
 היכי דמי? דכתיבה תרגום וקרי לה תרגום.
 "והלועז ששמע אשורית – יצא":
 והא לא ידע מאי קאמרי? מידי דהוה אנשים ועמי הארץ. מתקיף לה רבינא: אטו אנן, "האחשתרנים בני הרמכים" מי ידעינן? אלא – מצות קריאה ופרסומי ניסא; הכא נמי – מצות קריאה ופרסומי ניסא.
 "אבל קורין אותה ללועזות בלעז":
 והא אמרת: קראה בכל לשון – לא יצא? משנתינו כמו הברייתא: "קראה גיפטית, עברית, עילמית, מדיית, יוונית – לא יצא"; אבל קורין אותה ללועזות בלעז – איש כלשונו.
- רב ושמואל דאמרי תרוייהו: בעלמא – לעז יווני לכל כשר. ואינהו דאמור כרשב"ג, דתנן: "רשב"ג אומר: אף ספרים לא התיירו שיכתבו אלא יוונית".
 ר' אלעזר: מנין שקראו הקב"ה ליעקב "אל"? שנאמר: "ויקרא לו אל אלקי ישראל". דאי סלקא דעתך: למזבח קרא ליה יעקב "אל" – "ויקרא לו יעקב" מיבעי ליה? אלא: ויקרא לו – ליעקב – "אל". ומי קראו "אל"? אלקי ישראל.
 דברים שלא ידעו רבנן מה פירושם, והתברר להם אחרי זה ע"י מעשה מסוים:
- סירוגין – שמעוה לאמתא דבי רבי, דקאמרה להו לרבנן, דהוי עיילי פסקי פסקי לבי רבי: "עד מתי אתם נכנסין סירוגין סירוגין".
 חלוגלות – שמעוה לאמתא דבי רבי, דאמרה ליה לההוא גברא דהוה קא מבדר פרפחיני: "עד מתי אתה מפזר חלוגלוגך".
 "סלסלה ותרוממן" – שמעוה לאמתא דבי רבי, דהוות אמרה לההוא גברא דהוה מהפך במזייה, אמרה ליה: "עד מתי אתה מסלסל בשערך".
 "השלך על ד' יהבך" – רבה בר בר חנה: זימנא חדא הוה אוילנא בהדי ההוא טיעא, וקא דרינא טונא, ואמר לי: "שקול יהבך, ושדי אגמלאי".
 "וטאטאתיה במטאטא השמר" – שמעוה לאמתא דבי רבי, דהוות אמרה לחברתה: "שקולי טאטיתא וטאטי ביתא".

- ת"ר: קראה סירוגין – יצא; סירוסין – לא יצא. ר' מונא אומר משום רבי יהודה: אף בסירוגין – אם שהה כדי לגמור את כולה (מדישא לטיפא) – חוזר לראש.

כיצד ההלכה:

בסורא שנו כך:

❖ **רב יוסף**, וכן פסק **רב**: הלכה כר' מונא.

❖ **שמואל**: אין הלכה כר' מונא.

בפומבדיתא שנו כך:

רב: הלכה כר' מונא.

שמואל: אין הלכה כר' מונא.

רב ביבי מתני איפכא:

רב: אין הלכה כר' מונא.

שמואל: הלכה כר' מונא (רב יוסף: נקוט דרב ביבי בידך, דשמואל הוא דחייש ליחידא).

- ת"ר: השמיט בה סופר אותיות או פסוקין, וקראן הקורא כמתורגמן – המתרגם יצא. ומדובר שכאשר זה רק במקצתה.

ת"ר: השמיט בה הקורא פסוק אחד – לא יאמר: אקרא את כולה, ואח"כ אקרא אותו פסוק; אלא – קורא מאותו פסוק ואילך, נכנס לבית הכנסת, ומצא צבור שקראו חציה – לא יאמר: אקרא חציה עם הצבור, ואח"כ אקרא חציה – אלא קורא אותה, מתחילתה ועד סופה.

"מתנמנם יצא":

היכי דמי מתנמנם? נים ולא נים, תיר ולא תיר. דקרו ליה, ועני ולא ידע לאהדורי סברא, וכי מדכרו ליה – מידכר.

"היה כותבה דורשה ומגיהה אם כוון לבו יצא": היכי דמי? דמנחה מגילה קמיה וקרי לה מינה פסוקא פסוקא וכתב לה.

- **רבי יוחנן**: אסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב. ומה שמצינו במעשה דר' מאיר שהלך לעבר שנה בעסיא ולא היה שם מגילה וכתבה מלבו וקראה, שאני **רבי מאיר** דמיקיים ביה "ועפעפיך יישירו נגדך", ואמר **רבי ירמיה** – מאי "ועפעפיך יישירו נגדך" אלו דברי תורה דכתיב בהו "התעיף עיניך בו ואיננו" ואפילו הכי מיושרין הן אצל ר' מאיר. **אביי** שרא לדבי בר חבו למיכתב תפלין ומוזוזות שלא מן הכתב כמאן? כי האי תנא דתניא: "ר' ירמיה אומר משום **רבינו** – תפלין ומוזוזות נכתבות שלא מן הכתב, ואין צריכות

שרטוט" והלכתא: תפלין – אין צריכין שרטוט. מזוזות – צריכין שרטוט, ואידי ואידי נכתבות שלא מן הכתב, והטעם: מיגרס גריסין.

דף יט

- מילים מהמשנה ופירושם:
סם – סמא. **סקרא** – סקרתא שמה. **קומוס** – קומא. **קנקנתום** – חרתא דאושכפי. **דיפתרא** – דמליח וקמיה ולא עפיץ. **נייר** – מחקא.
"עד שתהא כתובה אשורית":
והטעם: דכתיב "ככתבם וכזמנם".
"על הספר ובדיו":
מנלן? אתיא 'כתיבה' 'כתיבה' כתיב הכא "ותכתב אסתר המלכה" וכתיב התם "ויאמר להם ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו".
- **משנה** "בן עיר... האלה".
רבא: לא שנו אלא שעתיד לחזור בלילי י"ד, אבל אין עתיד לחזור בלילי י"ד קורא עמהן. ומנא אמינא לה? דכתיב "על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות" – מכדי כתיב 'היהודים הפרזים' למה לי למיכתב 'היושבים בערי הפרזות' – הא קמ"ל דפרוז בן יומו נקרא פרוז. אשכחן פרוז, מוקף מנא לן? סברא הוא מדפרוז בן יומו קרוי פרוז מוקף בן יומו קרוי מוקף. ואמר **רבא:** בן כפר שהלך לעיר בין כך ובין כך – קורא עמהן, והטעם: האי כבני העיר בעי למקרי, ורבנן הוא דאקילו על הכפרים כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכין, והני מילי כי איתיה בדוכתיה אבל כי איתיה בעיר – כבני עיר בעי למקרי.
- מחלוקת מהיכן קורא אדם את המגילה ויוצא בה י"ח:
❖ **ר"מ:** כולה.
❖ **ר' יהודה:** מ"איש יהודי".
❖ **רבי יוסי:** מ"אחר הדברים האלה".
❖ **רשב"י:** מ"בלילה ההוא".
ובטעם מחלוקתם:
❖ **רבי יוחנן:** "ותכתב אסתר המלכה ומרדכי היהודי את כל תוקף" –

מאן דאמר כולה – תוקפו של אחשורוש. מאן דאמר מ'איש יהודי' – תוקפו של מרדכי. ומ'ד מ'אחר הדברים האלה' – תוקפו של המן. ומ'ד מ'בלילה ההוא' – תוקפו של נס.

❖ **רב הונא:** "ומה ראו על ככה ומה הגיע אליהם":

מ'ד כולה – מה ראה אחשורוש שנשתמש בכלים של בית המקדש, על ככה משום דחשיב שבעים שנים ולא איפרוק, ומה הגיע אליהם דקטל ושתי. ומ'ד מ'איש יהודי' – מה ראה מרדכי דאיכני בהמן, על ככה דשוי נפשיה ע"ז, ומה הגיע אליהם דאתרחיש ניסא. ומ'ד מ'אחר הדברים האלה' – מה ראה המן שנתקנא בכל היהודים, על ככה משום דמרדכי לא יכרע ולא ישתחוה, ומה הגיע אליהם ותלו אותו ואת בניו על העץ. ומ'ד מ'בלילה ההוא' – מה ראה אחשורוש להביא את ספר הזכרונות, על ככה דזמינתיה אסתור להמן בהדיה, ומה הגיע אליהם דאתרחיש ניסא.

רב: הלכה כדברי האומר כולה, ואפי' למאן דאמר מ'איש יהודי' – צריכה שתהא כתובה כולה.

• **רב:** מגילה נקראת ספר ונקראת אגרת: ספר – שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה. אגרת – שאם הטיל בה שלשה חוטי גידין כשרה. וסייג **רב נחמן** – ובלבד שיהו משולשין.

• **שמואל:** הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים – לא יצא. וסייג **רבא** לא אמרן אלא דלא מחסרא ומייתרא פורתא, אבל מחסרא ומייתרא פורתא לית לן בה. ואמר ר' **יוחנן:** הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים – לא יצא ובצבור שנו. ואמר ר' **יוחנן:** שויר התפר הלכה למשה מסיני ולא אמרו אלא כדי שלא יקרע. ואמר ר' **יוחנן:** אלמלי נשתייר במערה שעמד בה משה ואליהו כמלא נקב מחט סדקית לא היו יכולין לעמוד מפני האורה שנאמר "כי לא יראני האדם וחי". ואמר ר' **יוחנן:** מאי דכתיב "ועליהם ככל הדברים אשר דבר ד' עמכם בהר" – מלמד שהראוהו הקב"ה למשה דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים ומה שהסופרים עתידין לחדש, ומאי ניהו? מקרא מגילה.

• **משנה** "הכל כשרין... מכשיר בקטן".

• נחלקו התנאים בקורא את שמע ולא השמיע לאוזנו, לרבי יהודה: יצא. ולרבי יוסי: לא יצא. ומסתפקת הגמ', אם ת"ק דמתניתין שפסל חרש למגילה הוא ר' יוסי, ופסל גם בדיעבד או דילמא ר' יהודה ופסל רק לכתחילה (ואף שסיפא ר' יהודה היא שמכשיר בקטן, צ"ל שכולה ר' יהודה ומחלק בין קודם שהגיע לחינוך שפסול, ללאחר שהגיע לחינוך שכשר), וקשה אם כך, כמו מי תהיה הבריתא שאומר בה ר' יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי, 'שחרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחילה'? ואם תעמיד את המשנה כר' יוסי,

תיקשי הברייטא דאמרה, שלכתחילה לא יברך אדם ברכת המזון בלבו, אבל אם בירך יצא, כמו מי?

דף ב

ומתרגינן דלעולם משנתינו כר' יוסי, ולר' יהודה מותר אפילו לכתחילה, והברייטא של ברכה"ז ר' יהודה בשם רבו ר' אלעזר בן עזריה, דאמר בברייטא – שצריך להשמיע לאחזנו לכתחילה, (שכן כתוב "שמע" השמע לאזנך) ור"מ חולק ואומר שהעיקר הוא הכוונה בלב (כדכתיב "על לבבך"), והשתא דאתית להכי אפשר גם להעמיד את משנתינו כר' יהודה ופסול רק לכתחילה, וכן מה שאמר בק"ש שיצא הוא רק בדיעבד והברייטא דברכה"ז אתיה אליביה, וברייטא דחרש תורם לכתחילה כר"מ דברייטא.

● **משנה** "אין קורין... עמוד השחר כשר".

● מקורות ולימודים לכל הנאמר במשנה:

קריאת מגילה – דכתיב "והימים האלה נזכרים ונעשים" – ביום כן, בלילה לא. **מילה** – דכתיב "וביום השמיני ימול". **טבילה והזאה** – דכתיב "והזהה טהור על הטמא... ביום השביעי" ואיתקש טבילה להזיה. **"שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד שתנץ החמה"** – פשיטא מ"ש שומרת יום כנגד יום מכל חייבי טבילות? איצטריך סלקא דעתך אמינא תיהוי כראיה ראשונה של זב, וראיה ראשונה של זב איתקש לבעל קרי דכתיב "זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע" – מה בעל קרי טובל ביום האי נמי ליטבול ביומיה, והא ביממא לא מצי טבול דכתיב "כל ימי זובך כמשכב נדתה יהיה לה" בליליא מיהת ליעביד מקצת שימור ותטבול, קמ"ל כיון דבעיא ספירה – ספירה ביממא היא.

"וכלן שעשו משעלה עמוד השחר כשר" – מניין?

❖ **רבא:** דכתיב "ויקרא אלקים לאור יום" – למאיר ובא קראו יום.

❖ **רבי זירא:** דכתיב "ואנחנו עושים במלאכה וחצים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים" ואומר "והיה לנו הלילה למשמר והיום מלאכה" מאי ואומר? וכ"ת משעלה עמוד השחר לאו יממא ומכי ערבא שמשא ליליא ואינהו מקדמי ומחשכי ת"ש "והיה לנו הלילה למשמר והיום מלאכה".

● **משנה** "כל היום כשר לקריאת... שמצותו בלילה כשר כל הלילה".

● מה המקור של הדינים של המשנה?

קריאת המגילה – "והימים האלה נזכרים ונעשים". **קריאת ההלל** – דכתיב "ממזרח שמש עד מבואו"; **ר' יוסי**: דכתיב: "זה היום עשה ד'". **נטילת לולב** – דכתיב: "ולקחתם לכם ביום הראשון". **תקיעת שופר** – דכתיב: "יום תרועה יהיה לכם". **מוספין** – דכתיב: "דבר יום ביומו". **תפלת המוספין** – כמוספין שויה רבנן. **וידוי הפרים** – דילף "כפרה" "כפרה" מיום הכפורים, דתניא גבי יוה"כ: "וכפר בעדו ובעד ביתו" – בכפרת דברים הכתוב מדבר, וכפרה ביממא הוא, דכתיב: 'ביום הזה יכפר עליכם'. **וידוי מעשר** – דכתיב: "ואמרת לפני ד' אלקיך, בערתי הקדש מן הבית", וסמך ליה: "היום הזה ד' אלקיך מצורך". **סמיכה ושחיטה** – דכתיב: "וסמך ושחט", וכתב בה בשחיטה: "ביום זבחכם". **תנופה** – דכתיב: "ביום הניפכם את העומר". **הגשה** – דאיתקש לתנופה, דכתיב: "ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות, והניף והקריב". **מליקה וקמיצה והקטרה והזיה** – דכתיב: "ביום צוותו את בני ישראל". **השקית סוטה** – אתיא "תורה" "תורה". כתיב הכא: "ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת", וכתב התם: "על פי התורה אשר יורוך, ועל המשפט" – מה משפט ביום, אף כאן ביום.

דף כא

עריפת העגלה – 'כפרה' כתיב בה, כקדשים. **טהרת מצורע** – דכתיב: "זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו". **כל הלילה כשר לקצירת העומר** – דאמר מר: קצירה וספירה בלילה, והבאה ביום. **הקטר חלבנים ואברים** – דכתיב "כל הלילה עד הבוקר".

• **"זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום"** – לאתווי מאי? לאתווי סידור בזיכין וסלוק בזיכין, וכו', **יוסי**, דתניא: "ר' **יוסי** אומר: סילק את הישנה שחרית, וסידר את החדשה ערבית – אין בכך כלום; ומה אני מקיים 'לפני ד' תמיד' – שלא יהא שולחן בלא לחם". **"דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה"** – לאתווי מאי? לאתווי אכילת פסחים, ודלא כר' **אלעזר בן עזריה** דתניא: "ואכלו את הבשר בלילה הזה" – אמר ר' **אלעזר בן עזריה**: נאמר כאן: 'בלילה הזה', ונאמר להלן: 'ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה' – מה להלן – עד חצות, אף כאן עד חצות".

סליק פרק הקורא למפרע

פרק הקורא עומד

- **משנה** "הקורא את המגילה... בתורה מברך לפניו ולאחריה".
- תנא: מזה שאין כן בתורה. מנהני מילי? דכתיב: "ואתה פה עמד עמדי". ואמר ר' **אבהו**: אלמלא מקרא כתוב, אי אפשר לאומרו. כביכול, אף הקב"ה בעמידה. ואמר ר' **אבהו**: מנין לרב שלא ישב על גבי מטה וישנה לתלמידו על גבי קרקע, שנאמר: "ואתה פה עמד עמדי".
- ת"ר: מימות משה ועד **רבן גמליאל**, לא היו למדין תורה אלא מעומד; משמת **רבן גמליאל** – ירד חולי לעולם, והיו למדין תורה מיושב.
- סתירה – כתוב אחד אומר: "ואשב בהר", וכתוב אחד אומר: "ואנכי עמדתי בהר"?
- ❖ **רב**: עומד ולומד יושב ושונה.
- ❖ **ר' חנינא**: לא עומד ולא יושב אלא שוחה.
- ❖ **רבי יוחנן**: אין ישיבה אלא לשון עכבה, שנאמר: "ותשבו בקדש ימים רבים".
- ❖ **רבא**: רכות – מעומד, קשות – מיושב.
- תנו רבנן: **בתורה** – אחד קורא ואחד מתרגם ובלבד שלא יהא אחד קורא ושנים מתרגמין. **ובנביא** – אחד קורא ושנים מתרגמין, ובלבד שלא יהו שנים קורין ושנים מתרגמין. **ובהלל ובמגילה** – אפילו עשרה קורין ועשרה מתרגמין, והטעם – כיון דחביבה יהבי דעתייהו ושמעיהו.
- "מקום שנהגו לברך יברך" – לא שנו אלא לאחריה, אבל לפניו – מצוה לברך, דאמר **שמואל**: כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן (מאי משמע דהאי עובר לישנא דאקדומי הוא? **רב נחמן בר יצחק**: דכתיב: "וירץ אחימעץ דרך הכתר ויעבר את הכושי". **אביי**: "והוא עבר לפניהם". **איבעית אימא**: "ויעבר מלכס לפניהם, וד' בראשם"). לפניו מאי מברך? "מקרא מגילה", "שעשה ניסים" ו"שהחיינו". לאחריה מאי מברך (למסקנה)? "ברוך אתה ד' אלקינו מלך העולם הא-ל הרב את ריבנו והדן את דיננו והנוקם את נקמתנו והנפרע לנו מצרינו והמשלם

גמול לכל אויבי נפשנו, ברוך אתה ד' הנפרע לישראל מכל צריהם האל המושיע".

• **"בשני ובחמישי בשבת במנחה קורין שלשה..."** – הני שלשה כנגד מי?

❖ **רב אסי:** כנגד תורה נביאים וכתובים.

❖ **רבא:** כנגד כהנים לויים וישראלים.

והא דתני **רב שימי:** אין פוחתין מי' פסוקין בבית הכנסת ('וידבר' עולה מן המנין) הני עשרה כנגד מי?

❖ **ר' יהושע בן לוי:** כנגד עשרה בטלנין שבבית הכנסת.

❖ **רב יוסף:** כנגד עשרת הדברות שנאמרו למשה בסיני.

❖ **ר' לוי:** כנגד עשרה הילולין שאמר דוד בספר תהלים.

❖ **ר' יוחנן:** כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם (ובראשית נמי מאמר הוא דכתיב "בדבר ד' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם").

• **רבא:** ראשון שקרא ד' – משובח; שני שקרא ד' – משובח; שלישי שקרא ד' – משובח. **ראשון שקרא ד' משובח** – דתנן: "בשלש קופות של שלש סאין שבהן תורמין את הלשכה, והיה כתוב עליהן אב"ג, לידע איזו מהן נתרמה ראשון להקריב ממנה ראשון, שמצוה בראשון". **אמצעי שקרא ארבעה, משובח** – דתניא: "אל מול פני המנורה יאירו, מלמד שמצדד פניהם כלפי נר מערבי ונר מערבי כלפי שכינה" – ואמר **ר' יוחנן:** מכאן שאמצעי משובח. **אחרון שקרא ארבעה משובח** – משום מעלין בקדש ולא מורידין.

• **"אין פוחתין מהן ואין מוסיפין"** – תנא: הפותח מברך לפניו, והחותם מברך לאחריו, והאידנא דכולהו מברכי לפניו ולאחריה – היינו טעמא דתקינן רבנן, גזירה משום הנכנסין ומשום היוצאין.

דף כב

• בעיה – פרשת ראש חודש, כיצד קורין אותה? "צו את בני ישראל ואמרת אליהם, את קרבני לחמי", דהויין תמניא פסוקי, היכי נעביד? ניקרי תרי – תלתא תלתא פסוקין, פשו להו תרי, ואין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקין. ניקרי – ארבעה ארבעה, פשו להו שבעה. "וביום השבת" הויין תרי, "ובראשי חדישיכם" הויין חמשה, היכי נעביד? ניקרי תרי מהא וחד מהנך, אין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים. ליקרי תרי מהא ותלתא מהך, פשו להו תרי, וא"כ מה נעביד? כיוצא בה שמענו, דתנן: ביום הראשון "בראשית" ויהי רקיע, ותני עלה: "בראשית" – בשנים, "יהי רקיע" – באחד. והוינן בה: בשלמא "יהי רקיע" באחד, דתלתא פסוקי הוו; אלא

‘בראשית’ – בשנים, חמשה פסוקי הווי ותניא: “הקורא בתורה לא יפחות משלשה פסוקים”, ואיתמר עלה:

❖ **רב:** דולג.

❖ **שמואל:** פוסק.

• **ורב,** מאי טעמא לא אמר פוסק? קסבר: כל פסוקא דלא פסקיה משה – אנן לא פסקינן ליה (**ושמואל** אמר פסקינן. במקום דאי אפשר). **ושמואל**, מאי טעמא לא אמר: דולג? גזירה משום הנכנסין ומשום היוצאין. והלכתא דולג, ואמצעי דולגן.

• בעיה – תענית צבור בכמה עולים? ראש חדש ומועד, דאיכא קרבן מוסף – ארבעה, אבל הכא דליכא קרבן מוסף – לא; או דלמא, הכא נמי איכא מוסף תפלה? נסיונות לפשט (“ת”ש בראשי חדשים ובחולו של מועד”, “ת”ש דרב איקלע לבבל”) אך נדחים, ולמסקנה נפשט מ”זה הכלל: כל שיש בו ביטול מלאכה לעם, כגון **תענית צבור ותשעה באב, קורין ג’ ושאין בו ביטול מלאכה לעם** – כגון ראשי חדשים וחולו של מועד – **קורין ד”**. (יוצא **מרב אשי** האי כללא – כל דטפי ליה מילתא מחבריה טפי ליה גברא יתירא; הלכך, בר”ח ומועד דאיכא קרבן מוסף – קורין ארבעה, ביו”ט דאסור בעשיית מלאכה – חמשה, ביו”כ דענוש כרת – ששה, שבת דאיכא איסור טקילה – שבעה).

• מעשה **רב** שנקלע לבבל בתענית צבור, קם קרא בספרא, פתח, בריך, חתם ולא בריך, נפול כולי עלמא אאנפייהו, **ורב** לא נפל על אנפיה. מ”ט **רב** לא נפיל על אפיה?

א. רצפה של אבנים היתה קמי **דרב** (והא דלא אזיל **רב** לגבי ציבורא לינפול על אפיה? משום דלא רצה למיטרח ציבורא) ותניא: “ויאבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה” – עליה אי אתה משתחוה בארצכם, אבל אתה משתחוה על אבנים של בית המקדש, וכד**עולא**, דאמר **עולא**: לא אסרה תורה, אלא רצפה של אבנים בלבד.

ב. **רב** פישוט ידים ורגלים הוה עבד, וכד**עולא** דאמר: לא אסרה תורה אלא פישוט ידים ורגלים בלבד (והא דלא נפיל על אפיה ולא ליעביד פישוט ידים ורגלים? משום דלא משני ממנהגיה).

ג. אדם חשוב שאני, כד**ר’ אלעזר** דאמר: אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו, אלא אם כן נענה כיהושע בן נון.

• תנו רבנן: **קידה** – על אפים, שנאמר: “ותקד בת שבע אפים ארץ”. **כריעה** – על ברכים, שנאמר: “מכרוע על ברכיו”. **השתחואה** – זו פישוט ידים ורגלים, שנאמר: “הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה”.

דף כג

- שנינו במשנה: "ביו"ט חמשה ביוה"כ ששה..." – מתני' מני? לא ר' ישמעאל ולא ר' עקיבא, דתניא: "ביו"ט – חמשה, וביוה"כ – ששה, ובשבת – שבעה, אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן – דברי ר' ישמעאל. ר' עקיבא אומר: ביו"ט – חמשה. וביום הכפורים – שבעה. ובשבת – ששה, אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן". רבא: תנא דבי רבי ישמעאל היא, דתנא דבי ר' ישמעאל: "ביום טוב – חמשה. ביוה"כ – ששה. בשבת – שבעה, אין פוחתין מהן, אבל מוסיפין עליהן – דברי ר' ישמעאל" (ולכאורה קשיא דר' ישמעאל אדר' ישמעאל, ויש לתרץ תרי תנאי אליבא דר' ישמעאל. מאן תנא להא דתניא: "ביו"ט – מאחרין לבוא, וממהרין לצאת; ביום הכפורים – ממהרין לבוא, ומאחרין לצאת; ובשבת – ממהרין לבוא וממהרין לצאת". לימא ר"ע, דאית ליה גברא יתירא? אפילו תימא ר' ישמעאל דנפיש סידורא דיומא.

• הני שלשה חמשה ושבעה כנגד מי?

- ❖ חד אמר: כנגד ברכת כהנים.
- ❖ חד אמר: כנגד שלשה – שומרי הסף, חמשה – מרואי פני המלך, שבעה – רואי פני המלך.

הני ששה דיוה"כ – כנגד מי?

- כנגד ששה שעמדו מימינו של עזרא, וששה משמאלו, שנאמר: "ויעמוד עזרא הסופר על מגדל עץ אשר עשו לדבר, ויעמוד אצלו מתתיה, ושמע ועניה ואוריה וחלקיה ומעשיה על ימינו, ומשמאלו פדיה ומישאל ומלכיה וחשום וחשבדנה וזכריה משלם" (הני שבעה הוו? ויינו זכריה, היינו משלם; ואמאי קראו משלם דמישלם בעובדיה).
- ת"ר: הכל עולין למנין שבעה, ואפילו קטן, ואפילו אישה; אבל חכמים אמרו: שאישה לא תעלה, והטעם – מפני כבוד ציבור.
 - בעיה: מפטיר מהו שיעלה למנין שבעה?

רב הונא ור' ירמיה בר אבא:

- ❖ חד אמר: עולה.
 - ❖ חד אמר: אינו עולה.
- והטעמים – מ"ד עולה: דהא קרי. ומ"ד אינו עולה: כדעולא, דאמר עולא: מפני מה המפטיר בנביא, צריך שיקרא בתורה תחלה? מפני כבוד תורה, וכיון דמשום כבוד תורה הוא – למנינא לא סליק.

- **משנה** "אין פורסין על שמע פחות מעשרה... ובקרקעות תשעה וכהן ואדם כיוצא בהן".
- מה"מ שצריך עשרה? ר' יוחנן: דאמר קרא: "ונקדשתי בתוך בני ישראל" – כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה. מאי משמע? דתני ר' חייא: אתיא "תוך" "תוך", כתיב הכא: "ונקדשתי בתוך בני ישראל", וכתיב התם: "הבדלו מתוך העדה", ואתיא "עדה" "עדה", דכתיב התם: "עד מתי לעדה הרעה הזאת" – מה להלן עשרה, אף כאן עשרה.
- דברים ששנינו במשנה:
 - "ואין עושין מעמד ומושב פחות מעשרה" – כיון דבעי למימר: 'עמדו יקרים עמודו, שבו יקרים שבו' – בציר מעשרה לאו אורח ארעא.
 - "ואין אומרים ברכת אבליים וברכת חתנים" – מאי ברכת אבליים? ברכת רחבה, דאמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן: ברכת אבליים – בעשרה, ואין אבליים מן המנין; ברכת חתנים – בעשרה, וחתנים מן המנין.
 - "ואין מוזמנין על המזון בשם פחות מעשרה" – כיון דבעי למימר 'נברך לאלקינו', בציר מעשרה לאו אורח ארעא.
 - "והקרקעות תשעה וכהן ואדם כיוצא בהן" – מנה"מ?
- שמואל:** עשרה כהנים כתובים בפרשה, חד לגופיה, ואידך – הוי מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט – אלא לרבות תשעה ישראלים וחד כהן, ולבסוף נשאר בקשיא.
- "ואדם כיוצא בהן" – אדם מי קדוש? באומר 'דמי עלי', דתניא: "האומר: 'דמי עלי' – שמינ אותו כעבד", ועבד איתקש לקרקעות, דכתיב: "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה".

דף כד

- **משנה** "הקורא בתורה לא יפחות... יפסוק המתורגמן".
- הני ג' פסוקין, כנגד מי? **רב אסי:** כנגד תורה נביאים וכתובים.
- ביאור המשנה:
 - "ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד, ובנביא ג' פסוקים. ואם היו שלשתן שלש פרשיות – קורא אחד אחד" – כגון "כי כה אמר ד' חנם נמכרתם", "כי כה אמר ד' אלקים מצרים ירד עמי בראשונה", "ועתה מה לי פה נאם ד'".
 - "מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה" – ורמינהי: קורא: "אחרי מות" ו"ואך בעשור", והא קא מדלג? לא קשיא, כאן בענין אחד (מדלגין). כאן בשתי עניינות. והתניא סיעתא: "מדלגין בתורה בענין אחד, ובנביא בשני עניינין;

כאן וכאן בכדי שלא יפסוק התורגמן". ותניא אידך: "אין מדלגין מנביא לנביא ובנביא של שנים עשר מדלג, ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחילתו".

● **משנה** "המפטיר בנביא הוא... אינו פורס על שמע".

● מחלוקת בטעם המשנה, מדוע המפטיר זוכה בכל שאר הדברים המפורטים במשנה –

❖ **רב פפא**: משום כבוד.

❖ **רבה**: כדי שלא יבואו לידי מריבה, ונפק"מ דעביד בחינם (את עלית ש"צ): למ"ד שלא יבואו לידי מריבה – ליכא, ולמ"ד כבוד – עדיין איכא.

● בעיה – קטן פוחח, מהו שיקרא בתורה? ועונים: ותיבעי לך ערום? ערום מאי טעמא לא – משום כבוד צבור, הכא נמי משום כבוד צבור.

● תניא: "אמרו לו לרבי יהודה: 'הרבה צפּו לדרוש במרכבה, ולא ראו אותה מימיהם'". ור' יהודה: התם באובנתא דליבא תליא מילתא. והא קא מיכוין וידע? הכא, משום הנאה הוא, והא – לית ליה הנאה. ורבנן אית ליה הנאה כר' יוסי, דתניא: "אמר ר' יוסי: כל ימי הייתי מצטער על מקרא זה: 'והיית ממשש בצהרים כאשר ימשש העור באפלה' – וכי מה אכפת ליה לעור בין אפילה לאורה? עד שבא מעשה לידי – פעם אחת הייתי מהלך באישון לילה ואפלה, וראיתי סומא שהיה מהלך בדרך ואבוקה בידו, אמרתי לו: 'בני, אבוקה זו למה לך?' אמר לי: 'כל זמן שאבוקה בידי – בני אדם רואין אותי ומצילין אותי מן הפחתין ומן הקוצין ומן הברקנין'".

● **משנה** "כהן שיש בידי מומין לא ישא את כפיו... מפני שהעם מסתכלין בו".

● עוד סוגי מומים שפוסלים:

תנא: מומין שאמרו בפניו ידיו ורגליו. **ריב"ל**: ידיו בזהקניות לא ישא את כפיו (וכן שנינו עקומות ועקושות לא ישא את כפיו).

תניא: אין מורדין לפני התיבה לא אנשי בית שאן ולא אנשי בית חיפה ולא אנשי טבעונין מפני שקורין ל'אלפין' 'עיינין' ול'עיינין' 'אלפין'.

רב הונא – זבלגן – לא ישא את כפיו (ואם דש בעירו מותר).

ר' יוחנן: סומא באחת מעיניו – לא ישא את כפיו (ואם דש בעירו מותר).

● **"ר' יהודה** אומר: מי שהיו ידיו צבועות לא ישא את כפיו" – תנא: אם רוב אנשי העיר מלאכתן בכך – מותר.

● **משנה** "האומר איני עובר לפני התיבה... הרי זה דרך חיצונים".

● מ"ט? חיישינן שמא מיונת נזרקה בו.

"העושה תפלתו עגולה סכנה ואין בה מצוה" – **רב פפא**: מתניתין מדובר דעבידא כי אמגוזא.

דף כה

- **משנה** "האומר יברכך טובים הרי זה דרך מינות... אותו בנזיפה".
- בטעם המשנה:
- **"מודים מודים"** – דמיחזי כשתי רשויות. **"ועל טוב יזכר שמך"** – דמשמע: על טוב – אין ועל רע – לא, ותנן: **"חייב אדם לברך על הרעה, כשם שהוא מברך על הטובה"**. **"על קן צפור יגיעו רחמיך"** – פליגי בה ר' יוסי בר אבין ור' יוסי בר זבידא:
- ❖ **חד אמר**: מפני שמטיל קנאה במעשה בראשית.
- ❖ **חד אמר**: מפני שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים, ואינן אלא גזירות.
- מעשה בההוא דנחית קמיה דר' חנינא, אמר: **"הא-ל הגדול הגבור והנורא האדיר והחזק והאמין"**. אמר ליה: **"סיימתיהו לשבחיה דמרך?!"** השתא הני תלתא, אי לאו דכתבינהו משה באורייתא ואתו כנסת הגדולה ותקנינהו – אנן לא אמרינן להו; ואת אמרת כולי האי?! משל לאדם שהיו לו אלף אלפי אלפים דינרי זהב, והיו מקלסין אותו באלף דינרי כסף. לא גנאי הוא לז'!"
- **ר' חנינא**: הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, שנאמר: **"ועתה ישראל, מה ד' אלקיך שואל מעמך, כי אם ליראה"**.
- **ר' זירא**: האומר: **"שמע" "שמע"** – כאומר: **"מודים" "מודים"** דמי. ומקשה הגמרא: הרי שנינו: **"הקורא את שמע וכופלה – הרי זה מגונה"** – מגונה הוא דהוי, שתוקי לא משתקינן ליה? לא קשיא – הא דאמר מילתא מילתא ותני לה (אזי מגונה הוא), הא דאמר פסוקא פסוקא ותני לה.
- בביאור דברי המשנה:
- **"המכנה בעריות משתקין אותו"** – תנא **רב יוסף**: קלון אביו וקלון אמו.
- **"האומר: 'ומורעך לא תתן להעביר...'"** – תנא **דבי רבי ישמעאל**: בישראל הבא על הכותית והוליד ממנה בן לע"ז הכתוב מדבר.
- **משנה** "מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם... בהודע את ירושלים".
- תנו רבנן: יש נקריין ומתרגמין, ויש נקריין ולא מתרגמין, ויש לא נקריין ולא מתרגמין:
- אלו נקריין ומתרגמין – **"מעשה בראשית"**, דמהו דתימא: אתו לשיוולי מה למעלה מה למטה ומה לפנים ומה לאחור – קמ"ל. **"מעשה לוט ושתי**

בנותיו, דמהו דתימא: ניוחש לכבודו דאברהם – קמ"ל. **מעשה תמר ויהודה**, דמהו דתימא: ליוחש לכבודו דיהודה – קמ"ל, שבחיה הוא דאודי. **מעשה עגל הראשון**, דמהו דתימא: ליוחש לכבודן של ישראל – קמ"ל, כל שכן דניחא להו, דהויא להו כפרה. **קללות וברכות**, דמהו דתימא: ניוחש דלמא פייגא דעתייהו דצבורא – קמ"ל. **אזהרות ועונשין**, דמהו דתימא: ניוחש דלמא אתו למעבד מיראה – קמ"ל. **מעשה אמנון ותמר**, **מעשה אבשלום**, דמהו דתימא: ליוחש ליקריה דדוד – קמ"ל. **מעשה פילגש בגבעה**, דמהו דתימא: ליוחש לכבודו דבנימין – קמ"ל. **הודע את ירושלם את תועבותיה**, בא לאפוקי מדר' **אליעזר**, דתניא: "מעשה באדם אחד שהיה קורא למעלה מר' **אליעזר**: 'הודע את ירושלם את תועבותיה'. אמר לו: 'עד שאתה בודק בתועבות ירושלים – צא ובדוק בתועבות אמך'. בדקו אחריה, ומצאו בו שמץ פסול".

אלו נקריין ולא מתרגמין – **מעשה ראובן**, ומעשה בר' **הנינא בן גמליאל** שהלך לכבול, והיה קורא חזן הכנסת: "יהי בשכון ישראל", ואמר לו למתרגמן: 'הפסק, אל תתרגם אלא אחרון', ושיבחוהו **הכמים**. **מעשה עגל השני**, איזה מעשה עגל השני? מן "ויאמר משה..." עד "וירא משה" (תניא **ר"ש בן אלעזר**: לעולם יהא אדם זהיר בתשובותיו, שמתוך תשובה שהשיבו אהן? למשה – פקרו המעדרעים, שנאמר: "ואשליכהו באש ויצא העגל הזה"). **ברכת כהנים** מ"ט? משום דכתיב: "ישא".

לא נקריין ולא מתרגמין – **מעשה דוד ואמנון**, שואלת הגמרא: והא אמרת – **מעשה אמנון ותמר** נקרא ומתרגם? לא קשיא – הא דכתיב "אמנון בן דוד", הא דכתיב "אמנון" סתמא.

• ת"ר: כל המקראות הכתובין בתורה לגנאי, קורין אותן לשבח – כגון: "ישגלנה" – "ישכבנה".

• עניני ליצנות בע"ז:

כל ליצנותא אסירא, בר מליצנותא דעבודת כוכבים דשריא:

רב נחמן: דכתיב: "כרע בל קרס נבו", וכתיב: "קרסו כרעו יחדיו, לא יכלו מלט משא...". **ר' ינאי**: דכתיב: "לעגלות בית און יגורו שכן שומרון כי אבל עליו, עמו וכמריו עליו יגילו על כבודו כי גלה ממנו" – אל תקרי "כבודו" אלא "כבידו". **רב הונא בר מנחם** משמיה **רבא אחא בריה דרב איקא**: שרי ליה לבר ישראל למימר ליה לעובד כוכבים: "שקליה לעבודת כוכבים ואנחיה בשין תיו שלו".

- **רב אשי:** האי מאן דסנאי שומעניה – שרי ליה לבזוייה בגימ"ל ושי"ן. האי מאן דשפיר שומעניה – שרי לשבוחיה, ומאן דשבחיה – ינוחו לו ברכות על ראשו.

סליק פרק הקורא עומד

פרק בני העיר

דף כו

- **משנה** "בני שמכרו רחובה של עיר... וכן במותריהן".
- "בני העיר שמכרו רחובה של עיר" – ר' יוחנן: זו דברי ר' מנחם בר יוסי **סתומתאה** (והטעם – הואיל והעם מתפללין בו בתעניות ובמעמדות); אבל **הכמים** אומרים: הרחוב אין בו משום קדושה (והטעם – ההוא אקראי בעלמא).
"בית הכנסת לוקחין תיבה" – לא שנו, אלא בית הכנסת של כפרים; אבל בית הכנסת של כרכין – כיון דמעלמא אתו ליה, לא מצו מזבני ליה, דהוה ליה דרבים **(רב אשי:)** האי בי כנישתא דמתא מחסיא, אף על גב דמעלמא אתו לה – כיון דאדעתא ידידי קאתו, אי בעינא – מזבנינא לה).
- למסקנה – תניא: "בבית ארץ אחוזתכם" – 'אחוזתכם' מיטמא בנגעים, ואין ירושלים מיטמא בנגעים. ר' יהודה: אני לא שמעתי אלא מקום מקודש בלבד". ויסוד מחלוקתם: **ת"ק** סבר: לא נתחלקה ירושלים לשבטים. ר' יהודה סבר: נתחלקה ירושלים לשבטים. **ובפלוגתא דהני תנאי**, דתניא: "מה היה בחלקו של יהודה? הר הבית, הלשכות והעזרות. ומה היה בחלקו של בנימין? אולם, והיכל, ובית קדשי הקדשים. ורצועה היתה יוצאת מחלקו של יהודה, ונכנסת בחלקו של בנימין – ובה מזבח בנוי. והיה בנימין הצדיק מצטער עליה בכל יום לבולעה, שנאמר: 'חופף עליו כל היום'. לפיכך זכה בנימין, ונעשה אושפיזין לשכינה", והאי תנא סבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים, דתניא: "אין משכירים בתים בירושלים מפני שאינן שלהן". ר' אלעזר ב"ר צדוק: אף לא מטות. לפיכך, עורות קדשים – בעלי אושפיזין נוטלין אותן בורעו", **אביי:** ש"מ, אורח ארעא למישבק אינש גולפא ומשכא באושפיזיה.
- **רבא:** לא שנו, אלא שלא מכרו את הבית כנסת שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר; אבל מכרו אותו בשבעה טובי העיר ובמעמד אנשי העיר, אפילו למישתא ביה שיכרא – שפיר דמי.

- מעשה **ברמי בר אבא** דהוה קא בני בי כנישתא, הוה ההיא כנישתא עתיקא, הוה בעי למיסתריה ולאתווי ליבני וכשורי מינה, ועיולי להתם. יתיב, וקא מיבעיא ליה הא **דרב חסדא**, דאמר **רב חסדא**: "לא ליסתור בי כנישתא, עד דבני בי כנישתא אחריתי". התם, משום פשיעותא. כי האי גוונא מאי? אתא לקמיה **דרב פפא**, ואסר ליה, וגם לקמיה **דרב הונא** ואסר ליה.

- **רבא: בי כנישתא:** חלופה וחבונה – שרי. אוגורה ומשכונה – אסור. מאי טעמא? בקדושתה קאי. **ליבני:** נמי חלופינהו וחבונינהו – שרי. אוזופינהו – אסור, הני מילי – בעתיקתא; אבל בחדתא – לית לן בה (ואפילו למאן דאמר חומנה מילתא היא – ה"מ: כגון האודג בגד למת; אבל הכא – כשווי לאריג דמי, וליכא למאן דאמר).

- בית כנסת שניתן במתנה – פליגי בה **רב אחא ורבינא**:

❖ **חד אמר:** אסיר;

❖ **חד אמר:** שרי.

והטעמים –

❖ **מאן דאסר:** בהאי תפקע קדושתה.

❖ **ומאן דשרי:** אי לאו דהוה ליה הנאה מיניה – לא הוה יחיב ליה; הדר הוה ליה מתנה כזבני.

- ת"ר: תשמישי מצוה – נזרקין; תשמישי קדושה – נגנזין. ואלו הן תשמישי מצוה: סוכה, לולב, שופר, ציצית. ואלו הן תשמישי קדושה: דלוסקמי, ספרים, תפילין ומזוזות, ותיק של ס"ת, ונרתיק של תפילין ורצועותיהן.

- אימרות של **רבא**:

א. מריש הוה אמינא: האי כורסיא – תשמיש דתשמיש הוא, ושרי; כיון דחזינא דמותבי עלויה ס"ת, אמינא: תשמיש קדושה הוא, ואסור.

ב. מריש הוה אמינא: האי פריסא – תשמיש דתשמיש הוא; כיון דחזינא דעייפי ליה, ומנחי סיפרא עלויה, אמינא: תשמיש קדושה הוא, ואסור.

ג. האי תיבותא דאירפט: מיעבדה תיבה זוטרתה – שרי, כורסייא – אסיר.

ד. האי פריסא דבלה למיעבדיה פריסא: לספרי – שרי. לחומשין – אסיר.

ה. הני זבילי דחומשי וקמטרי דספרי – תשמיש קדושה נינהו, ונגנזין. דמהו דתימא: הני, לאו לכבוד עבדן, אלא לנטורי בעלמא עבידי – קמ"ל.

ו. ההוא בי כנישתא דיהודאי רומאי, דהוה פתיח לההוא אידרונא, דהוה מחית ביה מת, והוו בעו כהני למיעל לצלווי התם. אתו, אמרו ליה **לרבא**: אמר להו: 'דלו תיבותא'. אותבוה: דהוה ליה כלי עץ העשוי לנחת, וכלי עץ העשוי לנחת – אינו מקבל טומאה, וחוצץ בפני

- הטומאה. אמרו ליה **רבנן לרבא**: 'זהא זמנין דמטלטלי ליה כי מנח ספר תורה עלויה וזהו ליה מיטלטלא מלא וריקם' – 'אי הכי, לא אפשר'.
- ז. ספר תורה שבלה – גונזין אותו אצל תלמיד חכם, ואפילו שונה הלכות (**רב אחא בר יעקב**: ובכלי חרס, שנאמר: "ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים").
- **מור זוטרא**: מטפחות ספרים שבלו, עושין אותן תכריכין למת מצוה – וזו היא גניזתן.

דף כז

- שינוי מעמדם של בתי כנסיות ובתי מדרשות:
 - ❖ **רב פפי** משמיה **דרבי**: מבי כנישתא לבי רבנן – שרי. מבי רבנן לבי כנישתא – אסיר.
 - ❖ **רב פפא** משמיה **דרבא**: איפכא.
- **רב אחא**: כוותיה **דרב פפי** מסתברא, דאמר ר' **יהושע בן לוי**: בהכ"נ – מותר לעשותו בית המדרש – ש"מ.
- דרש **בר קפרא**: מאי דכתיב "וישרף את בית ד' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלם ואת כל בית גדול שרף באש": **"בית ד'"** – זה בהמ"ק. **"בית המלך"** – אלו פלטרין של מלך. **"ואת כל בתי ירושלם"** – כמשמען. **"ואת כל בית גדול שרף באש"** –
 - ❖ **ריב"ל** (לפי המסקנה): מקום שמגדלין בו תורה.
 - ❖ ר' **יוחנן**: מקום שמגדלין בו תפלה.
 והטעמים –
 - ❖ **מ"ד תורה**, דכתיב: **"ד' חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר"**.
 - ❖ **ומ"ד תפלה**, דכתיב: **"ספרה נא הגדולות אשר עשה אלישע"**. ואלישע דעבד, ברחמי הוא דעבד.
- בעיה – מהו למכור ס"ת ישן ליקח בו חדש (לכתחילה, וכגון דכתיב ומנח לאיפרוקי דאין חושש פשיעה)? כיון דלא מעלי ליה – אסור, או דלמא – כיון דליכא לעלוויי עילוויי אחרינא, שפיר דמי? נסיונות לפשוט ("אבל מכרו תורה", "גוללין ס"ת במטפחות", "מניחין ס"ת על גבי תורה", "לא ימכור אדם ס"ת ישן", "אין מוכרין ס"ת, אלא ללמוד תורה") – ונשאר בתיקו.
- ת"ר: לא ימכור אדם ס"ת, אע"פ שאינו צריך לו. יתר על כן אמר **רשב"ג**: אפילו אין לו מה יאכל, ומכר ס"ת או בתו – אינו רואה סימן ברכה לעולם.

- "וכן במותריהן" – **רבא**: ל"ש אלא שמכרו והותירו, אבל גבו והותירו – מותר. הקשה **אביי**: הרי שנינו: "בד"א – שלא התנו; אבל התנו – אפילו לדוכסוסיא מותר". ומדובר שגבו והותירו; וטעמא – דהתנו, הא לא התנו – לא? לעולם – שמכרו והותירו, וה"ק: "בד"א – שלא התנו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר; אבל התנו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר – אפילו לדוכסוסיא, נמי מותר". מאי דוכסוסיא? **רב ששת**: פרשא דמתא.
- **אביי**: האי צורבא מרבנן, דשמע ליה מילתא ולא ידע פירושא – לישילה קמיה דשכיח קמיה רבנן, דלא אפשר דלא שמיע ליה מן גברא רבה.
- תניא: בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהן צדקה – נותנין, וכשהן באין – מביאין אותה עמהן. ויחיד, שהלך לעיר אחרת, ופסקו עליו צדקה – תנתן לעניי אותה העיר. מעשה **ברב הונא** דגזר תעניתא, על לגביה **רב חנה בר הנילאי** וכל בני מתיא, רמו עליהו צדקה ויהבו. כי בעו למיתא, אמרו ליה: "נותבה לן מן, וניזול, ונפרנס בה עניי מאתיך". אמר להו: "תנינא: בד"א – בשאין שם חבר עיר; אבל יש שם חבר עיר – תינתן לחבר עיר, וכ"ש דעניי ידידי ודידכו עלי סמיכי".
- **משנה** "אין מוכרין... מעיר גדולה לעיר קטנה".
- שפיר קאמרי ליה **רבנן** לר' **מאיר**! ור' **מאיר**, מעיר גדולה לעיר קטנה – מעיקרא קדישא, השתא נמי קדישא; מרבין ליחיד – ליכא קדושה. ו**רבנן**, אי איכא למיחש כי האי גוונא, נמי איכא למיחש משום: "ברוב עם הדרת מלך".
- **משנה** "אין מוכרין... והלוקח מה שירצה יעשה".
- ולר' **מאיר**, היכי דיירי בה – הא הויא לה רבית?
- ❖ ר' **יוחנן**: ר' **מאיר**, בשיטת ר' **יהודה** אמרה, דאמר: צד אחד ברבית – מותר, דתניא: "הרי שהיה נושה בחבירו מנה, ועשה לו שדהו מכר, בזמן שמוכר אוכל פירות – מותר; לוקח אוכל פירות – אסור. ר' **יהודה** אומר: אפילו לוקח אוכל פירות – מותר. ואמר ר' **יהודה**: מעשה בביתוס בן זונן, שעשה שדהו מכר על פי ר' **אלעזר בן עזריה**, ולוקח אוכל פירות היה. אמרו לו: משם ראייה? מוכר אוכל פירות היה, ולא לוקח".
- ❖ **רבא**: דכ"ע, צד אחד ברבית – אסור; והכא – רבית ע"מ להחזיר איכא בינייהו, מר סבר (ר"י) רבית ע"מ להחזיר – מותר; ומר סבר – אסור.
- **שמואל**: מותר לאדם להשתין מים בתוך ד' אמות של תפלה (והחידוש שאפילו ד"א דלא קביע קדושתיהו לא). תני תנא קמיה **דרב נחמן**: המתפלל ישהה ד"א ומשתין (שכל ד"א תפלתו סדורה בפיו ורחושי מרחשן שפוטתיה) והמשתין ישהה ד"א ומתפלל (משום ניצוצות).

- א. מעשה ושאלו תלמידיו את ר' זכאי: "במה הארכת ימים?" אמר להם: "מימי לא השתנתי מים בתוך ד' אמות של תפלה, ולא כניתי שם לחבריי, ולא ביטלתי קידוש היום; אמא זקינה היתה לי, פעם אחת מכרה כפה שבראשה והביאה לי קידוש היום" (תנא: כשמתה – הניחה לו ג' מאות גרבי יין. כשמת הוא – הניח לבניו שלשת אלפים גרבי יין. בהקשר לקידוש, מעשה ברב הונא, דהוה אסר ריתא וקאי קמיה דרב, אמר ליה: 'מאי האי?' א"ל: 'לא הוה לי קידושא, ומשכנתיה להמיינאי, ואתאי ביה קידושא'. א"ל: 'יהא רעוא דתיטוס בשיראי'. כי איכלל רבה בריה רב הונא איניש גוצא הוה, גנא אפוריא, אתיין בנתיה וכלתיה שלחן, ושדיין מנייהו עליה עד דאיטוס בשיראי. שמע רב ואיקפד, אמר: "מאי טעמא לא אמרת לי כי ברכתך; וכן למר?".
- ב. מעשה ושאלו תלמידיו את ר' אלעזר בן שמועי: "במה הארכת ימים?" אמר להם: "מימי לא עשיתי קפנדריא לבית הכנסת, ולא פסעתי על ראשי עם קדוש, ולא נשאתי כפי בלא ברכה".
- ג. מעשה ושאלו תלמידיו את ר' פרידא: "במה הארכת ימים?" אמר להם: "מימי לא קדמני אדם לבית המדרש, ולא ברכתי לפני כהן, ולא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה" (דאמר ר' יוחנן: אסור לאכול מבהמה שלא הורמו מתנותיה, ואמר ר' יצחק: כל האוכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה – כאילו אוכל טבלים, ולית הלכתא כוותיה) ולא ברכתי לפני כהן (ומדובר כשהיו שוין).

דף כח

- ד. מעשה ושאלו תלמידיו את רבי נחוניא בן הקנה "במה הארכת ימים?" אמר להם: "מימי לא נתכבדתי בקלון חברי ולא עלתה על מטתי קללת חברי, וותרן בממוני הייתי": "לא נתכבדתי בקלון חברי" – כי הא דרב הונא דרי מרא אכתפיה אתא רב חנא בר הגילאי וקא דרי מיניה א"ל "אי רגילת דדריית במאתריך דרי ואי לא אתייקורי אנא בזילותא דידך לא ניחא לי". "ולא עלתה על מטתי קללת חברי" – כי הא דמר זוטרא כי הוה סליק לפורייה אמר "שרי ליה לכל מאן דצערך". "ותרן בממוני הייתי" – דאמר מר: איוב וותרן בממוניה הוה, שהיה מניח פרוטה לחנוני מממוניה.
- ה. שאל ר"ע את רבי נחוניא הגדול "במה הארכת ימים?", אתו גוויז וקא מחו ליה, סליק יתיב ארישא דדיקלא א"ל: "רבי, אם נאמר 'כבש' למה נאמר 'אחד', אמר להו: "צורבא מדרבנן הוא, שבקוהו". א"ל: "אחד" – מיוחד שבעדרו". א"ל: "מימי לא קבלתי מתנות, ולא עמדתי על מדותי

וותרן בממוני הייתי": **"לא קבלתי מתנות"** – כי הא דר' אלעזר, כי הו משדרי ליה מתנות מבי נשיאה – לא הוה שקיל, כי הוה מזמני ליה – לא הוה אזיל. אמר להו: **"לא ניחא לכו דאחיה, דכתיב: 'שונא מתנות יחיה' (ר' זירא, כי הו משדרי ליה מבי נשיאה – לא הוה שקיל, כי הוה מזמני ליה, אזיל אמר: "אתייקורי דמתייקרי ב"). "ולא עמדותי על מדותי" – דאמר רבא: "כל המעביר על מדותיו – מעבירין ממנו כל פשעיו, שנאמר: 'נושא עון ועובר על פשע' – למי נושא עון? למי שעובר על פשע."**

ו. שאל רבי את ר' יהושע בן קרח: **"במה הארכת ימים?" א"ל: "קצת בחיי".** אמר לו: **"רבי, תורה היא, וללמוד אני צריך".** א"ל: **"מימי לא נסתכלתי בדמות אדם רשע (דאמר ר' יוחנן: אסור לאדם להסתכל בצלם דמות אדם רשע, שנאמר: 'לולא פני יהושפט מלך יהודה אני נושא, אם אביט אליך ואם אראך, ר"א: עיני כחות, שנאמר: 'ידי כי זקן יצחק, ותכהין עינו מראות, והטעם: א משום דאסתכל בעשו הרשע. ב. קללת הדיוט שקלל אבימלך את שרה. כמו שנאמר: "הנה הוא לך כסות עינים" – אל תקרי כסות, אלא כסיית עינים. ורבא הביא מקור אחר: "שאת פני רשע לא טוב").** בשעת פטירתו א"ל: **"רבי ברכני", א"ל: "הי רצון שתגיע לחצי ימי", ולכולהו לא אמר לו הבאים אחרין בהמה ירעו.**

ז. **אבוב בר איהי ומנימן בר איהי, חד אמר: "תיתי לי, דלא אסתכלי בכותי".** חד אמר: **"תיתי לי, דלא עבדי שותפות בהדי כותי".**

ח. שאלו תלמידיו את ר' זירא: **"במה הארכת ימים?"** אמר להם: **"מימי לא הקפדתי בתוך ביתי, ולא צעדתי בפני מי שגדול ממני, ולא הרהרתי במבואות המטונפות, ולא הלכתי ד"א בלא תורה ובלא תפילין, ולא ישנתי בבית המדרש – לא שינת קבע, ולא שינת עראי – ולא ששתי בתקלת חבירי, ולא קראתי לחבירי בחניכתי, ואמרי לה: בחכינתו".**

- **משנה** "ועוד אמר ר' יהודה בית הכנסת... מפני עגמת נפש".
- למסקנה – ת"ר: בתי כנסיות – אין נוהגין בהן קלות ראש, אין אוכלין בהן, אין שותין בהן, אין ניאותין בהם, אין מטיילין בהם, אין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, אין מספידין בהן הספר של יחיד, אבל קורין בהן, ושונין בהן, ומספידין בהן הספר של רבים, מכבדין אותן ומרביצין אותן, כדי שלא יעלו בהן עשבים. אמר ר' יהודה – אימתי? בישובן, אבל בחורבנן – מניחין אותן לעלות. עלו בהם עשבים – לא יתלוש, מפני עגמת נפש.
- **רב אסי:** בתי כנסיות שבבבל, על תנאי הן עשוין. ואעפ"כ, אין נוהגין בהן קלות ראש. ומאי ניהו? חשבונות. ועוד אמר **רב אסי:** בהכ"נ שמחשבין בו חשבונות, לסוף שילינו בו מת מצוה.

• **"ואין נאותין בהן" – רבא:** חכמים ותלמידיהם מותרין, דאמר **ריב"ל**: "מאי בי רבנן? ביתא דרבנן".

"ואין נכנסין בהן, בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים" – כי הא **דרבינא ורב אדא בר מתנה**, הוו קיימי ושאלו שאלתא מ**רבא**, אתא זילחא דמיטרא, עיילי לבי כנישתא, אמרי: האי דעיילין לבי כנישתא, לאו משום מיטרא – אלא משום דשמעתא בעא צילותא, כיומא דאסתנא.

"ומספידין בהן הספר של רבים" – ה"ד הספידא דרבים? מחוי **רב חסדא**: כגון הספידא דקאי ביה **רב ששת**. מחוי **רב ששת**: כגון הספידא, דקאי ביה **רב חסדא**.

• אם אדם צריך לקרוא לאדם מבי כנישתא מה יעשה?

א. אי "צורבא מרבנן" הוא – לימא הלכתא.

ב. אי "תנא" הוא – לימא מתני'.

ג. אי "קרא" הוא – לימא פסוקא.

ד. ואם הוא לא זה ולא זה – לימא ליה לינוקא: אימא לי פסוקך,

א"נ – נישעי פורתא, וניקום.

• תנן התם: "ודאשתמש בתגא חלף". תני **ריש לקיש**: זה המשתמש במי ששונה הלכות. ואמר **עילא**: לשתמש איניש במאן דתני ארבעה, ולא לשתמש במאן דמתני ארבעה. כי הא **דריש לקיש** הוה אזיל באורחא מטא עורקמא דמיא אתא ההוא גברא ארכביה אכתפיה וקא מעבר ליה א"ל 'קריית?' אמר ליה 'קרינא' 'תנית?' 'תנינא' ארבעה סידרי משנה' א"ל 'פסלת לך ארבעה טורי וטענת בר לקיש אכתפך' שדי בר לקישא במיא אמר ליה 'ניחא לי דאשמעינן למר' 'אי הכי גמור מיני הא מלתא דאמר ר' **זירא**: בנות ישראל הן החמירו על עצמן, שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליו שבעה נקיים'.

• תנא דבי אליהו – כל השונה הלכות, מובטח לו שהוא בן עולם הבא, שנאמר: "הליכות עולם לו" – אל תקרי הליכות, אלא הלכות.

דף כט

• ת"ר: מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת הכלה, אמרו עליו על ר' **יהודה בר' אילעאי** שהיה מבטל ת"ת להוצאת המת ולהכנסת הכלה. בד"א – בשאין שם כל צורכו; אבל יש שם כל צורכו – אין מבטלין. וכמה כל צורכו?

❖ **רב**: תריסר אלפי גברי, ושיתא אלפי שיפורי.

❖ **אמרי לה**: תריסר אלפי גברי ומינייהו שיתא אלפי שיפורי.

❖ **עולא:** כגון דחייצי גברי מאבולא עד סיכרא.

❖ **רב ששת:** כנתינתה כך נטילתה – מה נתינתה בששים ריבוא אף נטילתה בששים ריבוא (ה"מ למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא).

• תניא: **ר"ש בן יוחי** אומר: בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה שבכל מקום שגלו שכינה עמהן, **גלו למצרים** שכינה עמהן שנאמר "הנגלה נגליתי לבית אביך בהיותם במצרים..." , **גלו לבבל** שכינה עמהן שנאמר "למענכם שלחתי בבלה" **ואף כשהן עתידין** ליגאל שכינה עמהן שנאמר "ושב ד' אליך את שבותך" – והשיב לא נאמר אלא ושב מלמד שהקב"ה שב עמהן מבין הגלויות בבבל. היכא? **אביי**: בבי כנישתא דהוצל, ובבי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא, ולא תימא הכא והכא אלא זמנין הכא וזמנין הכא. מעשה – **אבזה דשמואל ולוי** הוו יתבי בכנישתא דשף ויתיב בנהרדעא אתיא שכינה שמעו קול ריגשא קמו ונפקו. **רב ששת** הוה יתיב בבי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא, אתיא שכינה ולא נפק אתו מלאכי השרת וקא מבעתו ליה אמר לפניו 'רבש"ע עלוב ושאינו עלוב מי נדחה מפני מי? אמר להו 'שבקוהו'.

• "ואהי להם למקדש מעט":

❖ **ר' יצחק:** אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל.

❖ **ר"א:** זה בית רבינו שבבבל.

רבא: מאי דכתיב: "ד' מעון אתה היית לנו"? אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. **אביי:** מריש הואי גריסנא בביתא ומצלינא בבי כנשתא, כיון דשמעית להא דקאמר דוד: "ד' אהבתי מעון ביתך", הואי גריסנא בבי כנישתא. תניא, **ר"א הקפר:** עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בא"י, שנאמר: "כי כתבור בהרים וככרמל בים יבא". והלא דברים ק"ו – ומה תבור וכרמל, שלא באו אלא לפי שעה ללמוד תורה, נקבעים בארץ ישראל; בתי כנסיות ובתי מדרשות, שקורין ומרביצין בהן תורה – עאכ"ו.

"למה תרצדון הרים גבנונים" – יצתה בת קול ואמרה להם: למה תרצו דין עם סיני? כולכם בעלי מומים אתם אצל סיני. כתיב הכא: 'גבנונים', וכתוב התם: 'או גבן או דק', **רב אשי:** ש"מ, האי מאן דיהיר – בעל מום הוא.

• בענין קפנדריא:

"**אין עושין אותו קפנדריא**". מאי קפנדריא?

רבא: "קפנדריא", כשמה. מאי כשמה? כמאן דאמר 'אדמקיפנא אדרי איעול בהא' (**ר' אבהו:** אם היה שביל מעיקרא – מותר).

רב נחמן בר יצחק: הנכנס ע"מ שלא לעשות קפנדריא – מותר לעשותו קפנדריא.

רב הונא: הנכנס לבהכ"ע להתפלל – מותר לעשותו קפנדריא, שנא': "ובבא עם הארץ לפני ד' במועדים הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער נגב".

- **"עלו בו עשבים – לא יתלוש, מפני עגמת נפש"** – ומדובר במשנה בתולש ומאכיל.

- תנן: ת"ר: בית הקברות – אין נוהגין בהן קלות ראש, אין מרעין בהן בהמה, ואין מוליכין בהן אמת המים, ואין מלקטין בהן עשבים. ואם ליקט – שורפן במקומן, מפני כבוד מתים (וכבוד המתים קאי על הרישא).

- **משנה** ר"ח אדר שחל להיות בשבת... ובפורים בתעניות ובמעמדות וביוה"כ".

- תנן התם: "באחד באדר – משמיעין על השקלים ועל הכלאים" והטעם – על הכלאים – דזמן זריעה היא. על השקלים – דאמר קרא: "זאת עולת חודש בחדשו" – אמרה תורה: חדש והבא קרבן מתרומה חדשה, וכיון דבניסן בעי אקרובי מתרומה חדשה – קדמינן וקרינן באחד באדר, כי היכי דליתו שקלים למקדש. כמאן? דלא **כרבן שמעון בן גמליאל**, דאי **רבן שמעון בן גמליאל**, האמר: שתי שבתות (דתניא שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום **רבן שמעון בן גמליאל** אומר שתי שבתות) ולמסקנה אומרת הגמרא – אפילו תימא **רבן שמעון בן גמליאל**? כיון דאמר מר: 'בחמשה עשר בו – שולחנות יושבין במדינה, ובכ"ה יושבין במקדש', משום שולחנות קדמינן וקרינן.

- מהי פרשת שקלים:

❖ **רב:** "צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי".

❖ **שמואל:** "כי תשא".

- נסיונות להקשות ("מידי שקלים כתיבי", "קרבנות מי כתיבי", "מאי שני האי ראש חדש משאר ראשי חדשים", "ר"ח אדר שחל להיות בשבת", "חל להיות בפרשה הסמוכה לה בין מלפניה ובין מלאחריה") על שתי השיטות – אך נדחים, תניא כוותיה ד**שמואל**.

- בני מערבא דמסקי לדאורייתא בתלת שנין.

- **ר' יצחק נפחא:** ר"ח אדר שחל להיות בשבת מוציאין שלש תורות, וקורין בהן: אחד בעניינו של יום, ואחד בשל ר"ח, ואחד בכי תשא. ואמר **ר' יצחק נפחא:** ר"ח טבת שחל להיות בשבת – מביאין שלש תורות, וקורין בהן: אחד בעניינו של יום, ואחד בראש חודש, ואחד בחנוכה (וחזא מכלל חבירתה איתמר).

- ר"ח טבת שחל להיות בחול:

❖ **ר' יצחק נפחא:** קרו תלתא בר"ח וחד בחנוכה (וטעמו, דתדיר ושאינו תדיר – תדיר קודם).

❖ **רב דימי דמן חיפא:** קרו תלתא בחנוכה וחד בר"ח (וטעמו, דמי גרס לרביעי? שיבא ר"ח הלכך רביעי בר"ח בעי מיקרי).

מאי הוי עלה?

❖ **רב יוסף:** אין משגיחין בראש חודש.

❖ **רבה:** אין משגיחין בחנוכה.

והלכתא אין משגיחין בחנוכה ור"ח עיקר.

• פרשת שקלים שחלה להיות ב'זאתה תצוה':

❖ **ר' יצחק נפחא:** קרו שיתא מ'זאתה תצוה' עד 'כי תשא', וחד מ'כי תשא' עד 'ועשית'.

❖ **אביי:** קרו שיתא מ'זאתה תצוה', עד 'ועשית', וחד תני וקרי מ'כי תשא' עד 'ועשית'.

דף ל

• חל להיות פרשת שקלים בכי תשא עצמה:

❖ **ר' יצחק נפחא:** קרו שיתא מן 'ועשית' עד 'ויקהל', וחד קרי מ'כי תשא' עד 'ועשית'.

❖ **אביי:** קרו שיתא עד 'ויקהל', וחד תני וקרי מ'כי תשא' עד 'ועשית', תניא כוותיה דאביי.

• ר"ח אדר שחל להיות בערב שבת:

❖ **רב:** מקדימין (דאם כן בצרי להו יומי שולחנות).

❖ **שמואל:** מאחרין (אמר לך סוף סוף חמיסר במעלי שבתא מיקלע ושולחנות לא נפקי עד חד בשבא הלכך מאחרין).

וישנה מחלוקת תנאים כזאת: "מסרגין לשבתות – דברי ר' יהודה הנשיא; ר"ש בן אלעזר אומר: אין מסרגין. אמר ר"ש בן אלעזר: אימתי אני אומר אין מסרגין? בזמן שחל להיות בע"ש; אבל בזמן שחל להיות בתוך השבת – מקדים וקורא משבת שעברה אע"פ שהוא שבט".

• פורים שחל להיות בע"ש:

❖ **רב:** מקדימין פרשת זכור (כי היכי דלא תיקדום עשיה לזכירה).

❖ **שמואל:** מאחרין (אמר לך: כיון דאיכא מוקפין דעבדי בחמיסר – עשיה וזכירה בהדי הדדי קא אתיין).

• פורים שחל להיות בשבת עצמה:

❖ ר"ח: לדברי הכל אין מקדימין.

❖ רב נחמן: עדיין היא מחלוקת.

• תנו רבנן איזו היא שבת שלישית כל שסמוכה לפורים מאחריה. ומאידך אמר ר' **המא בר' הנינא** – שבת הסמוכה לר"ח ניסן? לא פליגי הא דאיקלע ר"ח ניסן בשבת (שבת הסמוכה לר"ח ניסן) הא דאיקלע באמצע שבת.

• תנו רבנן ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין 'כי תשא' ומפטירין ב'יהודע', ואי זו היא **שבת ראשונה**? כל שחל ר"ח אדר להיות בתוכה ואפילו בערב שבת. בשניה 'זכור' ומפטירין 'פקדתי'. ואי זו היא **שבת שניה**? כל שחל פורים להיות בתוכה ואפילו בערב שבת. בשלישית 'פרה אדומה' ומפטירין 'זורקתי עליכם' ואי זו היא **שבת שלישית**? כל שסמוכה לפורים מאחריה. ברביעית 'החדש הזה' ומפטירין 'כה אמר ד' אלקים בראשון באחד לחדש', ואיזו היא **שבת רביעית**? כל שחל ר"ח ניסן להיות בתוכה ואפילו בע"ש.

• "בחמישית חוזרין לכסדרן..." – לסדר מאי?

❖ ר' **אמי**: לסדר פרשיות הוא חוזר.

❖ ר' **ירמיה**: לסדר הפטרות הוא חוזר.

• שנינו שמפסיקין לתעניות, ויש לשאול, למה לי הפסקה ליקרי מצפרא בענינא דיומא ובמנחה בתעניתא? מתרצת הגמרא: מסייע ליה לר"ח דאמר ר"ח: מצפרא כינופיא. היכי עבדינן? מצפרא לפלגיה דיומא – מעיינינן במילי דמתא. מפלגיה דיומא לפניא, ריבעא דיומא – קרא ומפטרי. וריבעא דיומא – בעו רחמי שנאמר: "ויקראו בספר תורת ד' אלקיהם רביעית היום ורביעית היום מתוודים ומשתחוים".

• **משנה** "בפסח קורין בפרשת המועדות... כל אחד ואחד בזמנו".

דף לא

• מה קורים ומפטירין במועדים:

ת"ר: **בפסח** – קורין בפרשת מועדות ומפטירין בפסח גלגל, והאידינא דאיכא תרי יומי – **יומא קמא** בפסח גלגל **ולמחר** בפסח יאשיהו. **ושאר ימות הפסח** – מלקט וקורא מענינו של פסח (מאי היא? מאפ"ו סימן). **יום טוב האחרון של פסח** – קורין "ויהי בשלח" ומפטירין "וידבר דוד", **ולמחר** "כל הבכור" ומפטירין "עוד היום" (**אביי** – והאידינא נהוג עלמא למיקרי משך תורא קדש בכספא פסל במדברא שלח בוכרא). **בעצרת** –

❖ ת"ק: "שבעה שבועות" ומפטירין בחבקוק.

❖ **אחרים**: "בחדש השלישי" ומפטירין במרכבה.

והאידנא דאיכא תרי יומי – עבדינן כתרוייהו ואיפכא.

בראש השנה –

❖ **ת"ק:** "בחדש השביעי" ומפטירין "הבן יקיר לי אפרים".

❖ **יש אומרים:** "וד' פקד את שרה" ומפטירין בחנה.

והאידנא דאיכא תרי יומי – יומא קמא כיש אומרים. למחר "והאלקים נסה את אברהם" ומפטירין "הבן יקיר".

ביוה"כ – קורין "אחרי מות" ומפטירין "כי כה אמר רם ונשא" ובמנחה קורין בעריות ומפטירין ביונה. **יו"ט הראשון של חג –** קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים ומפטירין "הנה יום בא לד'". והאידנא דאיכא תרי יומי – למחר מיקרא ה"נ קרינן ומפטירין "ויקהלו אל המלך שלמה". **ושאר כל ימות החג –** קורין בקרבנות החג. **יו"ט האחרון –** קורין 'כל הבכור מצות וחוקים ובכור' ומפטירין "ויהי ככלות שלמה" ולמחר קורין – "וזאת הברכה" ומפטירין "יעמד שלמה". **שבת שחל להיות בחולו של מועד בין בפסח בין בסוכות –** מקרא קרינן "ראה אתה", **אפטורי בפסח** "העצמות היבשות" ובסוכות "ביום בא גוג". **בחנוכה –** בנשיאים ומפטירין בנרות דזכריה, ואי מיקלעי שתי שבתות – קמייטא בנרות דזכריה בתרייתא בנרות שלמה. **בפורים –** "ויבא עמלק". **בראשי חודשים –** "ובראשי חודשיכם". **ראש חדש שחל להיות בשבת –** מפטירין "והיה מדי חדש בחדשו". **חל להיות באחד בשבת מאתמול –** מפטירין "ויאמר לו יהונתן מחר חדש". **ראש חדש אב שחל להיות בשבת –** מפטירין "חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי לטורח" (מאי "היו עלי לטורח"? אמר הקב"ה לא דיין להם לישראל שחוטטין לפני, אלא שמטריחין אותי לידע איזו גזירה קשה אביא עליהם).

בתשעה באב – מפטירין "איכה היתה לזונה", מקרא מאי?

❖ **אחרים:** "ואם לא תשמעו לי".

❖ **ר' נתן בר יוסף:** "עד אנה ינאצוני העם הזה".

❖ **יש אומרים:** "עד מתי לעדה הרעה הזאת".

אביי: האידנא נהוג עלמא למיקרי "כי תוליד בנים" ומפטירין "אסוף אסיפם".

- **ר' יוחנן –** כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקב"ה – אתה מוצא ענוותנותו, דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים, כתוב בתורה – "כי ד' אלקיכם הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים" וכתוב בתריה "עושה משפט יתום ואלמנה". שנוי בנביאים – "כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש..." וכתוב בתריה "ואת דכא ושפל רוח משולש". בכתובים – דכתיב "סולו לרוכב בערבות בי-ה שמו" וכתוב בתריה "אבי יתומים ודיין אלמנות".

• **“במעמדות במעשה בראשית” מניין? רבי אמי:** אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר “אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתיו” וכתוב “ויאמר ד’ אלקים במה אדע כי אירשנה” – אמר אברהם ‘לפני הקב”ה רבש”ע שמא ח”ו ישראל חוטאים לפניך, ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה’ אמר לו: ‘לאו’ אמר לפניו: ‘רבש”ע במה אדע’ אמר לו: ‘קחה לי עגלה משולשת...’ אמר לפניו: ‘רבש”ע תינח בזמן שבת המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם’ אמר לו: ‘כבר תקנתי להם סדר קרבנות כל זמן שקוראין בהן מעלה אני עליהן כאילו מקריבין לפני קרבן ומוחל אני על כל עונותיהם’.

“בתעניות: ברכות וקללות ואין מפסיקין בקללות” מניין?

❖ **רבי אסי:** שנאמר “מוסר ד’ בני אל תמאס”.

❖ **ריש לקיש:** לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות.

אלא היכי עביד? תנא כשהוא מתחיל מתחיל בפסוק שלפניהם וכשהוא מסיים מסיים בפסוק שלאחריהן.

• **אביי:** לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים, אבל קללות שבמשנה תורה פוסק, מאי טעמא? הללו בלשון רבים אמורות ומשה מפי הגבורה אמרן והללו (במשנה תורה) בלשון יחיד אמורות ומשה מפי עצמו אמרן.

• **תניא ר’ שמעון בן אלעזר:** עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת ובמשנה תורה קודם ר”ה, מאי טעמא? **אביי** ואיתימא **ריש לקיש** – כדי שתכלה השנה וקללותיה (וגם עצרת ראש השנה היא) דתנן “ובעצרת על פירות האילן”.

• **תניא רבי שמעון בן אלעזר:** אם יאמרו לך זקנים סתור וילדים בנה – סתור ואל תבנה, מפני שסתירת זקנים – בנין, ובנין נערים – סתירה, וסימן לדבר רחבעם בן שלמה.

• **ת”ר מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה, במנחה שם קורין בשני, בשני שם קורין בחמישי, בחמישי שם קורין לשבת הבאה דברי ר’ מאיר. ר’ יהודה – מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה.**

רבי זירא – הלכה מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה.

דף לב

- ת"ר פותח ורואה גולל ומברך וחוזר ופותח וקורא דברי רבי מאיר. רבי יהודה – פותח ורואה ומברך וקורא.
מאי טעמא דרבי מאיר? כדי שלא יאמרו ברכות כתובין בתורה. רב מתנה: הלכה פותח ורואה ומברך וקורא. ועוד אמר רב מתנה – הלוחות והבימות אין בהן משום קדושה.
אימרות של ר' יוחנן:
- א. הגולל ספר תורה – צריך שיעמידנו על התפר.
- ב. הגולל ספר תורה – גוללו מבחוץ, ואין גוללו מבפנים, וכשהוא מהדקו – מהדקו מבפנים ואינו מהדקו מבחוץ.
- ג. עשרה שקראו בתורה – הגדול שבהם גולל ספר תורה, הגוללו נוטל שכר כנגד כולן.
- ד. מנין שמשתמשין בבת קול? שנאמר: "ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר" והני מילי דשמע קל גברא במתא וקל איתתא בדברא והוא דאמר 'הין הין' והוא דאמר 'לאו לאו'.
- ה. כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר "וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים וגו' (ודוחה זאת אביי ואומר שהפסוק קאי על זה שאמר רב משרשיא – שני תלמידי חכמים היושבים בעיר אחת ואין נוחזין זה את זה בהלכה – עליהם הכתוב אומר: "וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחזיו בהם").
- ו. כל האוחז ספר תורה ערום – נקבר ערום בלא אותה מצוה.
- רבי ינאי רבה: מוטב תיגלל המטפחת ואל יגלל ספר תורה.

- "וידבר משה את מועדי ד' אל בני ישראל" – מצותן שיהיו קורין אותן כל אחד ואחד בזמנו. ת"ר: משה תיקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין בענינו של יום, הלכות פסח – בפסח, הלכות עצרת – בעצרת והלכות חג – בחג.

סליק פרק בני העיר סליק לה מסכת מגילה ברוך ד' לעולם אמן ואמן

נספחים

חדושים במסכת מגילה

(תשע"א)

מאת הרב יהודה וינגוט²

א. ב. "י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבווי". ויש לשאול לכאורה, דקודם הגמרא שאלה היכא רמיזא, אז איך עכשיו היא אומרת שלא צריך לרבות י"ג? ושמעתי לתרץ, שאחר שריבינו דלא רק י"ד וט"ו, אז יש להוסיף מסברא גם י"ג, אך אכתי קשה קצת, דשמא ריבינו רק י"ג וי"ב. ור' יאיר נפתלי רוזנבלום אמר שאולי צריך להיות דומים שני הימים המתרבים, וכאן אין דומים די"ג פשוט יותר. וקצת קשה לי לשון הגמ', דמשמע דלגמרי אין י"ג צריך רבוי. ונלע"ד דהקושיא מעיקרא ששאלנו היכא רמיזא, לא היתה כונתה שחייבים לרמוז זאת במגילה, אחרת אי אפשר לקרוא בתאריכים הנוספים, אלא היתה מכח סברא דמסתמא רמוז זאת אנשי כנה"ג ולא הסתפקו למסור הדין בע"פ וז"ל רש"י "אלא פשיטא אינהו תקון – וכיון דאינהו תקון ודאי רמזינהו במגילת אסתר, היינו דמיבעיא לן היכא רמיזא, ומנלן", והשתא יש לומר דלגבי י"ג די שהיו מוסרים בע"פ וא"צ לרמוז.

ב. חכמים הקלו על הכפרים כרי שיספקו מים ומזון לאחייהם שבכרכים. ולמסקנת הגמ' זה קולא לכפרים, והפשט – הואיל ומספקים. ויש להעמיס בלשנא דמעיקרא, דנראה לענ"ד דרבנן רצו להראות חשיבות הכרכים דוקא, דבשושן היה עיקר הנס שהיא היתה כרך, וירושלים שחשו לכבוד³ שהיא מוקפת, ולכן הקלו על העוורים להם⁴.

ובהא דהקלו, לכאורה זה חדוש גדול לשנות דין מפני דבר כזה, ומה ראו על ככה דוקא בענין פורים לזכור להם החסד שמספקים מים. ואפשר לפי מש"כ חלק מהאחרונים, בהא דרבנן רצו לחלק בני עירות מכרכים שאלה בי"ד ואלה בט"ו, כדי להראות שאין זה דאורייתא, וממילא לא יעברו חז"ל משום בל תוסיף, ולפי זה י"ל, שזו אף הסיבה שהוסיפו ג' ימים לבני הכפרים דווקא בפורים, דע"ז זה, שנתנו לבני כפרים לעקור קצת התקנה, שוב אין חשש בל תוסיף.

ואפשר שיש לקשר למש"כ בהתחלה (אות א'), לגבי י"ג מנלן, דקושיא הגמ' היכא רמיזא, דרש"י פרש דמסתמא רמוז במגילה, ולא סגי במסורת בע"פ. וי"ל דהיינו

² הערות ניתנו על ידי. מאור צוברי.

³ כדאיתא בירושלמי פ"א ה"א עיי"ש (מ.צ.).

⁴ ולאחר מחילה, לא נראין דבריו, שהרי פשט הגמרא שהיא משנה גירסא ולא באה לעשות 'כלאים' עם המסקנה ועם ההוא אמינא כמו שכתב (מ.צ.).

טעמא דכיון דע"י שהקלו על בני הכפרים, שוב שרי לתקן כל ענין פורים, שע"כ אין חשש בל תוסיף, ודאי רמיזא במגילת אסתר דהיא חד מכתבי הקודש הא דאינו בגדר בל תוסיף. והשתא קאמר די"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבווי, כיון דהא דהקילו לקרות ב"ג, אכתי אינו סיבה לסקל חשש בל תוסיף, דהא טעמא רבה איכא לקרוא בו ביום ואינו נראה עקירת המגילה וע"י תיפתר בעיית הבל תוסיף, ולכן מה שפשוט שיש לרמוז במגילה התוספת, לא קאי אי"ג, דעליו סגי במסורת בע"פ.

ג. **ד: תור"ה ויעבירנה ד"א.** שואל תוס' "קשה אמאי לא קאמר ויוציאנה מרשות היחיד לרשות הרבים דאורחא דמילתא הוי טפי?" נר' דתוס' ששואל, לשיטתו דמעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר חייב. דלמ"ד פטור, אתי שפיר מעיקרא קושיית התוס', דהא בשנוטל ע"ד לילך לבקי אין דעתו למלאכה לעצור ברה"ר, ואין כאן חיוב אפילו עם עצר, שכן אין עקירה על דעת להוציא, אלא דחיישינן שיעצר ברה"ר, והשתא החשש הקרוב הוא, שילך ד"א לפני חשש מכניס.

ד. **ו: בתוס' ד"ה מסתבר טעמיה.** וז"ל "מכאן קשה להא דאמרינן בפרק איזהו מקומן (זבחים דף נא. ושם) בגמרא דקאמר שירי הדם יהיה שופך על יסוד מערבי של המזבח ודייק טעמא דאמר קרא אל יסוד מזבח העולה, וקשה התם למה לי קרא תיפוק ליה דאין מעבירין על המצות וכשהוא יוצא מפתח ההיכל שהוא מערב ביסוד מערבי הוא דפגע ברישא ויש מפרשים דלא שייך למימר אין מעבירין על המצות אלא היכא שיש לפניו שתי מצות שיש לו לעשות קודם אותה דפגע ברישא, וזה אינו דהכא ליכא אלא מצוה אחת ואפילו הכי מפרש הטעם משום דאין מעבירין". וי"ל לעניות דעתי, דהכא אינו מחמת שיש דין גמור דאין מעבירין, רק יש לנו ספק היכא לקבוע הפורים, ע"ז אמרינן שלפי שיש כלל בעלמא דאין מעבירין, הוא מטה את הכף אצלנו לנהוג באדר הראשון. וכע"ז הסביר מרן הרב שפירא וצ"ל בהא דילפי ב"ה סדר נרות חנוכה מהא דמעלין בקודש, ובשפ"א הקשה דאין שייך כל כך, והסביר מרן שזה כלל הלכתי שלפיו יש לומר כאן כעין זה.

ה. **אתא מלוא קומצא.** י"ל דהרי יסוד הקטרת קומץ הוא דע"י קצת מן המנחה, נזכרת כל המנחה לפני ד', ע"כ נקרא הקומץ "אזכרתה", הכא נמי, י"ל ע"י הצומות שצמו עמ"י שזה מיתה במקצת, גם פחד מרדכי, שהיה צדיק הדור, מן המן – שחשב שהוא בא לקראתו להורגו, זה פדה את כולם מן המות. והרב אבולפיה וצ"ל, פ"י כן ישיש עליכם, דע"י שישש עליכם, זה יחשב כאלו הרגו, דמחשבה רעה של הגויים מצרפה ד' למעשה וע"י זה ניצל העם.

ו. **אינגד ואיתנח.** ר' נחמן וצ"ל אומר, שאנחה היא לקיחת חיים חדשים, ולפי זה י"ל שהמן הרגיש שהוא מהפך מציאות חיינו מאדם חשוב – לספר, אמר לו מרדכי וזהי מציאותך כספר עוד מהעבר ואין צריך להאנח. וכן לעיל – אתי וכו' עשרה אלפי וכו', שהמן סבר שע"י הכסף זכה לקנין בעמ"י ויכול לעשות בהם כרצונו. אמר לו מרדכי שהכסף שייך לו ולא להמן שהרי הוא עבד שלו.

ז. י"ג: תד"ה הכסף. וז"ל "גימטריא דהכסף עולה העץ רמז לו שיתלה עליו" לכאורה לשם מה נצרך תוס' לומר גימטריא? ונראה שהוקשה לתוס' לשון "נתון", שכיון שאחשורוש אמר להמן שאינו רוצה הכסף, היל"ל תשאיר לך. לכן פי' התוס' שבלשונו של אחשורוש רמזו שלעתיד יתלה בדבר הנתון דהיינו העץ שניתן לו ולא למרדכי. וכ"נ מפי' הראב"ע הארוך על פסוק זה, שזה בא התוס' לתרץ ע"ש.

ח. טז: רד"ה זהו יום טוב – קיימו עליהם ימים טובים. מדוע לא פירש רש"י שגזר המן שלא לשמור י"ט כשם שפירש בענין המילה? וי"ל דהפסוק נאמר בכ"ג סיון כדאיתא בפסוק, ואז אין יו"ט שחל, ע"כ פירוש הפסוק שקימו עליהם יום טוב⁵.

ט. ומאמר אסתר קים מאמר אסתר אין דברי הצומות לא? אמר רבי יוחנן דברי הצומות ומאמר אסתר קים. ולפי התירוץ י"ל מדוע נקט הפס' לשון יחיד – קיים, ולא קיימו? וי"ל, דרומז לגמרא בנידה (י) דהא בלא הא, השתדלות ללא תפילה לא מהני ושניהם כדבר אחד.

⁵ וקשה לי פירושו, שכן מניין לשאלה מדוע רש"י לא פירש שגזר המן שלא לשמור, מהיכא תיתי שגזר בכלל מעיקרא, וזה שפירש במילה זה לא אומר כלום הא כדאיתא והא כדאיתא (מ.צ.).

ביאורים והערות ברמב"ם הל' מגילה

(פ"א ה"א)

- א. הצגת הרמב"ם
- ב. מהם זמני החיוב של הקריאה לפי הרמב"ם
- ג. מחלוקת רש"י וריטב"א מתי תיקנו את הזמנים לכפרים ומי תיקן אותם
- ד. דעת הרמב"ם במחלוקת הריטב"א ורש"י
- ה. גדר החיוב של קריאת המגילה לפי הרמב"ם
- ו. בדיון ברכה וקריאה בעיר שהיא ספק מוקפת חומה מימות יהושע
- ז. בענין פרסומי ניסא בפורים (לעומת חנוכה) בדעת הרמב"ם
- ח. מחלוקת הבה"ג ורש"י האם נשים מוציאות בקריאת המגילה גברים או רק נקבות
- ט. דחיית הראיות של כל אחד מהצדדים
- י. טעמים בשיטת הבה"ג
- יא. טעם מרן רה"י זצ"ל לדעת הבה"ג

הצגת הרמב"ם

כותב הרמב"ם בריש הלכות מגילה (פ"א ה"א):

"קריאת המגילה בזמנה מצות עשה מדברי סופרים והדברים ידועים שהיא תקנת נביאים והכל חייבים בקריאתה אנשים ונשים וגרים ועבדים משוחררים..."

וננסה ללבן את דברי הרמב"ם:

⁶ יש להקדים את דברי היד מלאכי (כללי הרמב"ם אות ג) שכותב זו"ל "כל דברי הרמב"ם הם בתכלית הדיוק ויש לדקדק ולפלפל בדבריו כאשר תוכל לדקדק בגמרא עצמה".

מהם זמני החיוב של הקריאה לפי הרמב"ם

יש להבין מה ההדגשה ברמב"ם שכותב "בזמנה"? על איזה זמן בא הרמב"ם לאפוקי? האם י"א י"ב י"ג דלא כתובים בקרא ומתרבים מהפסוק? או דילמא הימים שלפני ימים אלו, שמצינו בירושלמי במגילה (פ"א ה"א): "תני בשם ר' נתן: כל החודש כשר לקריאת המגילה. מה טעמא? ויהחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה, א"ר חלבו: ובלבד עד חמישה עשר?"

ובפשטות יש לומר שבא לאפוקי את הזמנים של הירושלמי, שכן הרמב"ם כותב בהלכה ד': "איזהו זמן קריאתה זמנים הרבה תיקנו להם חכמים שנאמר בזמניהם..."⁷ וא"כ הרמב"ם מביא את הפסוק שממנו לומדת הגמרא בבלי (מגילה ב ע"א) לכל הזמנים של י"א וי"ב (י"ג זמן קהילה לכל, ולא צריך קרא. שם בגמרא) ואת זה הרמב"ם מגדיר בתור זמן קריאתה, וא"כ בהדגשתו בא הרמב"ם לאפוקי את שאר החודש כדעת הירושלמי שאינם מצוות עשה מדברי סופרים ואילו י"א י"ב וכו' הם בגדר החיוב והמצווה, ולפי הבנה זו מובן מדוע הרמב"ם משמיט הלכה זאת של הירושלמי בהלכותיו.

מחלוקת רש"י וריטב"א מתי תיקנו את הזמנים לכפרים ומי תיקן אותם

והנה מצינו מחלוקת מתי תיקנו את הזמנים לכפרים (י"א...)? דעת הריטב"א (מגילה ב ע"א ד"ה אלא שהכפרים) שאנשי כנסת הגדולה (ובתוכם הנביאים) תיקנו לכפרים שיהיה אפשר להקדים יום או יומיים אך לא קבעו להם יום מסוים וחכמי המשנה שאח"כ תיקנו להם לקרוא ביום הכניסה (שני וחמישי).

רש"י אצלנו בסוגיא (ד"ה מכדי) כותב מפורש שאנשי כנסת הגדולה תיקנו גם את הימים המסוימים וזה לשונו:

"מדהקילו חכמים על הכפרים להקדים על כרחך אנשי כנסת

הגדולה שתיקנו בימי מרדכי ואסתר את שמחת הפורים וקריאת

המגילה **כולהו הני זימני תיקון** ונתנו רשות לקרות".

ואם כן לפי רש"י אנשי כנסת הגדולה גם פירשו לנו את הימים דהרי "כולהו הני זימני תיקון" ודלא כהריטב"א שכתב שאנשי כנה"ג תיקנו את הזמנים הללו אך לא פירשו באיזה יום.

ויש לבאר יסוד מחלוקתם, והנה נקדים ונאמר, שמה שהכריח את הריטב"א לפרש כך, זה היה מהלך הגמרא בריש הסוגיא במגילה שנוקטת "כדבעינן למימר לקמן חכמים הקלו על הכפרים... אנן הכי קאמרין מכדי כולהו אנשי כנה"ג

⁷ עיין במגילה ב ע"א.

⁸ וגם עוד ראה שאחרי הלכה זו מפרט הרמב"ם בשאר ההלכות את כל הזמנים, כולל י"א י"ב י"ג, ואת כל זה מגדיר הרמב"ם בתור זמן קריאתה.

תקנינהו..." בהתחלה פשוט לגמרא שחכמים קבעו את הזמנים של אנשי הכפרים ואילו אחרי זה פשוט לגמרא שאנשי כנסת הגדולה קבעו, ודבר זה הוא שינוי קיצוני מעמדת הגמרא בהווא אמינא, וא"כ מכוח קושיא זו פירש הריטב"א שיש כאן שילוב של שתי תקנות של אנשי כנסת הגדולה ושל חכמים, ואילו לפי רש"י, שגם את הזמנים גופא תיקנו אנשי כנסת הגדולה, יש צורך להבין מה הפשט בגמרא? ונראה כמו שהסביר קרבן העדה בירושלמי שאנשי כנסת הגדולה כלל לא תיקנו תקנה לכפרים אלא תיקנו שכל מי שאינו יכול לקרוא ב"ד מחמת אונס וכדומה יכול להקדים ל"א וכו' ורק אח"כ כשתיקן עזרא קריאת התורה עמדו חכמים ותיקנו לכפרים לקרוא ביום הכניסה, וסמכו על תקנת אנשי כנה"ג שהנצרך יכול להקדים ולקרוא ב"א וכו', וא"כ יסוד מחלוקתם הוא דלפי רש"י אנשי כנסת הגדולה תיקנו כל הזמנים כולל הימים המסוימים לכל מי שאנוס וכדומה ובאו חכמים לאחר מכן והקלו על הכפרים שיקדימו, ואילו לפי הריטב"א לכתחילה זה היה תקנה של אנשי כנסת הגדולה לאנשי הכפרים, רק שלא קבעו להם יום מסוים ובאו חכמים וקבעו להם את הימים, וא"כ הדברים מיושבים שכן גם לפי רש"י וגם לפי הריטב"א זה מעין שילוב של חכמים עם אנשי כנסת הגדולה כדקאמרינן לעיל ולא קשה פשט הגמרא מידיו.

דעת הרמב"ם במחלוקת הריטב"א והרש"י

ונראה לענ"ד שדעת הרמב"ם מוכח ממה שהבאנו לעיל שסובר כרש"י, שהרי הוכחנו שהרמב"ם מגדיר את זמן קריאתה של המגילה י"א י"ב י"ג כזמן המגילה, וא"כ בהלכה א' שכתב שקריאת המגילה **בזמנה** מצות עשה מדברי סופרים והדברים ידועים שהיא תקנת נביאים, דהיינו שהרמב"ם מגדיר את הזמנים י"א י"ב י"ג כתקנת נביאים, אנשי כנסת הגדולה שבתוכם היו נביאים, וזה כשיטת רש"י שגם את הימים עצמם קבעו אנשי כנסת הגדולה.

גדר החיוב של קריאת המגילה לפי הרמב"ם

ולכאורה יש לשאול בפשט הרמב"ם, שמצד אחד כותב "דברי סופרים" ואחרי זה כותב "תקנת נביאים", וצריך להבין למה הרמב"ם לא מסתפק בהגדרה אחת?מה העניין שהרמב"ם ממשיך וכותב שהיא תקנת נביאים?

קודם כל צריכים אנו להגדיר מה זה דברי סופרים ומה זה תקנת נביאים, שמציין כאן הרמב"ם.

דברי סופרים – ראשוני חכמי התורה שבע"פ נקראו סופרים, "ומשפחת סופרים יושבי יעבץ" (דה"א ב, נה) והטעם שנקראו כך שהיו סופרים כל אותיות

⁹ ועיין במאירי בריש מגילה שהסביר עוד הסבר בענין זמן התקנה.

שבתורה (קידושין ל ע"א)¹⁰, תקנת נביאים – דברי נביאים וכתובים ונקראו גם דברי קבלה לפי שכולם קיבלו נבואתם ממושה רבנו (שטמ"ק ב"ק ב ע"ב בשם יש מפרש"י).

ישנה מחלוקת האם בספק דברי קבלה אנו מחמירים כספק דאורייתא או שאנו מקילים כספק דרבנן, יש סוברים שספק קבלה לקולא, וכך דעת הריטב"א¹¹ וז"ל: "...שדברי קבלה כשל דבריהם ולקולא" ויש סוברים¹² שספק דברי קבלה לחומרא, ויתכן שזה מה שבא להדגיש הרמב"ם במקרא מגילה שזה אמנם דברי סופרים אבל זה גם כן תקנת נביאים כדאיתא בגמרא (מגילה יד ע"א), ונפק"מ שהרמב"ם יסבור בספק קריאת המגילה להחמיר, וכן רואים זאת בהמשך הרמב"ם (פ"א הלכה יא) שכותב:

"עיר שהיא ספק ואין ידוע אם היתה מוקפת חומה בימות יהושע בן נון או אח"כ הוקפה קוראין בשני הימים שהן ארבעה עשר וחמישה עשר ובליליהם, ומברכין על קריאתה בארבעה עשר בלבד הואיל והוא זמן קריאתה לרוב העולם"

ומקור הרמב"ם זה מהגמרא בדף ה ע"ב "רב אסי קרי מגילה בהוצל בארביסר ובחמיסר מספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא אי לא", ולכאורה זוהי גמרא מפורשת כנגד הריטב"א וסיעתיה שסוברים שספק דברי קבלה לקולא, ובאמת מתוך הריטב"א שמה שמסופר בגמרא שקרו בשני הימים זה ממידת חסידות אך מדינא אין צורך לקרוא בשני הימים, ולענ"ד אפשר לומר שהטעם לפי הריטב"א שמדובר הכא במידת חסידות, זה כיוון שכתוב שאמורא פלוני קיים זאת וכך עשה, ואם זה היה מדינא שנהוג לכול, אז היה צריך לכתוב את זה לא בצורת סיפור אלא קביעת הלכה שעיר שהיא ספק קורין ב"ד ובט"ו. אבל הרמב"ם פסק זאת להלכה כי ס"ל שספק דברי קבלה לחומרא.

בדין ברכה וקריאה בעיר שהיא ספק מוקפת חומה מימות יהושע או לא

לגבי ההלכה עצמה של עיר ספק, יש להבין למה דווקא יברך ב"ד? והנהגה המשנ"ב (סימן תרפח ט"ק יא) כותב:

¹⁰ ועיין בירושלמי פ"ה ה"א עוד טעם בענין זה.

¹¹ ועוד טעמים בענין עיין במחזור ויטרי עמ' 462, רש"י בחולין קלז ע"א ד"ה תורת משה, שטמ"ק ב"ק דף ב ע"ב בשם הר"פ.

¹² מגילה ה ע"ב. וכן דעת הרשב"א, שו"ת הרשב"ש סי' שצו, שו"ת נו"ב מהדו"ת חיו"ד סי' קמו.

¹³ ראה שאילתות, שאילתא לה ובהעמק שאלה אות ב'.

"ומה שמברך ב"ד משום דביום י"ד הוא זמן קריאתה לרוב העולם... ור"ל דע"כ אפילו הוא מוקף חומה" שדינו בט"ו אם קרא ב"ד יצא בדיעבד ולא הוי ברכה לבטלה".

וא"כ גם בעיר שהיא מוקפת חומה, יוצא ידי חובה בט"ו מחמת טעם זה, ועל כן יברך ב"ד. והנה מהא דמחייב לחזור ולקרוא ביום ט"ו אנו רואים דאף דכבר קיים המצוה בדיעבד ביום י"ד מ"מ שייך לחזור ולקרוא בט"ו לקיים המצוה לבתחילה, והקשה בעל הספר רמב"ם הערוך דבהלכות מילה (פ"ב ה"ד) כתב הרמב"ם "...פירש על ציצין המעכבין חוזר ועל ציצין שאין מעכבין אינו חוזר..." והרי משמע להיפך שפסק דאינו חוזר לציצין שאין מעכבין את המילה, וביאר בבית הלוי (ח"ב סימן מז) דהיינו משום דכיון דאינו אלא הידור מצוה לחתוך אותן ציצין, אין שייך לקיים הידור מצוה אחר שכבר קיים את המצוה וא"כ קשה? ותירץ בעל הרמב"ם הערוך, דשאני התם דכבר קיים המצוה בשלימות, דחתיכת ציצין שאין מעכבין אינה אלא הידור מצוה, אבל הכא כיון דלא יצא אלא בדיעבד ואין זה מצוה שלימה הלכך שייך אח"כ לחזור ולעשות את המצוה באופן דלכתחילה, דאז היא מצוה שלימה, ולכאורה אפשר להביא ראיה לחילוק זה ממה שכתב מרן (סימן ק"ט ג') שאדם שהולך במקום סכנה יתפלל תפילה צרכי עמך מרובים¹⁴ וכשיגיע למקום ללא סכנה ותתקרב דעתו יחזור ויתפלל, ואם כן רואים שאם התפלל תפילה של בדיעבד, ואחרי זה באפשרותו להתפלל תפילה של לבתחילה, יחזור ויתפלל, וכמו החילוק לעיל.

וראיני ששואל בעל האורה ושמחה, על ההלכה של ספק העיר שקורא ב"ד ובט"ו, שיש להבין סברת הרמב"ם, למה לא אול הרמב"ם בתר רובא דעלמא? ויקרא רק ב"ד? ותירץ שלא שייך ליזל בתר רובא דהא רובא דעלמא אין בהן ספק זה, והרי זה דומה לבהמה שאירע ספק טריפות בגופה, דאי אפשר למיזל בתר רוב בהמות שאינן טריפות, משום דבעינן רוב מאותן שאירע לה ספק כהאי, והכא נמי כשיש לנו ספק על עיר מסוים שמא חומתה מימות יהושע בן נון, אנו צריכים לרוב העיירות שהן באותו מצב ובאותו ענין של עיר זה, ואין אנו יכולין לצרף רוב עיירות החדשות שאינן ממין העיירה שאנו מסתפקין עליה, ובזה ליכא לנו רובא דעלמא.

בענין פרסומי ניסא בפורים (לעומת חנוכה) בדעת הרמב"ם

הרמב"ם ממשיך וכותב "שהדברים ידועים שהיא תקנת נביאים", למה הרמב"ם לא מפרט את נס המגילה? ויותר מזה נשאל מדוע הרמב"ם בהלכות

¹⁴ והמקור לזה מבאר הגר"א בסימן תרפח ס' ד, מהירושלמי במגילה פ"ב ה"ג (וכן בפ"א הלכה א ובקרבן העדה שם) דכותב, הכל יוצאין ב"ד שהיא זמן קריאתה לכל.

¹⁵ כדמופיע בברכות כט ע"ב.

חנוכה (9' ה"א וה"ב) שגם החנוכיה זה מדין פרסומי ניסא כמו המגילה שם מאריך מאד הרמב"ם בהסבר פירסומי הניסא ואילו הכא מקצר מאד ולא כותב מאומה מענין זה?

והנה ראיתי בהררי קדם שכתב, משום דהסיפור כתוב מפורש במגילת אסתר בתורה שבכתב, והרמב"ם כתב בהקדמתו למשנה תורה בזה"ל: "לפיכך קראתי שם חיבור זה משנה תורה, לפי שאדם קורא בתורה שבכתב תחילה ואח"כ קורא בזה, ויודע ממנו תורה שבע"פ כולה ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם".

והיינו דיש ללמוד ההלכות שבספר משנה תורה בצירוף לתורה שבכתב, והרי ע"י התורה שבכתב כבר ידוע המעשה דמגילה, לכך לא כפלו הרמב"ם בחיבורו, מה שאין כן סיפור נס חנוכה שאינו אלא בתורה שבע"פ והרי כתב הרמב"ם בהקדמה "ואח"כ קורא בזה ויודע תושבע"פ כולה בלא ספר אחר ביניהם" ולכן הוצרך הרמב"ם לפרש בהלכות חנוכה את סיפור הנס, ואילו הכא הסתפק הרמב"ם "והדברים ידועים שהיא תקנת נביאים" דהיינו שהיא כתובה בכתבי הקודש וממילא הדברים ידועים, ואין צורך להאריך.

וחשבתי לענ"ה, לתרץ, הרמב"ם כותב לנו על פירסום הנס, בחנוכה זה ע"י ההדלקת החנוכיה ואילו בפורים זה ע"י מקרא המגילה, בחנוכה אילו לא היה כותב הרמב"ם את סיפור הנס, אלא היה מתחיל ישר, בחיוב הדלקת החנוכיה (שמהותו פרסומי ניסא), האדם לא היה מפרסם את הנס בשלמות, שכן לא מבין מה בכלל היה הנס? ואיך החנוכיה קשורה לפירסום הנס? וממילא הפרסומי ניסא היה חלש, שכן היה מקיים את הדלקת החנוכיה כמעין מצוות אנשים מלומדה, ולכן כתב הרמב"ם בהלכה א' וב' את סיפור הנס, ובהלכה ג' כתב "ומפני זה התקינו חכמים..." שהאדם יבין את הקשר להדלקת החנוכיה וממילא יהיה פרסום הנס בשלמות, אך בהלכות מגילה אין צורך לכתוב, שהרי עצם קריאת המגילה היא גופא מעשה פרסום הנס, וא"כ ברגע שהאדם יפרסם את הנס דהיינו יקרא את המגילה, הוא יתוודע לעצם סיפור הנס, ופרסום ניסו יהיה בשלמות ומתוך ידיעה ושייכות ולא כמצוות אנשים מלומדה, ולכן לא פירט הרמב"ם בהלכות מגילה אלא הסתפק "והדברים ידועים שהיא תקנת נביאים", שכן ברגע שיקרא את המגילה יהיה הדבר ידוע לאדם וממילא יפעל בשלמות.

מחלוקת הבה"ג ורש"י האם נשים מוציאות בקריאת המגילה גברים או רק נקבות

והנה מקור המחלוקת הוא הגמרא בערכין (ג ע"א) ושם כתוב:

"הכל חייבין במקרא מגילה הכל כשרין לקרות את המגילה לאיתווי מאי לאיתווי נשים וכדר' יהושע בן לוי דאמר ר' יהושע בן לוי נשים חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס".

וְכֹתֵב שֵׁם רִשְׁי (ד"ה לַאֲתוּי נָשִׁים): "שְׁחִיבוֹת בִּמְקָרָא מְגִילָה וְכִשְׁרוֹת לְקִרְוֹתָהּ וְלִהְיוֹצִיא זָכָרִים יְדֵי חֻבְתָּם", וְאִ"כ דַּעַת רִשְׁי שֶׁהַנָּשִׁים יִכְלֹלוּ לִהְיוֹצִיא אֶת הַגְּבֵרִים, וְאִילוּ הַתּוֹסֵפוֹת (ד"ה לַאֲתוּי) הֵבִיאוּ אֶת שִׁטַּת הַבַּה"ג, דְּאִישָׁה מוֹצִיָּאָה מִיֵּנָה אֲבָל לֹא אֶת הָאֲנָשִׁים. וְיֵשׁ לְבָאֵר, וְהֵנָּה הַתּוֹס' בִּמְגִילָה (ד' ע"א ד"ה נָשִׁים חִיבוֹת) הֵבִיאוּ רֵאוּיֹת לְשִׁטַּת רִשְׁי, הָאֶחָת שִׁכְתּוּב כֹּאֵן בְּסוּגִיא (מְגִילָה ד' ע"א) "נָשִׁים חִיבוֹת בִּמְקָרָא מְגִילָה", וְלֹא קָאֻמֵּר "לְשִׁמּוֹעַ מְקָרָא מְגִילָה" שֶׁלִּשּׁוֹן זֶה הִיָּה מִשְׁמַע דֵּהנָשִׁים חִיבוֹת לְשִׁמּוֹעַ מִהָאֲנָשִׁים מְקָרָא מְגִילָה, אֲבָל מִלִּשּׁוֹן "חִיבוֹת בִּמְקָרָא מְגִילָה" מִשְׁמַע שֶׁהֵן קוֹרְאוֹת וְאִף מוֹצִיאוֹת אַחֲרֵים כּוֹלָל זָכָרִים, וְעוֹד הֵבִיא רֵאוּיָהּ הַתּוֹס', מִהֶסוּגִיא בְּעֶרְכִּין שִׁכְתּוּב "הַכֹּל כְּשֶׁרִין לְקָרָא אֶת הַמְּגִילָה" וְהִסִּיק לַאֲתוּי נָשִׁים, מִשְׁמַע לִהְיוֹצִיא אֶפִּילוּ אֲנָשִׁים, אֵךְ מִנְּגִיד יֵשׁ רֵאוּיָהּ לְשִׁטַּת הַבַּה"ג מִהֶתוֹסֵפְתָּא (מְגִילָה פ"ב ה"ד) שִׁכְתּוּב שֵׁם:

"אֲנִדְרוּגִינוֹס מוֹצִיָּא מִיָּנִי וְלֹא אֶת שְׂאִינִי מִיָּנִי טוֹמְטוֹס אִינוּ מוֹצִיָּא לֹא אֶת מִיָּנִי וְלֹא אֶת שְׂאִינִי מִיָּנִי...נָשִׁים עֲבָדִים וְקִטְנִים פְּטוּרִין וְאִין מוֹצִיָּאִין אֶת הָרַבִּים יְדֵי חֻבְתָּן".

וְאִם כֵּן קֶשֶׁה גַּם מִדִּין אֲדְרוּגִינוֹס וְטוֹמְטוֹס דְּלֹא גִרְעוּ מֵאִשָּׁה, דִּהְרִי הִטְעַם דְּלֹא מוֹצִיָּאִים מִשּׁוּם דְּחוֹשְׁשִׁין שְׂמָא נִקְבָּה הוּא וְהַשְׁנִי זָכָר, וְכֵן מִהַמְשַׁךְ הַתּוֹסֵפְתָּא שִׁכְתּוּב מְפוֹרֵשׁ שֶׁהַנָּשִׁים פְּטוּרוֹת וְאִין מוֹצִיָּאִין אֶת הָרַבִּים יְדֵי חֻבְתָּן, וְאִ"כ אִין מוֹצִיאוֹת אֶת הַזָּכָרִים יְדֵי חֻבְתָּן, אֵךְ מוֹסִיף הַבַּה"ג שְׂמִי"מ אֶת הַנָּשִׁים עֲצָמָם כֵּן מוֹצִיאוֹת שֶׁכֵּן הַכֹּל הָיוּ בְּסַפֵּק לְהַשְׁמִיד וְלִהְיוֹג בְּיוֹם אֶחָד.

דְּחִיטָה הָרֵאוּיֹת שֶׁל כָּל אֶחָד מִהַצְדָּדִים

לְגַבֵּי רֵאוּיֹת רִשְׁי כָּתַב כְּבֵר הַתּוֹסֵפוֹת שֶׁאִפְשָׁר לְתַרְץ שְׂמָה שִׁכְתּוּב חִיבוֹת בִּמְקָרָא מְגִילָה וְכֵן הִגְמָרָא בְּעֶרְכִּין שְׁמַרְבָּה נָשִׁים לְחִיּוּב לְקִרְיָאֵת הַמְּגִילָה, הַכּוּוֹנָה לְחֹדֶשׁ שְׂאִישָׁה יִכְלֹלָה לִהְיוֹצִיא אִשָּׁה כְּמוֹתָהּ שֶׁהָהוּא אֲמִינָא דְּלֹא יוֹעִיל קִרְיָאֵתָן שֶׁל נָשִׁים אֶפִּילוּ לִהְיוֹצִיא נָשִׁים כְּמוֹתָן מִכִּיוּן שְׂאִין אִשָּׁה חִיבָתָהּ לְקִרְוֹא אֶת הַמְּגִילָה אֲלֵא לְשׁוֹמְעָה לֹא תִהְיֶה קִרְיָאֵתָה נִידוֹנָתָה כְּקִרְיָאֵה שֶׁל חִיּוּב וְלֹא תוֹעִיל קִרְיָאֵתָה לִהְיוֹצִיא אַחֲרֵים יְדֵי חֻבְתָּם וְכִדִּי לְצִאת יְדֵי חֻבָּה בְּשִׁמְעִיָּה תִצְטָרֵךְ קִרְיָאֵת חִיּוּב שֶׁל גִּבֵּר, קִמ"ל הִגְמָרָא שֶׁאִשָּׁה יִכְלֹלָה לִהְיוֹצִיא אִשָּׁה כְּמוֹתָהּ – אֵךְ לִכְאֹל לְמִשְׁמַע מִיָּנָה בְּמוֹצִיאוֹת אִף אֲנָשִׁים.

וְלִגְבֵי רֵאוּיֹת הַבַּה"ג מִהֶתוֹסֵפְתָּא, הֵנָּה הִרְיֵטב"א (מְגִילָה ד' ע"א ד"ה וְאִף) כָּתַב שְׁזָאֵת הַתּוֹסֵפְתָּא מִשְׁבֻּשְׁתָּא הִיא, כִּיוּן דְּלִית הָהִיא טַעְמָא שְׂאִף הֵן הָיוּ בָאוּתוּ הֵנִס, דִּהָא הַתּוֹסֵפְתָּא פְּטִירִי לְגַמְרִי אֶת הַנָּשִׁים, וְאִ"כ הוּאִיל וְהִיא סוֹתֶרֶת אֶת "אִף הֵן הָיוּ בָאוּתוּ הֵנִס", מִשְׁבֻּשְׁתָּא הִיא.

וראיתי בתולדות יצחק¹⁶ על התוספתא שמתרץ את הראיה השניה שהבאנו מהתוספתא, שכתבה בהדיא שנשים פטורות ואין מוציאות את הרבים ידי חובתן, והביא התולדות יצחק, את המאירי (מגילה ד ע"א ד"ה נשים) שכתב, דלפי שיטת הבה"ג שריבה את הנשים מהגמרא בערכין שמוציאות את הנשים ממקרא מגילה, שמה שכתוב שנשים פטורות מקריאתה, הוא שיבוש, ויש לגרוס חייבות, שהרי אם נגרוס פטורות מה יש להוסיף שאין מוציאות את הרבים? הרי זה מיותר, ולכן הגירסא היא חייבות, ומוסיף התולדות יצחק, שכן גם לפי רש"י וודאי נוכל לומר דרש"י נמי גרס חייבות, ושפיר פסק שמוציאות את הגברים ידי חובתן, ומה שכתוב שאין מוציאות את הרבים ידי חובתן, שלכאורה עומד בסתירה, לשיטת רש"י, מסביר התולדות יצחק, דזה דווקא רבים הוא דלא, כמו בתורה דאמרין (מגילה נג ע"א) אשה לא תקרא בציבור מפני כבוד הציבורי, וה"נ כאן, דבזה אין לחלק בין תורה למגילה, אבל ביחיד האשה כן מוציאה את הזכר¹⁸.

טעמים בשיטת הבה"ג

ובענין טעם שיטת הבה"ג, שאין האשה יכולה להוציא את הזכרים, כתב הרא"ש (מגילה סימן ד) דאנשים אינם יוצאים ידי חובתם עד שישמעו מחייבים כמותם דהיינו אנשים, שכן חיוב הנשים פחות מחיוב הגברים, שכן חיוב הגברים זה חיוב קריאה ואילו חיוב הנשים זה חיוב שמיעה, ומבאר הקרבן נתנאל (אות מ) דהנשים כלפי הגברים נחשבות כאינן מחוייבות בדבר (שכן חיוגן שונה) וכל שאינו מחויב בדבר אין יכול להוציא את המחויב בדבר. אך עדיין קשה לי, למה אצל הנשים זה רק חיוב שמיעה? ולכאורה נראה לבאר זאת לפי האבני נזר (או"ח סימן תקיא) שכותב שבקריאת המגילה ישנם שני עניינים, האחד פרסומי ניסא, והשני זכירת מעשה עמלק¹⁹, וכיוון שבאשה אין את החיוב של זכירת מעשה עמלק, נמצא שחיובה בקריאת המגילה הוא רק מצד פרסומי ניסא, וזה מתקיים בשמיעה בעלמא, ואילו בחיוב האיש יש גם את העניין של זכירת מעשה עמלק שזה בדיבור כמו שפרשת זכור זה בדיבור, וא"כ מובן הבה"ג (והרא"ש) שאצל

¹⁶ הרב ר' יצחק איציק סג"ל, היה אב"ד דק"ק גרונינגן, חיבר פרוש על התוספתא.

¹⁷ ובענין כבוד הציבור, ראה מה שכתב ברכת אברהם שם בסוגיא.

¹⁸ והביא התהילות ליונה, שבספר האשכול (הלכות חנוכה ופורים סימן ט) הביא די"מ שטעמו של הבה"ג (שנפרש לקמן) שאין הנשים מוציאות ידי חובה את הגברים, הוא משום קול באישה ערוה, והקשה מהגמרא הכא, שאם כך למה הגמרא היתה צריכה לכתוב שאישה לא תיקרא משום כבוד ציבור בתורה? הרי בלא זה יש איסור של קול באישה ערוה? ועיין שם עוד מה שתירץ והאריך בזה.

¹⁹ יסוד זה של מחיית עמלק בקריאת המגילה, מוכיח האבני נזר (שם) מהירושלמי פ"א ה"ה עיין שם

אישה החיוב הוא רק שמיעה ואין זה אותו חיוב של האיש, ולכן אין האישה יכולה להוציא את הזכר ידי חובה²⁰.

והאור שמח (הלכות מגילה פ"א ה"א) הסביר דלזכר הנס מחויבים לקרוא את המגילה ומצי לקוראה בע"פ ולא מן הכתב, וגם האיש וגם האישה מחויבים מדברי קבלה לקרוא את המגילה בע"פ, שנאמרה ברוח הקודש לקרות ולא לכתב, אך אצל האיש ישנו עוד ענין וזה החיוב לקרותו מן הכתב מדברי קבלה, שהרי הפסוק שממנו למדים לקרותו מן הכתב, דהיינו "כתב זאת זיכרון בספר" (שמות יז, יד) נאמר גבי מחית עמלק, והחינוך (מצווה תר"ג) כתב דנשים אינן במצוות זכירת ומחית עמלק דלא בני כיבוש נינהו, מה שאין כן אצל האישה שאצלה החיוב לקרוא מן הכתב זה מדרבנן, וא"כ כאשר האישה קוראה מן הכתב לאיש, הרי זה כקוראה בע"פ לאיש, שהרי חיובה בכתב זה רק מדרבנן ואצל האיש זה מדברי קבלה, וא"כ היא לא מוציאה אותו ידי חובה כיוון שחיוב קריאת המגילה שלו מן הכתב, זה מדברי קבלה ולא מדרבנן.

וכתב הברכת אברהם (מגילה דף ד אות ו) לבאר בפשטות, שחיוב הנשים הוא גדר אחר, מאחר דהזמן גרמא אינם בכלל חיוב הכללי, כמו אצל הגברים, אלא שתקנו להם מטעם שאף הן היו באותו הנס, וזה כחיוב אחר, ולכן אינן יכולות להוציא את הגברים ידי חובה.

טעם מרן רה"י צ"ל לדעת הבה"ג

וראיתי למרן רה"י צ"ל (מורשה מועדים עמ' רעא) שנתן טעם בדברי הבה"ג, והסביר, שבקריאת המגילה ישנם שני חיובים, בפסוק (אסתר ט, כז) כתוב את החיוב הראשון "קימו וקבלו עליהם ועל זרעם" והיינו מתורת חיוב וקבלה על עצמם, ובריש מסכת מגילה (ב ע"א) מפורש האופן השני שאנשי כנסת הגדולה תקנו זאת, והיינו כשאר תקנות מכח ב"ד הגדול לכל ישראל, ועל כרחק צ"ל ששני חיובים הם, ומקיימים את שניהם כאחד, ולפי"ז יש לומר, שנשים מצד תקנת חכמים הוי ככל המצוות שהזמן גרמא דנשים פטורות, ורק מכח הקבלה ש"קבלו וקיימו" חייבות הנשים שאף הן היו באותו הנס, ולהכי אע"ג שחייבות, מ"מ גרע חיובן מאנשים, שאין בהן את החיוב מצד תקנת חכמים, ולכן אינן מוציאות את האנשים.

²⁰ ובזה מיושב קושיית הטורי אבן, שהואיל וחיוב הנשים זה בגלל שאף הן היו באותו הנס, אז מניין לחלק שחיובם זה רק בשמיעה, ולפי מה שכתב האבני נזר, הדבר מיושב.

דעת הרמב"ם במחלוקת רש"י והבה"ג הנזכרים לעיל

הרמב"ם אצלו כותב: "והכל חייבים בקריאתה אנשים ונשים..." ובהלכה ב' כותב "אחד הקורא ואחד השומע מן הקורא יצא ידי חובתו והוא שישמע מפי שהוא חייב בקריאתה..." ונראה בפשטות שסובר שאישה שחייבת בקריאה מוציאה את הגברים ידי חובה, שכן אישה מחויבת בדבר לדעת הרמב"ם כמוזכר בהלכה א', וא"כ הרמב"ם פוסק כשיטת רש"י²¹.

²¹ וכן העיר המגיד משנה בהלכה ב'.

נספח סיכום מסכת תמיד

פרק ראשון

דף כה

- משנה – שלושה מקומות הבהנים שומרים בבית המקדש, בבית אבטינס, בית המוקד ובית הניצוץ.
- תאור שלושת המקומות האלו ועוד קצת פרטים עליהם.
- פרחי כהונה לא היו ישנים בבגדי קודש אלא היו פושטים אותם ומניחין אותם תחת ראשיהם.

דף כו

- מה עושה כאשר ארע לאחד מהכהנים קרי.
- עניין תרומת המזבח והפיס שנעשה בין הכהנים בשביל זה.
- גמרא – מקור לעניין זה שצריך שימור בבית המקדש ועוד כמה דיני שמירה בבית המקדש בין בכהנים בין הלויים.
- הסתפקות הגמרא לגבי עליות שהיו בבית אבטינס ובית הניצוץ, האם עליות ממש דהיינו שהיה בית תחתיהן או שהיו גבוהות כעליות שהיו בנויות על גבי תל ונפשט כהצד הראשון.
- מקור לכך שבבית הניצוץ היו הכהנים שומרים מלמעלה והלויים מלמטה.
- דיון לגבי כמות השומרים שהיתה בבית המוקד, ומהו רובדין.
- רובים נקראים כאשר לא מטו לעבודה ופרחי כהונה נקראים כאשר היכא דמטו לעבודה.

דף כז

- בעשרים וארבע מקומות שומרים כהנים ולוויים בביהמ"ק, והלימודים לכך.
- דיון לגבי מספר השערים בביהמ"ק ובהר הבית ומיקומם.

- דיון לגבי בגדי כהונה אם ניתנו ליהנות בהם, וכן דיון לגבי מה שהמשנה אומרת תחת ראשיהם, מה הפשט בכך?
- סיפור רב ספרא ור' אבא לגבי הצניעות בבית הכסא, וכן עוד כמה עצות בעניין וכן עצות בעניין נקיות.

דף כח

- "איש הר הבית היה מחזר על כל משמר ומשמר ואבוקות...".
- איזה דרך שיבור לו האדם, יאהב את התוכחות וי"א יחזיק באמונה יתירה.
- בהתחלה כל הקודם את חברו (בריצה למזבח) בתוך ארבע אמות זכה לתרום את המזבח (כאשר היו מרובים) עד שהיה מעשה שאחד דחף את חברו והגיעו לכלל סכנה התקינו שיהיה את הפיס.
- משנה "נטל את המפתח... הגיעו אלו ואלו אמרו שלום הכול שלום... מי שזכה לתרום... עד שהיו שומעין קול העץ שעשה בן קטין מוכני... פינה את הגחלים... ודישון המנורה".
- מדובר בעזרה באכסדראות של בנין.
- אין דבר קודם לתמיד, אך להחם חמין לרביכה מותר ויקריבו אותה אחר הקטרת התמיד.

סליק פרק ראשון

פרק שני

דף כט

- משנה "ראוהו אחיו שירד והם רצים ובאים... ועלו לראש המזבח... תפוח היה באמצע פעמים... החלו מעלין בגזירין לסדר את המערכה... סידר את המערכה שנייה... והציתו שתי מערכות באש ירדו ובאו להם ללשכת הגזית".
- עניין הגוזמא, דברה התורה דברו הנביאים ודברו חכמים בלשון הבאי.
- עניין הגוזמא בגפן ובפרוכת בנוסף לתפוח דקתני במתניתין.
- מחלוקת בגמרא מדוע לא הביאו בשביל לסדר המערכה מעצי זית וגפן, דעה אחת משום דקטירי ודעה שנייה משום ישוב א"י.
- שני טעמים מדוע עושים חזיתה של מערכה במזרח, חד אמר כדי שתהא הרוח מנשבת בה וחד אמר כדי שיהו מציתין האליתא משם.

סליק פרק שני

פרק שלישי

דף ל

- משנה קריאת הממונה למי שמפיס.
- משנה אמירת הממונה לחוזה לראות אם הגיע זמן שחיטה ושיטות בעניין כיצד התנהל בדיוק דו שיח זה.
- משנה עניין ארבעת הלשכות שהיו בבית המוקד, לשכת הטלאים, לשכת בית המוקד, לשכה שעושין בה לחם הפנים ולשכת החותמות.
- משנה מעשה התמיד וכן הוצאת הכלים ותחילת הפעולה של הכהנים בעניין זה.
- משנה פשפש שהיה בשער הגדול שבו לא נכנס אדם מעולם ועליו מפורש ביחזקאל.
- משנה הקולות והריחות מביהמ"ק שהיו מגיעים לרחוק.
- משנה המשך תיאור עשיית הכהנים שזכו בפיס את עבודתם.

סליק פרק שלישי

פרק רביעי

דף לא

- משנה "לא היו כופתין... וכך היתה עקידתו... ותולה בו היה מפשיט... נמצאו כולן עומדים בשורה והאברים בידם... הלכו ונתנום מחצי כבש ולמטה במערבו ומלחום וירדו ובאו להן ללשכת הגזית לקרות את שמע".
- יד ורגל היה עקידתו של התמיד כעקידת יצחק בן אברהם.
- שני טעמים למה לא כפתו את הטלה, חד אמר משום בזיון קודשים וחד אמר משום דמהלך בחוקי הגויים.
- שלש עשרה שולחנות היו במקדש, מיקומם ותפקידם וממה היו עשויים.
- מקור לכך שתמיד של שחר נשחט על קרן מזרחית צפונית.

דף לב

- פירוט עשרת הדברים ששאל אלכסנדרוס מוקדון את זקני הנגב ותשובתם.
- תנא דבי אליהו גיהינום למעלה מן הרקיע, וי"א לאחורי הרי חשך.
- כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו.
- אמר ר"א בן עזריה תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר "וכל בניך לימודי ד' ורב שלום בניך".

סליק פרק רביעי

פרק חמישי

- משנה אמירת הממונה לכהנים לברך ברכת כהנים וכן פרשות שמע, פרשת עשרת הדברות וברכה אחת ובשבת הוסיפו עוד ברכה למשמר היוצא.
- משנה אמר לאלו שעוד לא זכו בהקטרה לבוא ולהפיס, מחלוקת לגבי מי מעלה אברים מכבש למזבח.
- משנה מסירת הבגדים לחזנים חוץ ממכנסים, חלונות היו שם וכתוב עליהם תשמיש כלים.

דף לג

- משנה מה עשה מי שזכה בקטורת.
- משנה מה עשה מי שזכה במחתה ותיאור עבודתו במזבח, מה היה הפסכתר ולשם שלושה דברים היה משמש.
- משנה אחרי ההגעה שלהם בין אולם למזבח זריקת המגרפה כדי לעשות קול, פירוט שלושת התפקידים של המגרפה.

סליק פרק חמישי

פרק שישי

- משנה "החלו עולים במעלות... מי שזכה בדישון המזבח הפנימי... מי שזכה בדישון המנורה..." "פרטי דינים לגבי המנורה במקדש.
- משנה צבירת הגחלים על גבי המזבח ורדידתן בשולי המחתה.
- משנה מה עשה זוכה הקטורת עם הבזך, ולימדו אותו כיצד להקטיר שלא ייבוה.

סליק פרק שישי

פרק שביעי

- משנה שלשה אוֹחוּזין את הַכֹּהֶ"ג כשנכנס להשתחוות.
- משנה הסדר של העמידה עם כליהם של הַכֹּהֲנִים.
- משנה הַבְּדִלִים בכל מיני פרטי הלכות בין המקדש לבין המדינה.
- משנה בזמן שכה"ג רוצה להקטיר, הסדר לכך ופרטי הדינים.
- משנה פרטי הדינים כאשר שרו הלווים פרק שירה בשיר של אותו יום.
- אלו פרקים שרו בכל יום מימות השבוע כולל שבת.

סליק פרק שביעי

סליק לה מסכת תמיד
ברוך ד' לעולם אמן ואמן

סליק לה בסייעתא דשמיא!